

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**İSTANBUL İLİ, KÜÇÜKÇEKMECE İLÇESİ'NDE ENGELLİ ÇOCUĞA
SAHİP ANNE VE BABALARIN DURUMLULUK VE SÜREKLİ KAYGI
DÜZEYLERİ İLE EBEVEYN STİLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Başak TANRIVERDİ

Yrd. Doç. Dr. Havva Nüket İŞİTEN

İstanbul , 2015

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

İSTANBUL İLİ, KÜÇÜKÇEKMECE İLÇESİ'NDE ENGELLİ ÇOCUĞA SAHİP ANNE VE BABALARIN DURUMLULUK VE SÜREKLİ KAYGI DÜZEYLERİ İLE EBEVEYN STİLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Başak TANRIVERDİ

134102047

YÜKSEK LİSANS

TEZİ

DANIŞMAN: YRD. DOÇ. DR. HAVVA NÜKET İŞİTEN

İstanbul-2015

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

GENEL BİLGİLER

Öğrenci No	: 134102047
Öğrenci Adı Soyadı	: BAŞAK TANRIVERDİ
Anabilim Dalı	: SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ-KLINİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS
Tez Danışmanı	: Yrd. Doç. Dr. Havva Nüket İŞİTEN
Tezin Başlığı	: İstanbul İli, Küçükçekmece İlçesi Engelli Çocuğa Sahip Olan Anne ve Babaların Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeyleri ile Ebeveyn Stilleri Arasındaki İlişki

TEZ SAVUNMA SINAVI TUTANAĞI

Toplantı Tarihi	: 28.12.2015	Saati	: 15:00
Öğrenci Savunmaya	: ☒ GELDI		
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca tez bilimsel olarak incelenmiş, adayın tez çalışmasını sunmasının ardından, adaya tez çalışması ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,			
☒ OY BIRLIGI ☐ OY ÇOKLUGU			
☒ Yapılan savunma sınavında adayın başarılı bulunması sonucunda tez KABUL edilmiştir.			
☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin DÜZELTİLMESİ için ay EK SÜRE verilmesinin Enstitü Müdürlüğüne önerilmesi kararı alınmıştır. (en fazla 3 ay)			
☐ Yapılan savunma sınavının sonucunda tezin REDDEDİLMESİ kararı alınmıştır.			
Savunmada Tezin Başlığı	: ☒ Değişmedi.	☐ Değişti.	
Tezin Yeni Başlığı	:		
Öğrenci Savunmaya	: ☐ GELMEDI		
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca yukarıda belirtilen tarih ve saatte Tez Savunma Jürisi toplanmış ancak ilgili öğrenci savunma sınavına gelmemiştir. Adayın tez çalışmasını Jüri önünde sunmadığı için yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,			
☐ OY BIRLIGI ile REDDEDİLMİŞTİR.			

ile almıştır.

Tez Sınavı Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmza
Danışman Üye	Y.Doç. Dr. Mehmet İŞİTEN	
Üye	Prof. Dr. Azizehan Dönmez	
Üye	Y.Doç. Dr. Sevil Bakioglu	

III) YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “*İstanbul İli, Küçükçekmece İlçesi’nde Engelli Çocuğa Sahip Anne ve Babaların Durumluluk ve Sürekli Kaygı Düzeyi ile Ebeveyn Stilleri Arasındaki İlişki*” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

29.12.2015

Adı SOYADI

Başak TANRIVERDİ

İmza

III) ÖNSÖZ

Bu araştırmada engelli çocuğa sahip anne ve babaların durumluk ve sürekli kaygı düzeyi ile ebeveyn stilleri arasındaki ilişki incelenmiştir.

Çalışmanın planlama aşamasından başlayarak takip eden bütün aşamalarda bilgi, tecrübe ve desteğini benden esirgemeyen, istediğim an ulaşabildiğim, zorlu tez sürecinden ayrı olarak bu dönem yaşadığım hastalık sebebi ile manevi desteğini hissettiren ve tez sürecimi kolaylaştıran danışmanım **YRD. DOÇ. DR. HAVVA NÜKET İŞİTEN**'e sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmamı yapmam için bana kapısını açan Özel Çocuklarla Elele Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Müdürlüğü, sevgili öğretmen arkadaşlarım ve halka ilişkiler çalışanlarına teşekkürlerimi sunarım. İlkokuldan bugüne kadar, öğrenim hayatımı sürdürmemi sağlayan ne kadar zor koşullarda olursa olsun maddi desteğini esirgemeyen bana eğitimin en önemli kaynak olduğunu öğreten çok değerli babam **ABUZER TANRIVERDİ**'ye, en kötü hissettiğim anlarda bile kendime olan inancımı yitirmişken bana olan inancını kaybetmeyen, bütün zorlukları sayesinde aşabildiğim manevi destek kapım olan çok sevgili annem **SELVER TANRIVERDİ**'ye, hayatıma girdiği günden itibaren eğitim hayatım için elindeki tüm maddi ve manevi imkânları seferber eden; beni hayatın her alanında olduğu gibi eğitim alanında da destekleyen ve tez sürecinde yardımını esirgemeyen canım eşim, hayat arkadaşım Sayın **EMRE TANRIVERDİ**'ye, henüz doğmamasına rağmen yaşadığım tüm bu acı süreçlerde ve tez döneminde birbirimizden güç aldığımız; önümdeki engelleri o etkilenmesin diye gözümde büyütmediğim için stresimi azaltan; varlığıyla birbirimize güç kattığımız ve her duyguyu zerresine kadar beraber hissettiğimiz **CANIM OĞLUM**'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bunun dışında tez döneminde süreç olarak benden önde olan ve tüm tecrübelerini tüm samimiyetiyle bana aktaran arkadaşım **Elif Nazlı DEMİRALP** ve **SEDA BİRCAN**'a, son olarak tezin veri toplama sürecinde benden hiçbir desteğini esirgemeyen **DİLEK BOZTEPE**'ye sonsuz teşekkürler.

Başak TANRIVERDİ

İstanbul-2015

IV) ÖZET

(TANRIVERDİ, Başak, Yüksek Lisans, İstanbul, 2015)

“İstanbul İli, Küçükçekmece İlçesi’nde Engelli Çocuğa Sahip Anne ve Babaların Durumluluk ve Sürekli Kaygı Düzeyi ile Ebeveyn Stilleri Arasındaki İlişki”

Bu araştırmanın amacı engelli çocuğa sahip anne ve babaların durumluk ve sürekli kaygılarının engelli çocuğa sahip olmaktan ne yönde etkilendiğini ve bu kaygı durumunun anne babaların ebeveynlik stilleri ile arasında bir ilişkinin olup olmadığını araştırmaktır. Ek olarak katılımcıların sosyo-demografik özelliklerinin belirtilen değişkenler üzerinde etkili olup olmadığı araştırılmıştır.

Araştırmaya İstanbul ili Küçükçekmece ilçesinde yaşamayan ve engelli çocuğu olan 41 anne ve 41 baba olmak üzere toplam 82 kişi katılmıştır. Araştırmada veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği ve Durumluluk-Sürekli Kaygı Envanteri kullanılmıştır.

Araştırma annelerin babalara oranla aşırı koruyucu tutum, ev kadınlığını reddetme ve durumluk-sürekli kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yaş arttıkça engelli çocuğu olan ebeveynlerin kaygı düzeylerinin arttığı saptanmıştır. Çocuğun tanı alma zamanının, evdeki birey sayısının ve cinsiyet değişkeninin anne babaların durumluk-sürekli kaygı düzeyleri üzerinde etkili olduğu; bu değişkenlerin ebeveynlik stilleri üzerinde ise etkili olmadığı bulgularına ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen diğer bulgular da araştırmanın tartışma ve yorum bölümünde ilgili literatür eşliğinde açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: kaygı, durumluk ve sürekli kaygı, ebeveyn stilleri

V) ABSTRACT

(TANRIVERDİ, Başak, Masters Thesis, Istanbul, 2015)

The Relationship Between State and Trait Anxiety Level and Parenting Styles of Parents of Disabled Children in Istanbul, Kucukcekmece.

The aim of this research is to study how the state and trait anxieties of the parents of disabled children are affected and whether there is a connection between the parental styles and this anxiety situation. Additionally it is researched that socio-demographic attributions of participants are effective or not on stated variants.

41 mothers and 41 fathers in total 82 people participated to the research that live in İstanbul Küçükçekmece town and have disabled children. Personal information forms, the parental attitude research instruments (PARI) and the state-trait anxiety inventories are used as data collection instruments in the research.

According to the research, overprotective attitude, refusing to housewife and the state-trait anxiety levels of mothers are higher than fathers. It is also determined that older parents of disabled children have increased anxiety levels. And it is found that the diagnosing time of the child, number of the individuals at the house, and gender variance are effective on the state-trait anxiety levels of parents; but these variants are not effective on parental styles. Other discoveries found in the research are also explained in the discussion and comments section with the relevant literature.

Keywords: anxiety, state-trait anxiety, parental styles

VI) KISALTMALAR

PARI: Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Ölçeği

KBF: Kişisel Bilgi Formu

STAI-I: Durumluk Kaygı Envanteri

STAI-II: Sürekli Kaygı Envanteri

WHO: Dünya Sağlık Örgütü

AAMAR: Amerikan Zihinsel Gerilik Birliği

ADÖ: Aile Değerlendirme Ölçeği

VII) TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 4.1: Araştırmaya Katılan Anne ve Babaların Çeşitli Değişkenlere İlişkin Dağılımı

Tablo 4.2: Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlere Göre Grupların Durumluluk- Sürekli Kaygı Ölçeklerinin Puanları Açısından “Bağımsız Örnek T” Testi ve “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.3: Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlere Göre Grupların Ebeveynlik Stillerinin Puanları Açısından “Bağımsız Örnek T” Testi ve “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.4: Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Ebeveyn Durumları ve Yaşa Göre Durumluluk Kaygı Puanlarının ANOVA Sonuçları

Tablo 4.5: Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Ebeveyn Durumları ve Yaşa Göre Sürekli Kaygı Puanlarının ANOVA Sonuçları

Tablo 4.6: Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Ebeveyn Durumları ve Yaşa Göre Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinin Puanlarının ANOVA Sonuçları

Tablo 4.7: Annelerin Yaşları İle Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.8: Babaların Yaşları İle Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.9: Annelerin Yaşları İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.10: Babaların Yaşları İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.11: Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Ebeveyn Durumları ve Eğitim Düzeylerine Göre Durumluluk Kaygı Puanlarının ANOVA Sonuçları

Tablo 4.12: Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Ebeveyn Durumları ve Eğitim Düzeylerine Göre Sürekli Kaygı Puanlarının ANOVA Sonuçları

Tablo 4.13: Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Ebeveyn Durumları ve Eğitimi Düzeylerine Göre Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinin Puanlarının ANOVA Sonuçları

Tablo 4.14: Annelerin Eğitim Düzeyleri İle Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.15: Babaların Eğitim Düzeyleri İle Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.16: Annelerin Eğitim Düzeyleri İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.17: Babaların Eğitim Düzeyleri İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.18: Annelerin Sahip Olduğu Çocuk Sayıları İle Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.19: Babaların Sahip Olduğu Çocuk Sayıları İle Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.20: Annelerin Sahip Olduğu Çocuk Sayıları İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.21: Babaların Sahip Olduğu Çocuk Sayıları İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.22: Annelerin Gelir Düzeyleri İle Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.23: Babaların Gelir Düzeyleri İle Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.24: Annelerin Gelir Düzeyleri İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.25: Babaların Gelir Düzeyleri İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.26: Annelerin Engelli Olan Çocuğunun Kaçınıcı Çocuk Olduğu Göre Grupların Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinin Puanları Açısından “Kruskal Wallis H” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.27: Babaların Engelli Olan Çocuğunun Kaçınıcı Çocuk Olduğu Göre Grupların Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinin Puanları Açısından “Kruskal Wallis H” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.28: Annelerin Engelli Olan Çocuğunun Kaçınıcı Çocuk Olduğu Göre Grupların Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından “Kruskal Wallis H” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.29: Babaların Engelli Olan Çocuğunun Kaçınıcı Çocuk Olduğu Göre Grupların Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından “Kruskal Wallis H” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.30: Annelerin Engelli Olan Çocuklarının Cinsiyetleri İle Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.31: Babaların Engelli Olan Çocuklarının Cinsiyetleri İle Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.32: Annelerin Engelli Olan Çocuklarının Cinsiyetleri İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.33: Babaların Engelli Olan Çocuklarının Cinsiyetleri İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.34: Annelerin Engelli Olan Çocukların Ne Vakit Tanı Aldıkları İle Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.35: Babaların Engelli Olan Çocukların Ne Vakit Tanı Aldıkları İle Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.36: Annelerin Engelli Olan Çocuklarının Ne Vakit Tanı Aldıkları İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.37: Babaların Engelli Olan Çocuklarının Ne Vakit Tanı Aldıkları İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.38: Annelerin Engelli Olan Çocuğunun Tanısına Göre Grupların Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinin Puanları Açısından “Kruskal Wallis H” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.39: Babaların Engelli Olan Çocuğunun Tanısına Göre Grupların Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinin Puanları Açısından “Kruskal Wallis H” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.40: Annelerin Engelli Olan Çocuğunun Tanısına Göre Grupların Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından “Kruskal Wallis H” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.41: Babaların Engelli Olan Çocuğunun Tanısına Göre Grupların Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından “Kruskal Wallis H” Testi İle Karşılaştırılması

Tablo 4.42: Annelerin Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Alt Ölçeklerinin Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Tablo 4.43: Babaların Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Alt Ölçeklerinin Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

VIII) ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Annelerin Eğitim Düzeylerinin Pasta Grafiğindeki Dağılımı

Şekil 2. Babaların Eğitim Düzeylerinin Pasta Grafiğindeki Dağılımı

Şekil 3. Ebeveynlerin Gelir Düzeylerine Göre Sahip Oldukları Çocuk Sayılarının Dağılımı

Şekil 4. Engelli Olan Çocukların Cinsiyetlerinin Pasta Grafiğindeki Dağılımı

Şekil 5. Engelli Olan Çocukların Aldıkları Tanı Türlerinin Pasta Grafiğindeki Dağılımı

Şekil 6. Ebeveyn Durumu ve Yaşı Göre Durumluluk Kaygı Ölçeğinin Puanlarına İlişki

Diyagram

Şekil 7. Ebeveyn Durumu ve Yaşı Göre Sürekli Kaygı Ölçeğinin Puanlarına İlişkin Diyagram

Şekil 8. Ebeveyn Durumu ve Eğitim Düzeylerine Göre Durumluluk Kaygı Ölçeğinin Puanlarına İlişkin Diyagram

Şekil 9. Ebeveyn Durumu ve Eğitim Düzeylerine Göre Sürekli Kaygı Ölçeğinin Puanlarına İlişkin Diyagram

İÇİNDEKİLER

I) TEZ KABUL FORMU	i
II) YEMİN METNİ	ii
III) ÖNSÖZ	iii
IV) ÖZET	iv
V) ABSTRACT	v
VI) KISALTMALAR	vi
VII) TABLOLAR LİSTESİ	vii
VII) ŞEKİLLER LİSTESİ	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	4
1.2. Araştırmanın Önemi	4
1.3. Problem	4
1.3.1. Alt Problemler	5
1.4. Hipotezler	5
1.5. Tanımlar	5
1.6. Varsayımlar	6
1.7. Sınırlılıklar	6
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Engellilik	7
2.1.1. Engellilik Nedenleri	8
2.1.2. Engelliliğe İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar	9
2.1.3. Engelliliğin Sınıflandırılması ve Türleri	11
2.1.3.1. Zihinsel Engellilik	13
2.1.3.1.1. Zihinsel Engelli Bireylerin Özellikleri	15
2.1.3.2. Fiziksel Engellilik	16
2.1.3.2.1. Fiziksel Engellilik Sınıfına Giren Hastalıklar	18

2.1.4 Engelli Çocuğa Sahip Olmak	20
2.2. Kaygı.....	23
2.2.1. Kaygının Belirtileri.....	26
2.2.2. Kaygı İle İlgili Kuramsal Yaklaşımlar.....	27
2.2.3.Kaygı Türleri.....	30
2.2.4. Durumluk – Sürekli Kaygı Kuramı.....	32
2.3. Ebeveynlik Stilleri.....	34
2.3.1. Ebeveynlik Stillerinin Türleri.....	36
3. YÖNTEM.....	41
3.1. Araştırmanın Modeli	41
3.2. Evren ve Örneklem	41
3.3. Veri Toplama Araçları	41
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu (KBF)	41
3.3.2. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (AHCYTO).....	41
3.3.3. Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri	42
3.4. Verilerin İstatistik Analizi	43
4. BULGULAR.....	45
5. TARTIŞMA VE YORUM.....	100
6. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	105
7. KAYNAKÇA.....	109
EKLER.....	116
ÖZGEÇMİŞ.....	127

1. GİRİŞ

Sosyoloji açısından toplumda esas olarak kabul gören ailenin varlığında, çocuk en çok önem taşıyan ögedir. Çocuklar, kadın ile erkeğin ortak ürettikleri ürün, kuşağın devam etmesinin temeli, eşler arasındaki bağın kaynaklarının başında gelen, anne tarafından verilen bir hediye, ana babaların ilerleyen yaşamdaki güvencesi ve sevgi olarak kabul görmektedirler (Ataman, 2003). Burt ve arkadaşına (1999) göre ailelerin elde edebilecekleri en güzel armağanlardan bir tanesi çocuklarının olması ve çocukların kendilerine ait becerilerinin var olabilmesidir. Tüm topluluklarda bir çocuğa sahip olmak, insanın hayatının en önemli olaylarından biridir. Bir çocuğa sahip olmak, alışılmış olan karı koca olmanın yanında, ana baba rolünü getirir. Çocuk doğduktan sonra ailede hem yapı hem gelişim işlevsel açıdan değişimler başlar. Anne babalardaki bireysel ilgi, beraber üretilen çocuk üzerine yoğunlaşmakta, hayatları da çocuğun ihtiyaçlarına karşılık verebilecek biçimde belli hedeflere yönelir (Coşkun ve ark., 2009).

Şendil ve arkadaşına göre (2005) anne baba rolüne geçme evresi olan hamilelik sürecinde çift, heyecanla bebeği bekler ve bebek ile ilgili düşler kurarlar. Yapılacak tüm hazırlanmalar normal bir doğuma dönüktür. Bu süreçte ana baba için esas görev olarak fiziki, psikolojik ve zihin yönünden sağlığı yerinde bir çocuk yetiştirmektir. Diğer aile üyeleri de bunu beklerler (Coşkun ve ark., 2009). Fakat doğan çocukları engelli olursa beklentileri de değişir. Normal çocuklardan farklı özellikleri olan bir çocuğa ana baba olmak hiçbir anne babanın hazırlandığı bir rol değildir (Akkök, 2003). Bundan dolayı çocuk doğunca mutlu olma ve sevinç yerine üzülmeye hissi gelişir ve aileyi karışık bir psikoloji hali sarar (Özsoy ve ark., 1998).

Güven (2003)'e göre aileye engelli bir bebek dahil olduğunda normal beklentilerin hepsini sona erdirir ve aile doğumdan önce hayal ettikleri işlevlerden farklı işlevler yüklenirler (Arman, 2009).

Engelli doğan bebek ailenin içindeki rolünü tam anlamıyla oynayamazsa ailenin içinde adaptasyon problemleri doğabilmektedir. Engellilik, bireydeki yetersizlikten dolayı, yaş, cins, sosyal ve kültürle ilişkili farklılara dayalı olan oynanması gereken

rollerin, gerektiği kadar oynanamama olarak tanımlanır ve ailenin içinde adaptasyon problemlerine yol açmaktadır (Özsoy ve ark., 1998). Aile fertlerinden bir ve ya bir kaçında geçici ve ya sürekli hastalık, engellilik (görme, işitme, zihinsel ya da fiziksel engel gibi) bütün fertlerin adaptasyonuna etki etmektedir (Yörükoğlu, 1998).

Öncül (2000)'göre kaygı genel olarak gelecek ile alakalı insanda üzüntü yaratan ve insanı sıkı bir bekleyiş durumu olarak tanımlanmaktadır. Güven duymama ile karışan bir heyecanlılık hali biçiminde ifade edilmektedir. Gürün (1991)'e göre kaygı dış dünya kaynaklı bir tehlike olasılığı ve ya bireyce tehlike oluşturan bir şey olarak yorumlanıp algılanan herhangi bir duruma karşı olarak gelişen bir histir. Birey kendini bir alarm halinde ve sanki kötü bir şey olacak gibi hisseder, tedirgin olur. Beck ve arkadaşına göre (2006) kaygı titreme, terleme, çarpıntı ve yüksek nabız gibi fiziki belirtilerle seyreden bir tabloya işaret etmektedir. Cüceloğlu (1997)'na göre yoğun düzey kaygısı olan bireyler fizyolojik (kasların gergin olması, sinir sistemi bozuklukları) ve psikolojik (tedirgin bekleyiş hali, dikkat toplamada zorluk) semptomlar gösterirler. Kaygı durumunun devamlılığı ve şiddeti arttığında insanlar için problem yaratmaya (Coşkun ve ark.. 2009).

Öner ve Le Compte'ye göre bazı zamanlarda tüm insanların yaşayabileceği bir şey olan kaygı, "Durumluk kaygı" ve "Sürekli kaygı" olarak iki biçimde incelenir. Durumluk kaygı, tehlikeli olarak algılanan durumlardan önce ya da olaylar esnasında ortaya çıkmakta ve yoğunlukla mantıklı nedenlere dayalı, başkaları tarafından da sebebi kestirilebilen ve genel olarak her insanın yaşayabildiği geçici duruma dayalı bir kaygılanma şeklidir. Bazı kişilerde de belli bir olay ve durumla ilgili olmayıp genel ve sürekli kaygılı olma durumu bulunmaktadır. Bu da sürekli kaygı olarak tanımlanır. İçinde bulunulan koşullardan hoşnut olunmaması, genel bir memnuniyetsizliğin varlığı, huzursuz olma, kötü şeyler yaşayacakmış gibi olma, kolayca incinebilme ve karamsar olma sürekli kaygı düzeyleri yüksek olan kişilerin özellikleridir. Kişinin içerisinde bulunduğu durumla doğrudan bağdaştırılamayan, dışarıdan gelen tehdit durumlarıyla ilişkili olmayan, başka insanlarca sebebi açık bir biçimde anlaşılmayan kaygı durumları sürekli kaygılardır. Her insanın farklı sıklıkta yaşayabildiği bu kaygıları, özellikle engelli çocuğu olan ebeveynlerin bazı soruları yanıtlamakta zorluk çekmeleri ve ilerde

çocuklarıyla alakalı karşılaştıkları durumlara ilişkin yeterli bilgi ve güvencenin olmadığı hallerde, yoğun olarak yaşamaları muhtemeldir (Coşkun ve ark., 2009).

Çocuğun içerisine girmiş olduğu aile ortamı, çocuğa ait ilk sosyal çevreyi oluşturur. Kişiler arası ilişkiler ve kavramlar bu çevrenin tesiriyle gelişim göstermektedir. Ailenin hem çocuğun eğitimine hem de duygusal ve sosyal gelişimine olan katkısı, farklı aile bireyleriyle çocuk arasında olan ilişkilerden kaynaklanır. Bu ilişkiler başlangıçta aile fertlerinin çocuklarına karşı sergiledikleri tavır ve davranış şekilleri olarak, ailede var olan bütün hayat şeklinin tesiri altında olmaktadır. Ana-babanın ve aile içerisindeki diğer üyelerin çocukla olan iletişimi, çocuğun aile içerisindeki konumu üzerinden belirleyicidir. Aile, çocuk için ilk sosyal tecrübelerin edinildiği ortamdır. Çocuğa yönelik davranışlar ve ona karşı sergilenen tutum, bu ilk yaşantılar için zemin hazırlar. Çocuğun içinde yetişmiş olduğu aile yapısı, genişlik düzeyi, sosyo-ekonomik ve kültürel seviyesi, onun sosyal olan ilk tecrübelerini, dolayısıyla duygusal ve sosyal gelişimi üzerinde etkili olacaktır (Yavuzer, 1993).

Lai ve arkadaşına göre (2001) ebeveynlik stilleri çocuklardaki davranışların şekillenmesinde ve kişiliğin gelişimi üzerinde etkili olduğuna dair çok araştırma literatürde mevcuttur. Yetkeci olan ebeveyn kontrolü sıkı tutan, demokratik iletişim kurmada yetersiz olan, fazla ilgi göstermeyen ve itaat konusunda sert olan ebeveynlerdir. Güvenilirliği olan ebeveynler ise ilgi gösterme konusunda yeterli olan, demokratik iletişimi kurmayı önemli gören, çocuklarının bireysel gereksinimlerinin karşılanması noktasında özerk olmayı ve kendini yönlendirme yapabilmeye destek olan anne-babalardır. Güvenilir olan anne-babaların çocuklarında öz-saygının ve bağımsızlığın iyi bir düzeyde olduğu, yetkeci ebeveynlerin çocuklarının ise intihara yönelimin fazla olduğuna rastlanılmaktadır. Bu da gelecek zamana ilişkin ümitlerin yetersizliğini ve gelecek zaman yöneliminin düşük olduğunu göstermektedir (Kalkan ve ark., 2010).

Engelli çocuğa sahip ebeveynler çocuklarının hem şimdiki yaşam koşulları hem de ilerleyen dönemlerdeki yaşam koşulları ile ilgili kaygılı olabilmektedirler. Engelli çocuğun yaşamını devam ettirebilme ve yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri konusunda endişe taşıyabilmektedirler. Bu durumun yarattığı bazı hassasiyetlerin ebeveynlerin çocuklarını yetiştirme tarzları yani ebeveynlik stilleri üzerinde etkili

olabileceği düşünülebilir. Bu anlamda araştırmamız engelli çocuğa sahip ebeveynlerin bu durumdan nasıl etkilendiği ve anne-babaların bu durum karşısındaki etkilenme düzeyleri karşılaştırmalı olarak incelemesi açısından önem kazanmaktadır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma engelli çocuğa sahip anne ve babaların durumluk ve sürekli kaygılarının engelli çocuğa sahip olmaktan ne yönde etkilendiğini ve bu kaygı durumunun anne babaların ebeveynlik stilleri ile arasında bir ilişkinin olup olmadığını araştırmayı amaçlamaktadır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşadıkları sorunlar ve bu durumun ebeveynler üzerinde yarattığı etkiler çeşitli değişkenlerle beraber araştırılmıştır. Yapılan araştırmalarda genel olarak ebeveynlerin engelli çocuğa sahip olmasının onların yaşamlarını ve aile içi ilişkilerini etkiledikleri sonuçlarının ortaya çıktığı görülmektedir. Engelli çocuğa sahip olmak ebeveynlerde çocuklarının hem şimdi hem de ileriki yaşam dönemlerindeki yaşamlarıyla ilgili endişe taşımalarına ve sürekli bunları düşünmelerine sebep olabilmektedir. Bu endişeli ve hassas süreçler aile içi iletişim ve etkileşim üzerinde etkili olabilir. Ebeveynler engelli çocuğun kendileri olmadan yaşamlarında hayati gereksinimlerini karşılayamamalarına dair korku taşıyabilmektedirler. Bu kaygılı ve korkulu süreç ebeveynlerin hem engelli çocuğu hem de varsa diğer çocuklarını yetiştirme biçimleri üzerinde de etkili olabilir. Tüm bunlar toplumun en temel yapı taşı olan ailenin huzurunu ve gelişimi üzerinde etkili olabilir ve ailenin bireyleri hem aile içerisinde hem de ailenin dışına çıktıklarında toplum içerisinde bu durumdan etkilenebilmektedir. Bu anlamda araştırmamız engelli çocuğu sahip olan ebeveynlerin kaygı durumlarını ve ebeveynlik stillerinin nasıl etkilediğini ortaya koyması, hem ailenin bütünlüğü hem de ailenin diğer tüm fertlerinin yaşamlarının nasıl etkilenebileceğini tartışması açısından önem arz etmektedir.

1.3. Problem

Engelli çocuğa sahip anne babaların durumluk ve sürekli kaygıları ile ebeveynlik stilleri arasında ilişki var mıdır? Engelli çocuğa sahip olmanın anne babalar üzerinde çeşitli etkiler yaratabildiği yapılan çalışmalar tarafından ifade edilmiştir. Bu etkilerin arasında ebeveynlerin engelli çocuklarının şimdi ve ilerleyen dönemlerdeki yaşam

koşulları ile ilgili kaygı duyma bulunabilmektedir. Ebeveynlerin engelli çocukları ile ilgili endişelerinin onların ebeveynlik stilleri üzerinde bir etkisinin olup olmadığı sorusuna cevap aranmaktadır.

1.3.1. Alt Problemler

1. Engelli çocuğa sahip anne ve babalarda engelli çocuğa sahip olmanın durumluk ve sürekli kaygı üzerinde anlamlı bir etkisi var mıdır?
2. Engelli çocuğa sahip anne ve babalarda engelli çocuğa sahip olmanın ebeveynlik stilleri üzerinde bir etkisi var mıdır?
3. Engelli çocuğa sahip anne babaların durumluk ve sürekli kaygıları ile ebeveynlik stilleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.4. Hipotezler

1. Engelli çocuğa sahip olan ebeveynlerin hem durumluk hem de sürekli kaygı düzeyi artmaktadır.
2. Engelli çocuğa sahip anne babaların ebeveynlik stilleri engelli çocuğa sahip olmaktan etkilenmektedir.
3. Engelli çocuğa sahip anne babaların durumluk ve sürekli kaygıları ile ebeveynlik stilleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

1.5. Tanımlar

Engellilik: Engellilik kavramı, bireyin bir ya da daha fazla yaşamsal aktivitesini büyük ölçüde sınırlayan zihinsel veya fiziksel bozukluğu, bu tarz bir bozukluğun kaydını; veya bu tarz bir bozukluğu olduğu kabul edilenleri karşılamaktadır. Engel ise; yetersizliği olan bireyin çevreyle etkileşiminde karşılaştığı problemi tanımlamaktadır (Koca, 2010).

Kaygı: Kaygı, kişinin uyarana karşı duygusal, zihinsel ve bedensel değişimlerle oluşan uyarılmışlık durumuna verilen addır. Genellikle kaygı kavramı korku ile karıştırılmaktadır. Ancak kaynağının bilinmesi, daha şiddetli ve daha kısa süreli olması özellikleri bakımından korku kaygıdan farklıdır (Özer, 2002).

Sürekli Kaygı: Öner ve Le Compte (1983)'ye göre insanın güvenliğini tehdit eden bir durumdan ve bir problemten dolayı ortaya çıkıp çok uzun süreli devam eden kaygıdır (Güngör, 2008).

Durumluk Kaygı: Öner ve Le Compte (1983)'ye göre bir süre çözülemeyen bir problem veya doyurulamayan bir gereksinme karşısında düşünülen kaygıdır. Bireyin içinde bulunduğu stresli koşullarda huzursuz, endişeli veya karamsar olması durumudur (Güngör, 2008).

1.6. Varsayımlar

1. Araştırmanın örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmıştır.
2. Araştırmaya katılan katılımcıların Demografik Bilgi Formu, PARI(Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği) ve STAI-I ve STAI-II(Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri) ölçeklerinde yer alan soruları içtenlikle ve gerçek durumlarını yansıtacak şekilde cevapladıkları varsayılmıştır.
3. Araştırmada kullanılan Demografik Veri Formunun katılımcıların demografik bilgilerini, PARI ölçeğinin katılımcıların aile hayatını ve çocuk yetiştirme tutumlarını ve STAI-I ve STAI-II ölçeklerinin katılımcıların durumluk ve sürekli kaygı düzeylerini ölçtükleri varsayılmıştır.

1.7. Sınırlılıklar

1. Araştırma örneklem ile sınırlıdır.
2. Ebeveynlerde durumluk ve sürekli kaygı düzeylerini etkileyebilecek başka değişkenlerde olmasında karşın bizim araştırmamızda yalnızca engelli çocuğa sahip olmanın ebeveynlerin durumluk ve sürekli kaygı düzeylerine olan etkisi araştırılmıştır.
3. Ebeveynlerde ebeveynlik stillerini etkileyebilecek farklı değişkenler olmasına karşın bizim araştırmamızda yalnızca engelli çocuğa sahip olmanın ebeveynlik stilleri üzerinde olan etkisi araştırılmıştır.
4. Engelli çocuğa sahip anne babalarda ebeveynlik stillerini etkileyebilen farklı değişkenler olmasına karşın bizim araştırmamızda yalnızca durumluk ve sürekli kaygı düzeyinin ebeveynlik stilleri ile olan ilişkisi araştırılmıştır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Engellilik

Engellilik kavramı, kişinin bir ve ya daha fazla hayati aktivitesini büyük oranda sınırlayabilen zihinsel veya fiziksel bozukluk, bu tarz bir bozukluk kaydı; ya da bu tarz bir bozukluk olarak açıklanmaktadır. Engel ise; yetersizlik sahibi olan kişinin çevre ile olan etkileşimde karşılaşılabildiği sorunu işaret etmektedir (Koca, 2010).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) engellilik durumunu üç ayrı grupta ele almaktadır;

- Noksanlık (Impairment): “Noksanlık” psikolojik, anatomik veya fiziksel yapı ve işlevlerdeki bir noksanlığı ya da dengesizliği ifade etmektedir.
- Özürlülük (Disability): Bir noksanlık sonucunda ortaya çıkan ve normal sayılabilecek bir insana göre bir işi yapabilme becerisinin kaybolması ve kısıtlanması durumunu ifade etmektedir.
- Maluliyet (Handicap): Bir noksanlık ya da özürlülük sonucu, belli bir kişide ortaya çıkan ve o bireyin yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel durumuna göre normal sayılabilecek aktivitelerde bulunma yeterliliğine engel olan ve sınırlayan dezavantajlı bir durumu ifade etmektedir (Oğultürk, 2012).

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu 2828 sayılı Kanunu ve 5378 Sayılı Özürsümler (Engelliler) Kanunlarına göre özürsümlü; doğuştan ya da daha sonra herhangi bir sakat olma yada kaza sonucunda bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal becerilerini çeşitli derecelerde kaybetmesi sebebiyle normal yaşamın gereklerine uyum sağlayamama durumunda olup; korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine gereksinimi olan birey olarak ifade edilmektedir (Duran, 2014).

DSÖ (Dünya Sağlık Örgütü) 1980 senesinde yayınladığı bildirgesinde, özürsümlülük ile alakalı temel kavramlara tanım getirmiştir. Hastalıkların sonucuna dayalı olan ve sağlık boyutuna ağırlık veren bir tanımlama ve sınıflandırma yapılmıştır ve özürsümlülük için aşağıdaki üç ayrı kategoride tanımlama yapılmıştır.

Yetersizlik (Impairment): Fizyolojik, psikolojik ya da anatomik yapının işlev kaybı ve ya normalden sapma durumudur. Bu tanım, organ düzeyinde bozukluğu ifade etmektedir. (Örneğin; entelektüel (zeka, hafıza ve düşünce ile alakalı) bozukluklar, diğer psikolojik bozukluklar, lisan ve konuşma bozuklukları, işitme bozuklukları, göz ve görme ile bağlantılı bozukluklar).

Özürlülük (Disability): Sağlıktaki bozulma sonucunda meydana gelen yetersizlikten kaynaklı herhangi bir becerinin normal becerilere göre yetersizleşmesi ya da kaybolmasıdır. Bu tanım kişisel düzeyde fiziksel ve zihinsel yetileri kaybetme anlamını taşır (Örneğin; davranışlara, iletişime, kişisel bakıma, mekanik gereçlere bağımlılık gibi durumlara ilişkin sakatlıklar, vücut pozisyon sonucu oluşan sakatlıklar).

Engellilik (Handicap): Yetersizlik ya da özürlülük sebebiyle bireyin yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel seviyesine göre normal kabul edilen yaşam gerekliliklerini gerçekleştirememesi olarak ifade edilmektedir. (Örneğin; oryantasyon ile ilgili engellilikler, fiziki bağımlılık doğuran engellilikler, hareket ile ilgili engellilikler, çalışma ve ya iş yaşamı ile ilgili engellilikler, sosyal durum ve entegrasyon alakalı engellilikler, ekonomik yeterliliği önleyen engellilikler) (Duran, 2014).

2.1.1. Engellilik Nedenleri

Engelliliğin nedenleri şu şekilde sıralanabilir:

- Doğum Öncesine Bağlı Olan Nedenler
- Doğum Sırasına Bağlı Olan Nedenler
- Doğum Sonrasına Bağlı olan Nedenler
- Diğer Durumlara İlişkin Engellilik Nedenleri

1) Doğum Öncesi Nedenler

Doğum öncesine bağlı sebepler; hamilelik döneminde geçirilmiş ateşli hastalıklar, yeterli beslenmeme, radyasyon, hamilelik sürecinde kullanılan bazı ilaçlar olarak söylenebilir. Bunun dışında hamilelik sürecinde ilk 3 ayda geçirilen bakteriyel ve viral enfeksiyonlar, travmalar, çocuğu düşürme çabaları, annenin farklı metabolik,

sistematik hastalıkları, doğum kanalı ile ilgili yapısal bozuklukları, aşırı stres ve yorgunluk, sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullanılması, yakın akrabaların evlenmesi, kan uyuşmazlığı, akıl ve kalple ilgili rahatsızlıkları, hormonal bozukluklar gibi hamilelik boyunca oluşan olumsuz durumlar engellilik kavramına yol açabilmektedir.

2) Doğum Sırası Nedenler

Doğumun yetkili kişiler tarafından, uygun çevresel koşullarda olmaması, doğum kanalı ile ilgili enfeksiyonlar, geliş pozisyonuyla ilgili anormallikler, forseps ve vakumla doğum, dar pelvis, asfiksi, çoğul gebelikler ve travma, hipoglisemi, gibi olumsuz durumlara engelliliğin sebebi olabilmektedir. Erken ve geç doğum, zorluk düzeyi yüksek ve uzun süren doğumlar, düşük doğum ağırlıklı bebek, doğum esnasında bebeğin oksijensiz kalması (anoksi) da bebeğin ölmesine ya da engelliğine neden olabilmektedir.

3) Doğum Sonrası Nedenler

Bebeğin ya da çocuğun metabolik, hepatik, dolaşımsal, renal, hematolojik ve otoimmün sistemleri ile alakalı birçok tıbbi durumlar nörolojik hasarlara sebebiyet verebilir. Dengeli ve yeterli olmayan beslenme, ciddi baş travmaları, bebeğin gürültünün ve sağlıksız şartların olduğu ortamlarda yetişmesi gibi ilk bebeklik ve çocukluk senelerinde karşı karşıya olunan problemler engellilik sebeplerinden olabilmektedir.

4) Diğer Nedenler

Kazalar (ev, iş ve trafik kazaları), savaşlar ve doğal afetler, hastalık durumları engellilik için sebep oluşturmaktadır. Yakın akraba evlilikleri, anne-çocuk sağlığı ve aile planlamasındaki sıkıntılar, yaşlılık, beslenmeyle ilgili bozukluklar da engelliliğe sebep olmaktadır (Kara, 2013).

2.1.2. Engelliliğe İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar

Engellilik kavramı, toplumların bütününe derin bir biçimde etkisi altına alabilen ciddi bir toplumsal problemdir. Engellilik kavramı ve engelli kişilerle ilgili farklı

zamanlarda çeşitli anlayışlar geliştirilmiştir. Detaylı şekilde irdelendiğinde konu ile alakalı çeşitli kuramsal anlayışların geliştiğini görmek mümkündür. Bu yaklaşımlar medikal ve sosyal model olmak üzere iki başlık altında incelenebilmektedir (Arıkan, 2001).

1) Medikal Model

Engelliliğin bireysel bozukluklarla ve biyolojik yapıyla ilişkili olduğunu vurgulamaktadır. Medikal model kuramsal çerçeve olarak tıpta kullanılan klasik hastalık modelinden doğmuştur (Arıkan, 2001).

Medikal model, bütün engelli insanların kısıtlı olduğu varsaymaktadır. Kısıtlılık anlayışının oluşumunda Dünya Sağlık Örgütü'nün büyük rolü vardır (Arıkan 2001). Medikal modelde odak nokta engellilik olarak belirlenmiştir. Diğer bir söyleyişle, insanlardaki fiziksel, zihinsel, duyuşsal durumdur. Tıbbi model engellilik durumunu onarılabilen bir durum olarak bildirmekte ve onarılmasının gerekli olduğunu belirtmektedir. Bu model engeli olan kişiyi, normal bir hastalığa yakalanmış hasta gibi değerlendirir (Örn; Kızamık). Bundan dolayı da engeli olan bireyin hasta rolü oynayacağını söylemektedir. Dünyada gelişen Engelli Hakları Hareketi başlangıçta bu modeli toplumdaki dışlanmanın, sağlıklı insanların üstünlüğü ve engelli insanların marjinalleşmesinde temel kaynak olarak görmektedir. İkinci safhada Engelli Hakları Hareketi, bu modelin hakimiyetini kırmak ve bunun yerine başka bir model geliştirmek için ortaya çıkmış bir harekettir (Winter, 2004).

2) Sosyal Model

Medikal modele dönük yoğun eleştiriler sonucunda sosyal etkenlerin engellilik üzerindeki rolü daha çok önemsenmiştir. Bu gelişmeye dayalı olarak medikal modelin yetersiz olduğu gündeme gelmiş ve model çok yoğun biçimde eleştirilerin hedefi olmuştur. Medikal modelin engellilik olgusunu açıklamada yetersiz oluşunun giderek daha fazla gündeme gelmesi sonucunda ve engelliliğin kişiye indirgenmesi ile engellilik sorununun, herhangi bir yetersizlik sonucunda oluşan fonksiyonlarda sınırlılık veya kayba dayalı olarak oluştuğu düşüncelerine tepki olarak ortaya atılmıştır (Bursa, 2010).

Bu modele engelliliği, bozukluk sonucunda oluşmayan sosyal organizasyon sonucu ortaya çıkan bir durum olarak ifade etmiştir. Bu modeli savunanlar yürüyemeyen bir insana engelli olarak bakmaz; birey yürüyemeyebilir ancak toplum ona yürümeye yeteneği olmayan bir birey olarak güçlük yaratmaz (Erkan, 2003). Sosyal modelin ana teması, engelliliğin toplumsal olarak yapılandırıldığı ve çeşitli bozuklukları olan kişilere dayatılmış olduğudur. Normalizasyon kavramı ile engelli kişiler üstünde baskı yaratıldığı iddia edilmektedir. Sosyal modele göre “muktedir olamamak” toplumun ürettiği bir kavram olup aynı zamanda bir baskıdır. Bu sebeple de engellilik tecrübesi toplumsal baskının ve zalimliğin bir şeklidir. Bozuklukları olan kişileri “engelli” hale getiren toplum olmaktadır (Arkan, 2002). Sosyal model uyuma, engelli bireyler için bir sorun olarak bakmaz, uyumu toplum açısından bir sorun sayar. Bu modele göre, toplumun engelli bireyleri kabullenmesi için önemli olan nokta sosyal baskı durumunun ortadan kaldırılmasıdır (Erkan 2003).

2.1.3. Engelliliğin Sınıflandırılması ve Türleri

Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı 2002 Türkiye Özürlüler Araştırmasında engel türlerini 3 sınıfta ele almıştır. Birinci olarak fiziksel engeli olanlar (görme engelliler, işitme engelliler, konuşma engelliler, bedensel engelliler) ikinci olarak zihinsel engeli olanlar ve duygusal engeli olanlar, üçüncü olarak ise süregen hastalıkları olanlar olarak ayırmıştır (Oğultürk, 2012).

Özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklar şu şekilde sınıflandırılabilir (Saban, 2010):

1. Konuşma ve dil bozukluğu olan çocuklar
2. İşitme engelli olan çocuklar
3. Zihinsel engelli olan çocuklar
4. Ortopedik engelli olan çocuklar
5. Görme engelli olan çocuklar
6. Öğrenme güçlüğü gösteren çocuklar
7. Uyum güçlüğü gösteren çocuklar

8. Üstün zekâlı ve üstün yetenekli olan çocuklar.

2002 yılında gerçekleştirilmiş olan Türkiye Özürlüler Araştırmasında engellilik; zihinsel, fiziksel, görme, işitme, dil ve konuşma, kronik hastalıklar olarak toplam 6 gruba ayrılmıştır (Çömez, 2014).

1- Zihinsel Engellilik: 18 yaş öncesi oluşan, zihinsel fonksiyon ve gündelik birçok sosyal ve pratik yetenekleri içeren çeşitli düzeylerde zihinsel yetersizlikler olarak belirtilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü ise zihinsel engellilik durumunu, yeni ya da karmaşık bilgileri anlama ve yeni becerileri öğrenme ile uygulama becerisinde azalma olarak tanımlamaktadır (Slevin ve ark., 2011).

2- Görme Engelliliği: Çalık (2004)'a göre tek ya da iki gözde tam veya kısmi olarak görmenin kaybı veya bozuk olmasıdır. Dünya Sağlık Örgütü görme keskinliğinin 3/60'ın aşağısında olmasını körlük olarak belirtmektedir (Çömez, 2014).

3- İşitme Engelliliği: Tek ya da iki kulakta ortaya çıkan tam ya da kısmi olarak işitmenin kaybolmasıdır.

4- Dil ve Konuşma Engelliliği: Çalık (2004)'a herhangi bir sebeple konuşamama ya da konuşmanın akıcılığında, hızında, ifade edilişinde bozukluğun olması ve ses bozukluğunun varoluşudur (Çömez, 2014).

5- Kronik Hastalıklar: Çalık (2004)'a göre bireyde çalışma kapasitesi ve işlevlerin engellenmesine sebep olan, devamlı bakım ve tedavinin gerektiği hastalık türleridir. Kan, kalp- damar, sindirim sistemi, idrar yolları ve üreme organı ve cilt ve deri hastalıkları, kanserler, endokrin ve metabolik hastalıklar, ruhsal davranışsal bozukluklar, sinir sistemi hastalıkları, HIV bu grubun içinde değerlendirilmektedir (Çömez, 2004).

6- Fiziksel Engellilik: Doğuştan ve ya herhangi farklı bir sebepten kaynaklı kas, iskelet, ve sinir sisteminde problemlerin ortaya çıkması ve buna bağlı olarak normal hayat ve faaliyetlerini gerçekleştiremeyecek seviyede işlev yetersizliğinin olmasıdır (Kızılkaya ve ark., 2012).

Bizim araştırmamıza katılımcıların özellikleri ve engellilik türleri esas alınarak zihinsel engellilik ve fiziksel engellilik üzerinde daha detaylı durulacaktır.

2.1.3.1. Zihinsel Engellilik

Özgür (2004)'e göre zihinsel engelliliğin kesin bir tanımı olmamakla beraber kabul edilen bazı tanımlamaların var olduğu ifade edilmektedir. Yapılmış olan pek çok tanımlamaya bakıldığında bu çocukların yalnızca zekâ yönünden değil, bununla beraber sosyal uyum, dilsel gelişim, sağlık vb. yönlerde de dikkat çekildiği anlaşılmaktadır. Eripek'e göre (1993), zihinsel engelliliğin esas kriterlerinden biri zekâ seviyesinin geri veya düşük olmasıdır. Zekâ daha çok doğuştan gelen bir beceridir. Fakat yapılmış bilimsel çalışmalar, çevre şartlarının da zekâ üzerinde az çok etkili olduğunu ortaya koymuştur. Köknel (2000)'e göre zekâ, algılayış, biliş, anlayış manasına gelmektedir. Zekâ, algı, bellek, öğrenme, düşünme, soyutlama, yeni koşullara uyum sağlama gibi birçok zihinsel fonksiyonun birleşiminden oluşmaktadır (Aytaç, 2011).

Zihinsel engel, zekâ geriliği olarak da ifade edilen, gelişim süreci içinde ortaya çıkan biliş, dil, motor ve toplumsal beceriler gibi zekânın çeşitli boyutlarındaki bozulmayla ortaya konulabilen ve çevreye uyum sağlama becerilerinde yetersizlikle karakterize olan, toplumda %2-3 oranında var olan bir ruhsal problemdir. Genel zihinsel beceriler önemli seviyede ortalama değerlerin altında olmaktadır. Zihinsel engellilik çoğu olguda fazlaca yıpratıcılığı olan, süregelen hayata dair şartlarla beraber reel bir tedavi yöntemi muhtemel olmayan bir yapıda olmaktadır (Keskin ve ark., 2010). Tredgold zihinsel geriliği, "zihinsel bozukluk" ifadesini kullanarak: Zihin gelişiminde çeşitli tür ve derecedeki yetersizliklerin, kişiyi akranlarının bulunduğu ortama, başka insanların yönetimi, denetimleri ve yardımlarından bağımsız biçimde uyum göstermekte yetersiz bırakması durumu olarak açıklamıştır (Kaya, 2014).

Amerikan Zihinsel Gerilik Birliği (AAMR, 1992) zihinsel engelin, kişinin hâlihazırda mevcut olan işlevlerindeki önemli derecede gerilik olmasını belirttiğini açıklamıştır. Bu durum zihin ile ilgili işlevlerde ortalamaya göre önemli düzeyde geri olma ile aşağıda yer alan uyum ile bağlantılı davranış boyutlarından en az iki veya daha çoğunda devamlı biçimde sınırlılıklar olmaktadır. AAMR'nin yaptığı tanımlamada belirtilmiş olan uyumsal davranış boyutları şunlardır (Aytaç, 2011);

- İletişim
- Öz bakım
- Ev yaşamı
- Toplumsal yararlılık
- Kendini yönetme
- Sağlık ve güvenlik
- Akademik işlevler
- Boş zamanları değerlendirme
- İş yaşamıdır.

McIlwane ve arkadaşları (1996)'nın aktardığına göre Amerikan Zihinsel Gerilik Birliği (AAMR), zihinsel yetersizlik sebeplerini genetik miras, doğum öncesinde ve sonrasında yeterli beslenmeme, teratojen etkisi, yaralanma ve fiziksel hasarlar, gelişim süreçlerine uyumlu olmayan çevreyle ilgili uyarıcılar ve çevresel psiko-sosyal dezavantaj başlıklarıyla irdelemektedir. Çocuğun yaşadığı yetersizlik durumuna tanım getirme, sınıflandırma ve sebeplerini araştırma gelişim sürecinin erken evrelerinde müdahalede bulunmakta ve yüksek risk taşımakta olan durumlara karşı önleyici olma konusunda önemli bir etkide bulunmaktadır. Ersoy ve arkadaşları (2001)'na göre zihinsel engelli durumuna ilişkin farklı alanlardan uzman kişiler, farklı gruplandırmalar yapmaktadırlar. Bireyin zeka bölümü göz önünde bulundurularak yapılan gruplandırmalarda, psikolojik ve eğitsel sınırlar dikkate alınmıştır. Psikolojik sınıflandırmada zihinsel engellilik durumu hafif, orta ve ağır biçiminde tanım yapılırken eğitsel sınıflandırmada ise eğitilebilir, öğretilbilir ve ağır biçiminde tanım yapılmaktadır (Özyurt, 2011).

Zihinsel engelli çocuklar, zekâ bölümlerine ve ya eğitsel gereksinimlerine göre sınıflandırılmaktadırlar. Amerikan Zihinsel Özürlüler Derneği, zihinsel engelli çocukları aşağıdaki gibi sınıflandırmaktadır;

1. Hafif derecede zihinsel engelliler
2. Orta derecede zihinsel engelliler
3. Ağır derecede zihinsel engelliler
4. İleri derecede zihinsel engelliler

Hafif derecede zihinsel engelliler; temel okuma-yazma ve sayma yeteneklerini kazanma konusunda yaşanan sorunlar sonucunda ortaya çıkar. Zekâ bölümü puanı 50-55 ile 70 arasında bulunur. Bu çocuklarda motor gelişim, normal gelişim gösteren çocuklara oranla biraz daha geri olmaktadır.

Orta derecede zihinsel engelliler; sosyal, duygusal ve dil gelişiminde gecikmelerin olması, davranış problemlerinin olması, temel düzeyde okuma-yazma ve sayma yeteneklerinde sorunların olması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Zekâ bölümü puanı 35-40 ile 50-55 arasında olmaktadır. Motor gelişim düzeyleri akranlarına oranla daha geridedir. Gündelik bakım konusunda kısmi olarak bağımsız hareket edebilirler.

Ağır derecede zihinsel engelliler; ciddi şekilde konuşma ve dil gelişim güçlüğü, sosyal, duygusal ya da davranış sorunlarıyla temel öz bakım becerilerini öğrenmede meydana çıkan durumları belirtmektedir. Zekâ bölümü puanı 20-25 ile 35-40 arasında olmaktadır. Algıya ilişkin yetenekleri çok zayıf olmaktadır. Sözel yönergeleri anlamada zorluk yaşarlar. Bakım konusunda devamlı birilerine ihtiyaçları vardır.

İleri derecede zihinsel engelliler; klinik bakıma ihtiyacı olan, zekâ bölümü puanı 20-25' in aşağısında bulunan gruptur. Tam bir denetleme gerekir (Ahmetoğlu, 2004).

2.1.3.1.1. Zihinsel Engelli Bireylerin Özellikleri

Hafif, orta ve ağır düzeyde olan zihinsel engelli kişilerin yetersiz olma dereceleri birbirlerinden farklı olsa da genel anlamda zihinsel engelliliğe özgü olan ortak özellikler olduğunu söyleyebiliriz. Yıldırım ve arkadaşı (2004), bu özellikleri şu şekilde özetlemiştir:

Motor Gelişim Özellikleri: Zihinsel engelli çocukların fiziksel büyümesi ve gelişmesi, genel olarak metabolik ve endokrinolojik bozukluklara veya genetik mutasyonlara bağlı olarak, normal yaşlılarının gerisinde olmaktadır. Bu durum, kaba ve ince motor becerileri ile el-göz koordinasyonu üzerinde de etkili olmaktadır.

Zihinsel Gelişim Özellikleri: Zihinsel engelli kişilerin öğrenmelerinde güçlük vardır ve uzun sürer. Bununla beraber yetişkin olduğunda bile bazı kavramları ve ya becerilerin kazanımında zorluk çekebilirler. Hafif bir zihinsel özürleri olsa dahi, normal yaşlılarının düzeyinde öğrenmeleri için özel eğitime ihtiyaçları vardır.

Dil Gelişimi Özellikleri: Yapılmış çalışmalarda, zihinsel özürlü çocuklarda dil gelişiminin zekâ yaşı seviyelerinden daha düşük olduğu saptanmıştır. Ayrıca alıcı dil seviyeleri, ifade ediş seviyelerinden daha yüksek olmaktadır. Konuşma genel olarak akranlarından daha geç başlar. Dil gelişim düzeyi özürün şiddetine dayalı olarak yavaş seyretmektedir. Zihinsel engeli olan çocukların dil ve konuşma sorunları, ses ve artikülasyon bozuklukları normal çocuklara göre daha çok olmaktadır.

Sosyal ve Duygusal Gelişim Özellikleri: Zihinsel özrü olan kişilerin sosyal ve kişilik özelliklerinde tipik bazı sorunlar görülebilmektedir. Rusch ve arkadaşı (1997), bu sorunların kısmen toplumdaki kişilerin bu çocuklara dönük tutum ve davranışlarıyla, kısmen de çocukların geçmişte kendilerinden beklenmiş olan davranışları gerçekleştirme konusundaki başarısızlık ile bağlantılı olduğunu ifade etmiştir (Köksal, 2011).

2.1.3.2. Fiziksel Engellilik

Engellilik; yaşa, cinsiyete, sosyal ve kültürel faktörlere dayalı olarak, özürlülük ve sakatlık sonucunda oluşan, çocuk için normal olan bir fonksiyonun yerine getirilememesi, tamamlanamaması veya yetersiz olmasıdır. Engelli çocuklar; zihinsel özellikler, duysal yetenekler, nörolojik ve fiziksel özellikler, sosyal davranışlar ve iletişim becerileri açısından ortalama veya normal bir çocuklardan farklı olan, bundan dolayı profesyonel destek almak durumunda olan çocuklardır. Tufan (2006), ülkemizde yaklaşık olarak 460.000 engelli çocuğun bulunduğunu bildirmektedir. Bunların 187.200' ü fiziksel engelli çocuklardır. Fiziksel engellerin %24'ü doğuştan, %73.5'i

doğum sonrasında oluşmuştur. %2.5'inin ise sebebi henüz bilinmemektedir (Aktaş, 2010).

Özdinçer (2002)'ye göre fiziksel engel; çeşitli sebeplerle, nöro-muskuloskeletal sistem işlevlerinde tam ya da kısmi olarak kayıp ya da bozukluk sonucunda oluşan engellilik halidir. Bedensel özür grubu merkezi veya periferik sinir sistemden doğan özürlü, doğuştan ya da sonrasında oluşan ortopedi özürlüleri ve diğer sakatlıkları da içeren engelli grubudur. Fiziksel özürlü olan çocukların, özürlülerinden dolayı oluşan gelişimsel ve işlevsel eksiklerin giderilmesi veya gündelik hayat, kendi kendine bakım faaliyetlerindeki bağımsız oluşun artırılması amacıyla fizik tedavi ve rehabilite süreci ile beraberinde olan zihinsel engellilik halinde ayrıca özel eğitim desteğine gereksinimleri olmaktadır. Fiziksel özürlü olan çocukların ancak hayatlarında doğru ve yetecek düzeyde destek aldıklarında, topluma uyum gösterebilen, üretime katılabilen, hayatlarını mümkün oldukça diğer insanlara bağımlılık geliştirmeden normal bir biçimde devam ettirebilen çocuklar oldukları ifade edilmektedir (Çayır, 2014).

Kas ve iskelet sistemindeki yetersizlikler, eksiklik ve işlev kaybı olan kişiler fiziksel engelli veya ortopedik engelli olarak tanımlanır. El, kol, ayak, bacak, parmak ve omurgalarda kısalığın olması, eksiklik, fazlalık, yokluk, harekette kısıtlılık, şekil bozuklukları, kaslarda güçsüzlük, kemik hastalıkları, paraliziler, cerebral palsi, spastikler ve sipina bifida gibi hastalıklar bu grubun içerisinde yer almaktadır. Yazgan ve arkadaşı (1999), fiziksel engeli olan çocukların, normal çocukların yapabildiği birçok faaliyeti yapamadıklarını, sosyal hayat sınırlılıklarının onları hırçınlaştırdığını, içine kapanmalarına sebep olduğunu ifade etmişlerdir. Gittikçe yalnızlıkları artan ve ihtiyaçları için bağımlılık yaşayan fiziksel engelli çocuklar kendilerinin işe yaramadıklarını hissederler ve zaman geçtikçe bakım ihtiyaçlarının giderek zorlaşması ile bu hisleri daha da artmaya başlar. Yumşak'a göre (2004) duyuşsal ve fiziksel engeli olan çocukların kendilerinde yetersizlikler hissetmeleri, yaşantılarının beklentilerden uzak olması, sağlık durumlarında bozukluğun varlığı, sosyal kabulde zorluk çekmeleri ve böylelikle ilişkilerde çeşitli problemler yaşamaları olumsuz benlik kavramı geliştirmeleri ve depresif belirtiler gösterme gibi sıkıntılar yaratabilmektedir. Engelli olma sadece çocuğun değil ailelerin ve akrabaların da fiziksel, duyuşsal ve sosyal anlamda etkilenmelerinde ve sorunların ortaya çıkmasına yol açar. Çocuğun engeli

doğumun hemen sonrasında anlaşılabilceği gibi büyüme oldukça da meydana gelebilir. Hangi yaşta olursa olsun, çocuklarında engel olduğunu öğrenen aileler şok olma, suçluluk hissetme, inkâr, derin keder ve kızgınlığa benzer tepkiler sergilerler. Bununla beraber gelecek ile ilgili korkular, kaygı, çevrenin tutumu ile yüzleşmeden kaçınan tutum sergilemek, hayal kırıklıkları, kendine güvenme konusunda sıkıntı ve saygı duymama gibi problemler gözlenebilir. Çocuğun engelli olmasının sebepleri, bakımı, sorumluluğu paylaşmayı vb. sebeplerle aile içi çatışmalar çoğalmakta ve bunlar boşanma gibi durumlara yol açmaktadır (Aktaş, 2010). Bakımın zaman geçtikçe zorlaşıp artar ve duygusal çökkünlük, kronik yorgunluk gibi durumlara sebep olabilmektedir (Özşenol ve ark. 2003).

2.1.3.2.1. Fiziksel Engellilik Sınıfına Giren Hastalıklar

1) Cerebral Palsy (C.P.)

Cerebral Palsy (C.P.): Normal dışı santral sinir sistemi gelişmesi ve doğum öncesinde, doğum sırasında ve doğum sonrasında erken dönemlerinde motor bozukluklarla sonuç bulan santral sinir sistemi gelişim zedelenmesi sonucunda oluşabilen nörolojik bozukluktur. Tam ileri gitmeyen spastiklik, ataksi ve ya istem dışı hareketlere sahip çocuklar bu grupta yer alır Harekette sınırlılık ve postür (duruş) bozukluk bulunmaktadır. 2 yaşı öncesinde gelişir. Yeni doğanın beyni hipoksi veya iskemi sebebiyle oksijenden yoksun kalmıştır. C.P.'de motor bozukluklarla beraber sıklıkla zekâ, duyu, iletişim, algılama, davranış ve nöbet bozuklukları gibi problem görülür (Behman ve ark., 2003).

2) Musküler Distrofi (MD)

MD, çocukluk dönemlerinde sıklıkla görülebilen kas hastalıkları arasındadır. Kaslarda sebebi henüz keşfedilemeyen biyokimyasal bir bozukluk sebebiyle ilerleyen düzeyde dejenerasyon ve simetrik iskelet kas gruplarında zayıflama görülebilir. Tipik olarak kas liflerinde yaygın distrofi, yağ ve bağ dokusunda artış, nekroz alanları ve işlevsiz opak görünümlü kas liflerinin mevcudiyeti gözlenmektedir. Musküler distrofinin çeşitleri; konjenital, fasioskapulohumeral ve pseudohipertrofik musküler

distrofi türlerindedir. En sık karşılaşılanı pseudohipertrofik ya da Duchenne's musküler distrofisidir (Behman ve ark., 2003).

3) Spina Bifida

Embriyolojik yaşamın 27. günü civarlarında oluşmakta olan nöroporun kapanma yetersizliği sebebiyle oluşur. Kistik spina bifida da kesede meninksler, omurilik ve ya ikisi beraber görülür. Spinal şok evresi bittikten sonra üst motor nöron yaralanması olan bireylerde refleks hiperaktivite, klonus spastisite gözlenmektedir. Spastisite hastalar için her zaman problem oluşturmamakta ve her zaman için tedaviye ihtiyaç olmaz. En yoğun ve kritik olan türü sinir kökleri ve spinal kord bileşenlerinin tutulduğu meningo miyeloseldir. Spastisite kendine bakım üzerinde etkili olabilir ya da kontraktür ve ağrı oluşumuna sebep olabilir.. Kontraktürler sebebiyle operasyona ihtiyaç olabilir. Bütün bu etkenler aile ve çocuk açısından duyuşsal ve sosyal problemleri de yanında getirmektedir (Behman ve ark., 2003).

4) Omurilik Travmaları

Columna vertebralis'e gelen darbe türü durumlar, vertebra korpuslarında kırık oluşumuna sebep olur ve vertebral kanalın içinde olan kemik parçaları spinal lezyonlar oluşturmaktadır. Sonuç olarak kalıcılaşan nörolojik fonksiyon kayıplarına rastlanır. Çocuk fiziki faaliyetlerinde bağımlı hale gelirler. Bakıma özen gösterilmeli, idrarda ve solunumda gelişebilecek enfeksiyonlara karşı dikkatli olunmalı ve önlenmeye çalışılmalıdır. Egzersizler ve farklı rehabilite hizmetleri alınması önemli olur. Omurilikte yaralanmalar, kendileriyle beraber fiziksel, psikososyal ve ekonomik problemler getirir bundan dolayı başa çıkma noktasında zorlu bir hastalık olmaktadır. Rol değişikliği, fizyolojik fonksiyonlardaki bozukluk yeni koşullara ve stres yaşantılarına uyum sağlamayı gerekli kılar. Hastalığı olan kişi bu değişim süreciyle baş etmek ve bu duruma uymak durumundadır. İnkontinanslı paraplejik çocuğa ve ailesine bakım ile ilgili eğitim sunulması hastane başvurularında azalma sağlar. Kalıcılaşan hasarlar noktasında ailelerin bakım sürecine katılması ve eğitilmesi önemlidir. Hasta ve ailesinin psikososyal destek ihtiyacı hastalıkta uzun süren ve detaylı bir bakım süreci ihtiyacından dolayı olmaktadır. Hastanın ve ailenin hayatında yaralanmanın sonrasında önemli değişimler ortaya çıkmakta ve hayat üzerinde olumsuz etkiler yaratır. Bakım,

hastanın ve ailenin hayat şartlarını arttıracak biçimde yapılmalıdır. Spinal kord yaralanmaları olan hastaların bakım sürecinde hastalar tamamiyle bağımlı olmaktadır. Hastadaki bağımlı oluş seviyesinde artma, gündelik hayat faaliyetlerini sağlama ve devam ettirme becerisinin azalması demektir (Behman ve ark., 2003).

5) Hidrosefali

Meadow ve arkadaşına göre (2003) hidrosefali konjenital bozuklukları ve ya menenjit, intrakraniyal kanama ya da tümör gibi postnatal sebepler sonucunda normal beyin omurilik sıvısının dolaşımında tıkanmalardan kaynaklanmaktadır. Beyin hemisferlerinin bütünüyle yetersiz olduğu ağır bir porencefali formu olarak ifade edilir. Konjenital nörolojik bozukluk yoğun olarak hidrosefali ile bağlantılıdır. Kranyum tavanı üstündeki meninksler, kemikler ve deri normal olmaktadır. Hidrosefali gelişiminde üç sebep bulunmaktadır; choroid plexuslerde serebrospinal sıvının artışı, serebro spinal sıvının dolaştığı beyin ventrikülleri ve subaraknoid bölgelerde enfeksiyonlar, travmalar gibi sebeplerle tıkanıklıkların gelişmesi, serebrospinal sıvının subaraknoid bölgeden emilimde bozuklukların gelişmesidir (Kılıç, 2009).

2.1.4 Engelli Çocuğa Sahip Olmak

Aile, çocukların sağlıklı biçimde yetiştirilerek, gelişebilecek önem düzeyini kaybetmeyen evrensel bir kurum olarak ifade edilir. Bu sebeple normal veya engelli, problemlili veya problemsiz olsun tüm çocukların içerisinde büyüyeceği gelişeceği, bir aile kurumuna ihtiyacı bulunmaktadır. Her aile içinde, gelişim süreçlerine dayalı stres doğuran evreler ve durumlar bulunur. Aile açısından çocuk sahibi olma ile başlamış olan süreçler, doğum ile beraber aile içinde rollerde yeni düzenlemelerin ve oluşabilecek değişikliklere uymayı gerekli kılar. Ailede her tür kayıp karşısında yeni uyum tepkileri ortaya koyar. Anne babaların en az kayıp ve zararlarla bu sürecin üstesinden gelmeleri, hem ailenin hem de çocuklarının çevreyle sağlıklı ve düzenli ilişkiler geliştirmesine yardımcı olacaktır (Dereli ve ark., 2008).

Her çocuk doğum sonrası büyüme ve gelişim süreci içerisinde, fiziksel, zihinsel, dil, motor, sosyal ve duygusal gelişme alanlarında bazı yetiler kazanabilme veya geliştirebilme noktasında yetişkinlerin destek olmasına gereksinim duyar. Çocuk açısından ciddi derecede önemli olan bu gelişim sürecinde, ebeveynler genel olarak bu rolleri üstlenip çocukların ilk eğitim vericileri olurlar. Fakat çocuk normal bir çocuk ise ebeveynlerin üstlendikleri rolleri gerçekleştirmeleri, duyuşsal anlamda rahat oldukları zaman daha kolay olur. Diğer bir söylemle ebeveynlerin anne-babanın içerisinde buldukları bu durum kaynaklı yaşadıkları panik, gelecek yaşamda ne olabileceğinin getirdiği üzünlük, kaygı veya korkular onlar üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir (İlhan, 2009).

Ailelerin sosyo-ekonomik seviyeleri, anne-babaların aldıkları eğitim, işleri, evliliğe gösterdikleri uyum, aileye ait sosyal güvencenin varlığı, çocuğun engelinin düzeyi, engeli olan çocuğun kaç yaşında olduğu, engelin devamlı olması, tıbbi yardıma fazla ihtiyaç duyması gibi çeşitli faktörler ailelerin engelli çocuklarını kabul etme düzeylerini, algılayış şekillerini, engeli olan çocuğa uyum sağlamasını ve ebeveynlerin çeşitli alanlarda yaşadıkları stres düzeyleri üzerinde etkili olmaktadır. Çoğu çalışmada engelli çocuğu olan annelerin babalara göre daha çok stres yaşadıkları ortaya konulsa da bazı araştırmalarda babalar da aynı şekilde stres yaşantılarının var olduğu ortaya konulmuştur (Uğuz ve ark., 2004).

Fışiloğlu' na göre (1992) çocuğunda engellilik olduğunun farkına varan baba, bu duruma uyum sağlama süreci içerisine girer. Örneğin çocuğunun işitmeye ilgili sorunu olduğunu öğrenen ebeveynlerde inkâr, öfkeliçlik, pazarlık, depresif belirti ve kabul süreçleri yaşanabilmektedir. Çocuklarında normal olmayan durumların varlığını fark eden ebeveynlerin, bastırılmış oldukları öfke genel olarak depresyon gibi sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Anne çocuğunun özrü yüzünden kendisine sorumluluk yükleyebilir. Başlarda ailelerde inkâr görülür. Wolstenberger, zihinsel engeli olan çocuğun aileye katılımı sonrası, ebeveynlerin ilk kriz sürecini çocuklarının özürlü olduğunu öğrendikleri anda yaşayabileceklerini; ikinci kriz sürecini engelli çocukla ilgili beklentileri gözden geçirmeleri gerektiğinde; üçüncü kriz sürecini ise her gün karşılaşmış oldukları problemlerle başa çıkarken yaşayabileceklerini ifade etmiştir. Akkök (1997)' e göre sürekli üzüntü modeli; ailelerin bir uyum sağlamak için patolojik

olmayan üzüntü ve kaygı taşırlar. Kişisel yapılanma modeli ise, ailelerin hislerden ziyade bilişi esas aldıklarını, tepkileri farklı yorum ve algılara bağladıklarını belirtmektedir. Çaresizlik, güçsüzlük ve anlamsızlık modeline göre ise farklı özellikleri olan bir çocuk anne baba üzerinde yakın çevrelerinin tepkisi ile ilişkili duygular yaratmaktadır. Özsoy (1997)'a göre ailede engele sahip bir çocuğun oluşu aile üzerinde kaygı oluşturan, tutumların ve değerlerin değişikliklere uğramasına sebep olur. Engeli olan çocuğun nasıl bir eğitimden geçeceği, aile bireyleri öldükten sonra bu çocuğun geleceği ve ailenin yeni bir sağlıklı çocuğa sahip olup olmayacağı ailede tartışmalar yaratabilmektedir (Sarıkaya, 2011).

Çocukları engelli olan anne babalar hayatlarının her evresinde bu çocuklar için bitmek bilmeyen bir korku ve kaygı taşımaktadırlar (Duygun ve ark., 2003).

Engelli çocuk sahibi olmak; ebeveynlerin anne baba rolleri, özel yaşamları, sosyal çevreleri, planladıkları, meslek hayatları, ailenin yapı ve işleyişi, maddi durum gibi konular üstünde önemli düzeyde etkili olabilmektedir. Anne babalar engelli çocuktan dolayı birbirlerini suçlayabilmekte ve bu karşılıklı suçlayan tutumlar ailenin ilişkilerini gergin hale getirebilmekte, ebeveynlerin boşanması, içki kullanımı gibi durumlar üstünde etki yaratabilmektedir. Engelli olan çocuğun özel bakım gereksinimleri, tedavisi, eğitim sürecindeki güçlükler, gittikçe artan maddi ihtiyaçların getirebildiği ek yük aile üyelerinin özel hayatlarında kısıtlılıklar oluşmasına ve diğer aile üyelerine ayrılan zamanda azalma olmasına sebebiyet verebilmektedir. Yine bu çocukların engelleriyle ilgili toplumsal tutum ve kanılar aile çevresi ve sosyal çevre ile ilişkilerde zorluklara, çocuğun gelecek yaşamı ile alakalı belirsizliğin varoluşu ise kaygı gibi sorunları ortaya çıkarmaktadır (Kahriman ve ark., 2013).

Bahar ve arkadaşına göre (2009) her aile, içerisinde olduğu toplum yapısı, kendi öznel oluşları, farklı kişilik özelliklerinin varlığı ve destek odakları sebebiyle engelli çocuk sahibi olmaktan farklı biçimlerde etkilenmektedir. Bu sebeple ülkemizde engelli bir çocuğu olan ailelere dönük çalışma ve araştırmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Engelli bir çocuğun bakımını yapmak aile bireylerine büyük yükler yüklemekte ve bu durum özellikle anneler üzerinde çok daha fazla etki yaratabilmektedir (Kaya, 2014).

Yapılan bir çalışmada engelli çocuğu olan ailelerde yaşanan problemlere bakıldığında; ailelerin %37,3'ü sosyal çevrelerinden destek görmeyi hiçbir zaman, %44,5'i suçlama ve suçlanma hissini nadiren, %39,1'i ailenin problemleri hakkında düzenli olarak konuşma ve danışmanlığa gereksinimi ara sıra yaşadıkları sonucuna ulaşmıştır. Ailelerin %45,5'i çocuğun tedavi sürecindeki güçlükleri, %43,6'sı düş kırıklığını, %41,8'i çocuğun engeli ile ilgili davranışını kontrol etmede güçlük yaşamayı çoğu zaman, %54,5'i gelecekle ilgili kaygıyı, %48,2'si çocukla ilişkili devamlı bir kaza veya yaralanma korkularını her zaman yaşadıkları saptanmıştır (Özsoy ve ark., 2006).

2.2. Kaygı

Spielger' e göre yirminci yüzyıl “kaygı çağı” olarak adlandırılmış olmasına rağmen, aslında kaygının geçmişi insanlık geçmişine kadar uzanmaktadır. Kaygı veya endişe, tehlikeler ile başa çıkmak için nesiller boyunca kullanılmış en temel insan duygularından biridir. İlk kez 1872 yılında Charles Darwin, “İnsanda ve Hayvanlarda Duyguların İfade Edilmesi” adlı eserinde, korku olarak anımsanan tepkilerin yapısının doğal bir seçim süreci içerisinde şekillenmekte olduğunu ve korkunun doğal olarak ortaya çıktığı, düzenli kalp atışları, kas gevşemeleri, aşırı titreme, artan terleme, saçların dikleşmesi, ağzın kuruması, seste farklılıklar ve gözbebeğinde büyüme gibi durumları açıklamıştır. Artı olarak Darwin, korku reaksiyonlarının şiddetine göre farklılık gösterdiğine de değinmiştir (Güngör, 2008).

Kaygı, bireyin uyarana karşı duygusal, zihinsel ve fiziksel değişimler ile oluşan uyarılmışlık durumuna verilen isimdir. Daha çok kaygı kavramı korku ile karıştırılmaktadır. Ancak kaynağının bilinmesi, daha şiddetli veya daha kısa zamanlı olması özellikleri bakımından korku kaygıdan farklılaşmaktadır (Özer, 2002).

İngilizcede “anxiety” kelimesiyle ifade edilen bu sözcüğün günlük kullanımdaki çevirisi dilimize “endişe” olarak yerleşmektedir ancak bunun sözcüğün sıradanlaştıran bir kullanım olduğunu söyleyen psikoloji uzmanları, bu kavramı Türkçeye uygun şekilde kaygı olarak çevirerek çalışma alanında kullanılmaktadırlar (Öztürk ve ark., 2011).

Genel anlamda kaygı insan doğasında mevcut, çevresel ve psikolojik olgulara gösterilen duygusal tepki; dar anlamda ise, kaynağı ve başlangıcı bilinçli olmamasına rağmen bilinçli bir şekilde hissedilen, beraberinde terleme, sararma gibi bedensel değişimlerin de görüldüğü bir yaşantı şekli olarak adlandırılmaktadır. Kaygı geleceğe yönelik endişe ve gerginlik durumudur. Bilinmeyen ve anlaşılmayan bir tehdidi beklemek bireyde kaygı olarak huzursuzluk ve gerginlik uyandırmaktadır (Kaya ve ark., 2004).

Yavuzer, kaygıyı, gerçek sebeplerden çok hayali sebeplerden kaynaklanarak oluşan ve korku durumunun zihinsel olarak prova edilmesi olarak adlandırılır. Yavuzer'e göre kaygı, bilinçaltı çatışmaların ve beklentilerin bir ürünü olup, korkuya nazaran daha uzun zaman devam eden bir heyecan tepkisidir (Yavuzer, 2000).

Canbaz'a göre kaygı, kişilerin varlığı için esas olarak kabul ettikleri değerlerin, üstesinden gelemeyeceği tehditler altında kaldığını hissettiğinde yaşadığı duygudur. Günümüz insanında kaygı; canlılığın, yaşam ile elde etmeyi yeni şeyler bulma ve yaratabilmenin, rekabet ortamında üretken olmanın ve kendini benimsenebildiği bir gereği olarak yaşanmaktadır ve kendi varlığını ya da özdeşim yaptığı nesnelere koruyucu bir nitelik taşımaktadır. Temel ihtiyaçları elde edilememesi halinde ortaya çıkan rahatsız edici bir duygu olarak da adlandırılan kaygı, gerilim, huzursuzluk ve endişe ile nitelendirilmektedir. Morgan'a göre (1977) kaygı, insanların varoluşundaki en temel duygulardandır ve korku, öfke, keder, sıkıntı gibi duygular ile bir birine girmiş olduğu için anlaşılması ve adlandırılması oldukça güçtür (Palti, 2012).

Alashev ve arkadaşına göre (2002) kaygı; bir sıkıntı veya günlük beklentisi durumundan sebep olan duygusal huzursuzluk hissiyatıdır. Kaygı; hem bir duygu durumu hem de sabit bir kişilik özelliği olarak iki türlü adlandırılabilir. Durumsal kaygı: öznel olarak yaşanan ve belli bir durum tarafından uyarılan gerginlik, sıkıntı, sinirlilik ve tedirginlik duyguları ile karakterize olur. İkinci kaygı olarak kişisel kaygı ise, sabit bir kişilik özelliği ve geniş yelkenli bir grup olayı tehdit olarak algılama ve kaygı tepkisi verme eğilimi olarak adlandırılmaktadır. Kariyerini yitirme, öz benliğin düşmesi, diğer insanların gözünde özsaygısını yitirme gibi durumları kişisel kaygıyı uyarılan tehdit durumları olarak sayılabilir (Kılınç, 2012).

Lewis 1970'li yıllarda yaptığı araştırma sonucunda kaygının özelliklerini şöyle adlandırılmaktadır (Palti, 2012):

1. Uygun olmayan, elem veren bir duygulanım durumudur.
2. Gelecek ile ilgili endişeleri içerir.
3. Duygulanım durumu öznel olarak algılanır
4. Rahatsızlık verir
5. Bedensel rahatsızlıkların oluşmasına neden olur

Psikanalitik kurama göre haz kural güdümünde alt benliğin doyum arayan dürtüleri, üst benliğin gerçekleri tarafından engellenir. Benlik, aradaki çatışmayı çözerek dürtüyü engellerse problem oluşmaz, çözemezse bu tehlike olarak hissedilir ve kaygı ortaya çıkar (Palti, 2012).

Daha çok korku, endişe ve kaygı kavramları bir birine girmiş bir durumdadır. Bu kavramlar arasında değişiklik olduğu düşünülmeyle birlikte; sınırlarının çizilmesinde henüz bir kesinlik yoktur. Zebb ve arkadaşı (1998), kaygı ve endişenin sözcüklerin yapısı birlerinden farklı olduğunu belirtmişlerdir. (Ceyhan ve ark., 2002).

Horney'e (1968) göre, korku da kaygı da tehlike ile orantılı tepkilerdir; ancak, korku durumunda tehlike açık ve nesnedir, buna karşı kaygı durumu gizli ve öznedir. Yani, kaygının yoğunluğu ortamın söz konusu kişi için taşıdığı anlamla ilgilidir, orantılıdır ve o kaygılanma sebeplerini özünde bilmemektedir (Sakızoğlu, 2003).

Özerkan (2004), korku ve kaygı arasındaki farkı şöyle anlatmaktadır:

- Korkunun kaynağı bellidir,
- Korku kaygıya karşın daha yoğun yaşanır,
- Korku süre olarak daha kısadır,
- Korku ani bir tehlikeye karşı bir tepki, kaygı ise var olduğu düşündüğümüz bir tehlikeye tepkidir.

Kaygıya neden olan ortamlar bireyden bireye, toplumdan topluma farklılıklar gösterse de; desteğin çekilmesi, olumsuz bir sonucu beklemek, iç çelişki ve belirsizlik gibi kaygı durumları bütün kültürler için kaygıya neden olan ortak durumlardır. Bulunduğu ortamda kendini güvende ve huzurlu hissedenden bireyde kaygı ve korku oluşmazken başka bir birey aynı ortamı tehlikeli görebilir ve bu algılama ile ilgili olarak da korku ve kaygı yaşanabilir (Cüceloğlu, 1991).

Dünyaya geldiğimiz anda bir öğrenme evresi içine gireriz ve bu evre yaşantımızın sonuna dek gider. Öğrenme, bireyin yaşamını devam ettirebilmesi ve süregelen yaşamdan doyum alması için gerekli tüm bilgi, fiil ve becerilerin kazanılması evresidir. Öğrenilenler, bireyin potansiyelini (birikimini) oluştururken, öğrenilenlerin belli bir hedefe yönelik kullanılması da birikimi ortaya koyar. Başka bir söylemle birikim, bireyin akıl, duygu ve davranış seviyesinde daha önceden kazanmış olduklarının, belli bir durum ve belli bir zaman diliminde, eylemsel olarak ortaya konulan biçimidir. İnsanın birikiminin en iyi olduğu durum, onun o alanda var olan birikiminin tümünü eyleme dönüştürebildiği durumdur. Ancak çeşitli iç ve dış etkenler sebebiyle gerçek potansiyelin birikime dönüşmesi zaman zaman güçleşir (Civil, 2008).

Olaylar karşısında duygularımızın niteliğini ve yoğunluğunu asıl belirleyen ise, olayların kendilerinden çok, bireyin onlara yüklediği anlamdır. Örneğin sevinç, bize bir hediye verilmesiyle; öfke, hakkımızın yenmesiyle; korku, başıboş gezen bir köpekle karşı karşıya kalmamız ile hüznün ve çöküntü, sevdiğimiz kişinin ölümüyle; mutluluk dünyaya getirdiğimiz bir çocuk ile ilişki içinde olacaktır. Kişi olaya, bedensel bir risk ya da tehdit anlamı yüklüyorsa, kendisini korkutuyor; benliğine bir risk veya tehdit anlamı yakıştırıyorsa kendini kaygılandırıyor demektir. Her türlü duygu hali gibi, kaygı da inançlarımızın bir ürünüdür. Korku ve kaygıyı asıl ayırt ettiren ölçüt olaylardan çok, olaya verilen anlamların niteliğine bağlı olduğuna göre, birey bir olay karşısında kendini hem korkutup hem de endişelendirebilir. O halde duygusal tepkilerimizin oluşumları fikirlerimize bağlı olduğuna göre, duygu halimizi değiştirmek de, olaylar hakkındaki değerlendirmelerimizi ve onlara yüklediğimiz anlamları farklılaştırmaya bağlı olacaktır (Özer, 2002).

2.2.1. Kaygının Belirtileri

Kaygı, kişilerde bir sürü değişikliklere yol açmaktadır. Kişilerin kaygısını ve seviyesini belirleme açısından ipuçları oluşturan bu belirtiler dört grupta incelenir.

1) Bilişsel Belirtiler: Aklın sinsi bulanık olması, çevredeki nesnelere uzakmış gibi ya da bulanık görme, fazla uyanıklık hali, kendini aşırı gözleme, çevrenin olduğundan farklı ve gerçek dışı görülmesi, önemli olayları hatırlayamama, düşünceyi kontrol edememe, odaklanma güçlüğü, dikkat dağınıklığı, düşüncede duraksamalar, bloklar, tarafsız düşünme güçlüğü, sebepleştirme güçlüğü, kontrolü kaybetme duygusu, başkaları tarafından olumsuz değerlendirilebileceği korkusu, tekrarlayıcı korkulu düşünceler, bilişsel sapmalar (Karaman, 2008).

2) Duygusal Belirtiler: Canbaz' a göre korku, endişe, dehşet duygusu, tedirginlik, alarm durumuna geçme, gerginlik, sinirlilik, çaresizlik (Tütüncüoğlu, 2012).

3) Davranışsal Belirtiler: Kaçma, kaçınma, huzursuzluk, olduğu yerde hareketsiz donup kalma, davranışlarda sınırlama (inhibisyon), konuşma akışında bozukluk, koordinasyon bozukluğu (Turhan, 2007).

4) Fizyolojik Belirtiler: Bunlar genelde organizmanın kendini korumaya yönelik bir savunma durumu içine girdiğini gösterir. Çarpıntı, kalp carpmada artma, kan basıncı değişiklikleri, bayılma hissi, gerçek bayılma, yüz kızarması, aritmi, derin soluma, nefes darlığı, kesik soluma, boğazda düğümlenme, bronşiyal spazm, kaslarda gerginlik, reflekslerde artma, yorgunluk hissi, çabuk yorulma, ağrılar, karında huzursuzluk, spazm, bulantı, kusma, ishal, yutma güçlüğü, ağızda kuruma ya da sulanma, iştah değişiklikleri, uykuya dalmada güçlük, uykusuzluk, huzursuz uyku, cinsel isteksizlik, sık idrara çıkma, yaygın terleme, kaşınma krizleri, sıcak ve soğuk basma nöbetleri gibi belirtiler normalde zaman zaman hepimizde yaşanan olaylardır. Dikkat edilirse, çoğu ya normal işlevlerin abartılı hale gelmiş şekli ya da normal işlevlerdeki baskılanmalardır (Turhan, 2007).

2.2.2. Kaygı İle İlgili Kuramsal Yaklaşımlar

1) Psikanalitik Kuram

Yalom' a göre (2001) kaygı sözcüğünü psikoloji alanında ilk kullanan ve bunu bir kavram olarak adlandırarak sebeplerini araştıran Freud olmuştur. Freud, ilk olarak içgüdü ve dürtülerden sebep olan gücün bastırılması sonucu kaygının ortaya çıktığını ortaya koymuştur. Freud, daha sonra bu görüşünü değiştirerek kaygıyı benliğin tehlikeli durumu algılamasına bağlamış ve bu durumun ortadan kalkması için bastırma düzeninin işlediğini kabullenmektedir. Freud, kaygının çaresizliğe karşı bir reaksiyon ve “bir tehlikenin bulunduğunu gösteren bir işaret” olduğunu ve kişinin “çaresizlik durumunun başlamasını beklediğini” belirtmiştir. Ficher (1970)'a göre Freud, korku ile eş anlamda gördüğü gerçek kaygı, süper egodan gelen tehlikenin algılanması ile doğan moral kaygı ve id'in içgüdülerindeki tehlikenin algılanması ile ortaya çıkan nörotik kaygı olmak üzere üç farklı kaygı adlandırır. Freud, gerçek kaygının algılanan bir dış tehdide karşı acı veren duygusal bir tepki olduğunu belirtmektedir. Freud'a göre moral kaygı ilk başta objektif olan ana baba korkusudur; ancak daha sonra ebeveynin standartlarının kabullenmesiyle ve süper egonun gelişmesi ile moral kaygının kaynağı artık ruhsal yapının içindedir. Nörotik kaygı da ise kişi ego savunmasının zayıflayıp, içgüdüsel isteklerin ortaya çıkmasından korkar. Freud'a (1939) göre insanların davranışları her açıdan uyum yapmaya yöneliktir, hiçbir davranış rastlantı değildir ve organizmanın yaptığı her şey yaşamı idame ettirme çabasının farklı biçimleridir. Freud, kaygının bedensel veya toplumsal çevreden gelen tehditlere karşı kişinin uyarma, gerekli uyumu sağlama ve yaşamı idame etmesine katkıda bulunduğunu; fakat kaygının, nörotik kaygı da olduğu gibi mantıklı olmayan bir nitelik alması halinde uyum görevini kaybedeceği ve normal olmayan hareketlerin çıkmasına neden olacağını açıklamaktadır. Yanbastı (1996)'nın aktardığına göre Freud'a göre gerçek kaygı, nörotik kaygıdan sadece yoğunluk bakımından değil, niteliği yönünden de farklıdır. Gerçek kaygıyı günlük hayatta ara ara herkes yaşar. Gerçek kaygı gerçekçi ve mantıklı olması ile nörotik kaygıdan farklılaşır. Gerçek kaygı beklenen veya yaklaşan bir tehlikenin algılanması sonucu geliştirilen bir tepkidir ve yaşamı idame, korunma içgüdülerinin bir belirtisidir. Nörotik kaygının sebebi belli değildir ve daha çok mantık dışıdır. Nörotik kaygının

kökenini yetişkin yaşamdan çok bebeklik ve çocukluk yılları zamanında oluşur(Duman, 2008).

2) Davranışçı Yaklaşım

Davranışçı yaklaşım kaygının öğrenilmiş olduğunu vurgulamaktadır. Davranışçı yaklaşıma göre kaygı iç ve dış çevre etkileri, diğer bir söylemle yaşantılar sonucunda elde edilmiş ve öğrenmeyi sağlayan bağlantılar ortadan kalkarsa bu tepkide yok olabilir (Sazak ve ark., 2004). Korkut (1992)'a göre davranışçı yaklaşımların savunucuları kaygıyı tehdit edici bir uyarıcıya karşı bireyin gösterdiği sempatik sinir sisteminin tepki örüntüleri olarak görür ve kaygının öğrenilmiş olduğunu uyarıcı - tepki bağı ile açıklar. Dollar ve arkadaşı, kaygının organizmanın acıdan kaçınma gibi basit eğilimlerden neden olduğu ve bir dürtü sistemi olduğunu göstermişlerdir. Bu açıklamaya uygun olarak ilk kez duyulan bir acının özel bir uyarı ile bir araya gelerek kaygı duygusunu başlattığını ve kaygının diğer durumlara genelleştirilerek bir dereceye kadar orijinal uyarıcılar ile eşleştirildiğini belirtmişlerdir (Duman, 2008).

3) Varoluşçu Psikoloji

Kaygı, Rollo May' e göre yaklaşmakta olan bir hiçe indirgenme tehdidinin yaşanmasıdır, o anda elde edilen bir duygu değil, o andaki oluş biçimidir. Rollo May, katlanılması zor olan bu duygudan kurtulmak için insanların çoğu zaman özgürlüğünden kaçınmayı tercih ettiğini ileri sürmüştür çünkü özgürlük yeni bir varoluş potansiyelini de içerir ve beraberinde yok olma tehlikesini de getirir. Rollo May (1950), kaygının kişinin öz bilincini harap ettiğini ve kaygının insana en çok psikolojik acı veren duygu olduğunu göstermiştir. Kierkegaard (1849), kaygıyı hayatın kaçınılmaz bir parçası olarak görmüş ve kaygıyı ölüme dek süren hastalık olarak adlandırmıştır. Ayrıca, nörotik kaygının benliğin dağılmasından ve anlamsızlıktan doğduğu görüşleri ile çağdaş terimlere ortam hazırlamıştır (Geçtan, 2006).

Köknel'e göre (1987) varoluşçu yaklaşımda bütün insanların varoluş kaygısı yaşadıkları biçimde bir görüş vardır. Varoluş kaygısının kaynağı ise ölüm zamanının bilinmezliğidir. Varoluş ile ilgili kaygı, bilinçliliğin bir nedenidir. Varoluşçu yaklaşıma

göre var olmaya yönelik verilen dürüst tepki varoluşsal kaygı, var olmaya yönelik verilen otantik olmayan tepki nevrotik kaygıdır. Bu kuramlardan ayrı olarak bazı kuramcılar kaygıyı belirtmeye çalışmışlardır. Otto Rank, kaygıyı ayrılma, kopma sonucu ortaya çıkan bir duygulanım olarak ele almıştır; çocuğun ilk kaygıyı hayata geldiği an yaşadığını ileri sürmüştür. Carl Gustav Jung, ortak bilinçaltından gelen, mantıklı olmayan baskılar, korkular, imgeler ve tasarımlar tarafından bilincin saldırıya uğraması sonucu kaygının oluştuğunu belirtmektedir. Adler'e göre kaygı insanların güçsüz, yetersiz kaldıkları durumlarda ortaya çıkan duygulardır ve kaygı aşağılık duygusu içinde yer alır. Erich Fromm, kaygının kaynağını yalnızlık, çaresizlik ve çevreye yabancılaşma olarak görmüş ve insanın yalnız kalma korkusu sonucu kaygı duyduğunu belirtmektedir (Duman, 2008). Cannon'a (1932) göre kaygı organizmanın iç dengesini bozacak tehditlere karşı bir tepkidir veya bozulan dengeyi tekrardan düzenleme çabalarının başarısızlığa uğraması sonucu ortaya çıkan bir olaydır. Goldstein (1940), kaygıların ortak ögesinin, bireyin becerileri ile ondan beklenenler arasındaki uyumsuzluk olduğunu ve bu durumun insanın kendini gerçekleştirmesini imkansız hale getirdiğini belirtmiştir (Geçtan, 2006). Perls (1969), tarafından kaygı şimdi ile gelecek arasındaki boşluk olarak adlandırılmaktadır. Perls, kaygının her zaman gelecekle ilgili olduğunu, şimdi ile arasındaki boşluğu insanların program yaparak, beklentiler geliştirerek doldurmaya çalıştıklarını ve insanların bugünü yaşamadıkları için kaygı yaşadıklarını göstermiştir. Carl Rogers'a göre kişi benlik yapısına uygun olmayan hayatları kaygı olarak algılar (Duman, 2008).

2.2.3. Kaygı Türleri

Freud 1926 yılında ortaya koyduğu yapısal modelde, anksiyeteyi bencilliğe ait bir duygu olarak açıklar. Benlik devamlı olarak üç ayrı tehdit karşısındadır: Engellenmeler ve dış dünyadan gelebilecek tehlikeler, idin içgüdüsel ve gerçek olmayan istekleri, süper egonun cezalandırılması. Anksiyete, egonun tehditlerden kaçış yollarının bir anlatımı olduğundan, yukarıda açıklama üç tür tehlikeye karşı üç tür anksiyete ortaya koyar:

1) Doğruluk anksiyetesi "koru" ile aynı anlama gelir. Dış dünyadaki tehlikeli bu durumun algılanmasından doğan can sıkıcı bir duygudur. Bu da ihtiyaç duyulan bir nesnenin çevrede bulunmaması veya hayatın idame edilebilmesini tehlikeye sokan bir

durumdan kaynaklanır. Freud, organizma için tehlike yaratan durumların algılanması sonucu yaşanan korkunun doğuştan var olabileceğinden söz etmişse de, bazı gerçeklik anksiyetelerinin öğrenme zamanının sonucu elde ettiğini kabul etmiştir. Freud, birçok korkunun oluşumunda kalıtım ve hayatın birlikte rol oynadığı görüşündeydi.

2) Suçluluk anksiyetesi egoda suçluluk veya utanç duygusu yaratır. Özellikle süper egonun vicdan diye bilinen bölümü tarafından onaylanmayan durumlarda kendini gösterir. Ana-baba içleştirilmiş bir ögesi olan vicdan, kusursuzluğa yönelik beklentilerine ters düşen düşünce veya eylemlerinden ötürü egoyu cezalandırmakla tehdit eder. Suçluluk anksiyetesinin kökeninde cezalandırıcı ana-baba ile simgelenen gerçek bir korku bulunur. Gerçeklik anksiyetesine karşıt olarak, suçluluk anksiyetesine neden olan durumdan kaçma gibi durum yoktur.

3) Nevrotik anksiyete içgüdülerden gelen tehlikenin algılanması ile ortaya çıkar. Egonun, içgüdülerin boşlama isteklerini engel olamadığından, sonucun ne olabileceğine ilişkin korkusudur. Egonun savunma mekanizmaları, normal olarak, topluma ters düşen ve anksiyete yaratabilecek nitelikteki dürtüleri baskı altında tutar. Ne var ki ego, kendini içgüdüsel tehlikelerden koruma çabasında bireyin uyumunu bozacak nitelikte savunma önlemlerine de başvurabilir. Bunun sonucu nevroitik belirtiler ortaya çıkar. Bir tedavi evresi olarak psikanaliz, baskı altında tutulan içgüdüsel dürtülerin bilinç seviyesine çıkabilmesi için gerekli koşul sağlayarak, mantıkdışı ve uyumsuz olan nevroitik anksiyeteyi, mantıklı ve uyumlu gerçeklik anksiyetesine dönüştürür (Geçtan, 2003).

Kulaksızoğlu (1999) ise, insan hayatında iki tür kaygı olduğunu belirtir:

1) Normal Kaygı: Normal kaygı organizmanın tehdide tepki göstermesinin bir açıklamasıdır. Bu kapasitenin doğuştan gelen nörofizyolojik bir temeli vardır. Ancak burada hangi hayatın tehdit edici değerinin olduğunun bilinmesi kişinin öğrenmesine bağlıdır. Başlıca özellikleri:

- Tarafsız tehdide uygun bir tepkidir.
- Regresyon ya da intrapsişik mekanizmaları kapsamaz.
- Yönetilmesi için nevroitik savunma mekanizmalarını gerektirmez.

— Bilinç seviyesinde yapıcı bir biçimde kabul edilir.

2) Patolojik (Nevrotik) Kaygı: Gelişimsel olarak bebeklik döneminden itibaren görülen normal kaygı hayatlarının erişkin dönemlerde görünür bir neden olmadan ortaya çıkmasıdır. Kişinin içinde bulunduğu durumla doğrudan uyuşmayan, başkaları tarafından nedeni açıkça açıklanamayan kaygıdır. Nevrotik kaygı ya da patolojik kaygı, devamlı kaygı olarak da adlandırılır.

Kaygının patolojik özellikleri ayrı olarak uyuma dönük görevi de vardır. İç ve dış tehditlere karşı koruyucu, uyarıcı, önlem alınmasını sağlayan bir yönü de vardır. Algılanan bu tehditlere karşı benlik (ego) savunma düzeneklerini kullanarak üstesinden gelmeye, önlem almaya, kendini muhafaza etmeye çalışır. Eğer benlik gücü yerinde ise sorun çözülür. Bu sebepten her zaman patolojik ve normal kaygı arasında fark yapmak kolay olmayabilir. (Çakmak, 2007).

2.2.4. Durumluk – Sürekli Kaygı Kuramı

Konter (1996)'a göre kaygının farkını 1950'li yıllardan beri başlamış ve durumluk devamlı kaygı kavramları da ilk defa Spielberger tarafından adlandırılmaktadır. Durumluk kaygı sıkıntı, dert ve gerginlikle belirtilen olan acil bir hal durumu belirtilmektedir. Spielberger kaygı ile alakalı olarak sübjektiflikle ortaya konan sinir sisteminin tetiklenmesi veya proaktiviteyle ilişkili ya da bunun tarafından yanında olan gerginlik ve tasa duygularının bilinçli algılanmasıdır durumunda tanımlamaktadır (Koç, 2014).

Spielberger (1976)'e göre kaygının durumluk ve devamlı kaygı olarak ilk farkı Cattell (1966) tarafından yapılmıştır. Son zamanlarda Spielberger bu konu üzerinde itinalı olarak çalışmalar yapmıştır. Spielberger kaygı sürecinde kısmen sabit bireysel farklılıkları sürekli, otonom sinir akımının faaliyetlerini yükselten ve gerginlik, korku gibi subjektif bilinçli bir şekilde açıklanan duyguları da durumluk kaygı olarak belirtmiştir. Spielberger'e göre kaygının göstergesi kendini durumluk ve sürekli kaygı olarak iki şekildedir. (Güngör, 2008):

Durumluk Kaygı: Bir müddet çözümlenemeyen bir sıkıntı ya da doyurulamayan bir ihtiyaç karşısında düşünülen kaygıdır. İnsanın içinde var olduğu stresli koşullarda huzursuz, endişeli ya da karamsar olması ifadesidir. Bu kaygı türü: İnsanda tehlike ve ya tehdit durumlarında, çevresel faktörler karşısında meydana gelen; sıkıntılar yok olunca ve gereksinme giderilince kendi kendine ortadan kalkan tepki türüdür. Fakat bu tür kaygı sürekliliğini gösterdiği süre ve insanda meydana getirdiği rahatsızlık bakımından önemlidir. Duruma bağlı kaygı o şartlar içinde gerçekleşmekte ve bireyi zorlayan durumun sona erişiyile birlikte kaygıya ilişkin göstergeler de ortadan kalkmaktadır. Bu kaygı faktöründe otonom sinir sisteminde meydana gelen tetikleme sonucunda terleme, kızarma, titreme ve sararma gibi fiziksel tepkimeler görülmektedir. Kaygı bir süre devam eder ve insana aşırı zarar vermeden ortadan kalkar. Bu gösterge aslında her insanda zaman zaman görülen bir durum haline gelebilir. (Güngör, 2008).

Öner ve Le Compte durumluk kaygının kişinin içinde var olduğu stresli durumdan dolayı hissettiği öznel korku olduğunu ifade etmiştir. Stresin aşırı olduğu anlarda durumluk kaygı düzeyinde yükseliş, stres yok olunca düşüş olmaktadır. Fizyolojik olarak sinir sisteminde ortaya çıkan bir uyarılma sonucu terleme, titreme ve kızarma gibi değişiklikler, bireyin gelişim ve huzursuzluk duygularının göstergeleridir. Durumluk kaygıya organizmanın yükselen uyarılmışlık düzeyinin birliktelik gösterdiğini bilmek gerekmektedir. İkizler (1997) bu tür kaygının, bireyin durumunu, ortamı tehdit eden, tehlike yaratan olarak algılayıp düşünmesinden kaynaklandığını söylemiştir. Kaygı, hüznün veren, tedirginlik veren, huzursuzluk, rahatsızlık, meydana getiren kaygısı sporcuları anlamada önemli bir faktördür. Müsabakalar öncesinde ve sonrasında sporcular için önemli bir kaygı türü olabilir. Sporunun kişiliği ile özdeşdir. Genel olarak sporcuların yarışma sonrasında üzgün ve korkak olduğu gözlenmektedir (Koç, 2014).

Sürekli Kaygı: Öner ve LeCompte' ye göre (1983) bireyin güvenliğini tetikleyen eden bir durumdan ve bir probleminden nedeni ile ortaya çıkıp çok uzun süreli giden kaygıdır. Devamlı kaygı bireyin kaygı hayatına olan yatkınlığı ve bireye ait bir vasıf olarak var olmakta ve çeşitli durumlarda daha çok hissedilmekle beraber yaşamın bütününe kapsamaktadır. Bu tip kaygıda, içten kaynaklanan, bireyin huzursuzluk, karamsar olma, strese aşırı duyarlılık, endişe duyma, yaygın coşkusal tepkilerde

bulunma eğilimi söz konusudur. Böyle bir kişide gerçek tehlike ile uymayan tepkiler ortaya çıkmaktadır. Birey, öz değerlerinin tehdit edildiğini düşünerek, içinde bulunduğu durumları stresli (zorlamalı) olarak yorumlamaktadır. Devamlı kaygı insanı etkisi altına alarak onun gittikçe uyumsuz hale gelmesine neden olmaktadır ve kişinin akıl sağlığının bozulmasına neden olmaktadır. Yüksek kaygılı kişilerin, devamlı kaygısı düşük kişileri oranla daha çabuk ve daha sık durumluk kaygı reaksiyonları göstermeleri beklenmektedir. Durumluk kaygı, kişinin içinde bulunduğu stresli durumdan dolayı hissettiği kişiye has korkudur. Fizyolojik olarak da otonom sinir sisteminde meydana gelen bir uyarılma sonucunda terleme, sararma, kızarma ve titreme gibi fiziksel değişimler, kişinin gerilim ve huzursuzluk duygularının göstergeleridir. Stresin yoğun olduğu zamanlar durumluk kaygı seviyesinde yükselme, stres ortadan kalktığı zamanlarda ise düşme görülür. Devamlı kaygı, kişinin kaygı yaşantısına olan eğilimidir. Buna bireyin içinde bulunduğu durumları genellikle stresli olarak algılama ve ya stres olarak yorumlama eğilimi de denilebilir. Objektif kriterlere göre nötr olan durumların kişi tarafından tehlikeli ve özünü tehdit edici olarak algılanması sonucu oluşan hoşnutsuzluk ve mutsuzluk duygusudur. Bu tür kaygı düzeyi yüksek olan kişilerin kolaylıkla incindikleri ve karamsarlığa büründükleri görülür. Bu kişiler incelendiklerinde durumluk kaygıyı da diğerlerinden daha sık ve daha yoğun yaşadıkları görülmüştür. Devamlı kaygıyı bir potansiyel ile benzetirsek, devamlı kaygının düzeyi kişinin ileride tehlikeli durumlarda yaşayabileceği durumluk kaygı seviyesinin şiddetini ve sıklığını belirlediğini söyleyebiliriz. Araştırmalar da devamlı kaygı seviyesinin yüksekliğinin düşük olanlardan durumluk kaygı reaksiyonları göstermesinde daha sık ve çabuk rol oynadığını göstermektedir (Güngör, 2008).

2.3. Ebeveynlik Stilleri

Çocukların engelli doğması yapılan araştırmalara bakıldığı zaman ebeveynleri duygusallaştırdıkları ve onların çocuklarını yetiştirme stilleri üzerinde etkili olunmaktadır. Bu anlamda araştırmamızda engelli çocuğa sahip ebeveynlerin bu durumdan nasıl etkilendikleri ve bunun ebeveynlerin çocuk yetiştirme stillerini nasıl etkilediği araştırmamızda ele alınacaktır. Bu kısımda ebeveynlik stilleri ile ilgili bazı kuramsal bilgilere değinilmiştir.

Son yıllarda çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili yapılan birçok araştırma anne-baba davranışları ele almışlardır. Çocuğun sağlıklı gelişiminde anne babalar çok önemli rol üstlenmekle beraber aynı zamanda toplumun değişim ve gelişimine katkı sağlayan etkin birer üyedir. Anne babanın çocuğun gelişimine sağladığı katkının sosyal, ekonomik ve kültürel değişkenlere göre şekillendiği düşünülmektedir. Bu farklılıklardan kültürün önemi ve etkisi ele alındığında ana baba davranışlarının farklı kültürler içinde şekillendiği göz önünde bulunduran çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır (Aksoy ve ark., 2009).

Milnitsky ve arkadaşının aktardığına göre (2006) geleneksel olarak tüm sosyal gelişim araştırmacıları ebeveynlik stil ve uygulamalarının çocuk ve gençleri nasıl etkilediği ile ilgilenmektedirler. Araştırmacılar ebeveynlerin çocuklarının gelişiminde oynadığı stratejiyi anlamak için ebeveynlik stili ile ebeveynlik uygulamaları arasında bir değişik yapılması gerekliliğini belirtmektedirler (Darling ve ark., 1993). Darling ve arkadaşısı (1993)'nın ileri sürdüğü bir araya getirilmiş modele göre ebeveynlik stili çocukla iletişim kurmaya yönelik tutumların tümü, yani çocukla ebeveyn arasındaki ilişkinin yansıması ve kalitesi, ebeveyn ile çocuk arasında duygusal bir ortam yaratmaya yönelik bütün ebeveyn davranışları olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca ebeveynlik stillerinin kültürel farklılıklara daha duyarlı olduğu belirtilmektedir. Ebeveynlik stilini oluşturan ebeveyn davranışları, ebeveynlik sorumlulukları yerine getirmeye karşılık gelen hedef yönelimli davranışlar olabileceği gibi, ebeveynin çocukla olan iletişiminde kullandığı mimikler, ses tonu, duygularını dile getirme gibi hedef yönelimli olmayan davranışları da içermektedir (Aksoy ve ark., 2009).

Ebeveynlik uygulamaları ise belirli içerik ve sosyalleşme hedefleri açısından açıklanan davranışlardır. Lee ve arkadaşısına göre (2006) de ebeveynlik uygulamaları spesifik alanları ve hedef yönelimli ana baba davranışlarını barındırmaktadır, ebeveynlik stillerinin ise özellikle disipline ait çıktılar ile ilişkisinin olması zorunlu değildir. Hart ve arkadaşısı da (1998) ebeveynlik uygulamalarını belirli bir ortamda ve durumda ebeveynlerin çocuklarını akademik ve spor ile ilgili bir dalda ya da sosyal yeterliğe ulaştırma da kullandıkları stratejiler olarak adlandırmaktadır. Örneğin, çocukla beraber futbol maçına ya da okul faaliyetlerine katılmak, çocuğun arkadaşları hakkında sorular sormak, çocuk ile müze ve sanat galerilerine gitmek, çocuğun ödevlerine

yardımcı olmak yapılandırılmış birer ebeveynlik uygulaması olarak görülmektedir. Ebeveynlik uygulamalarına sosyal yeterliğe ulaşma açısından bakıldığında eğer sosyal yeterliğin hedefinde okul başarısı yer alıyorsa, ebeveynlik uygulamaları ev ödevi yapmada çocuğa yardımcı olma ve okul etkinliklerine katılma olarak şekillenir (Darling ve ark.,1993).

Algılanan ebeveynlik stilleri, Young ve arkadaşı (2009) tarafından geliştirilen bir kavramdır. Young ve arkadaşına (2009) göre, kişilerin yetişkinliklerinde sağlıklı ve uyumlu olabilmeleri için, evrensel olan bazı temel duygusal gereksinimlerinin çocukluk döneminde karşılanması gerekmektedir. Bunlar, diğerlerine güvenli bağlanma, kimlik algısı, otonomi, duyguların ifade edilmesi, spontan olma ve oyun olarak açıklanmıştır. Bu gereksinimler kapsamında yazarlar erken dönem yaşantıların ve erken dönemde bakıcı ile(örneğin aile) kurulan iletişimin önemli rolünün olduğundan dile getirmiştir. Çünkü çocuğun ailesine ilişkin temsilleri, yani şemaları, dünyaya ilişkin temsillerinin temelini (erken dönem uyumsuz şemalar) de oluşturmaktadır (Çolakoğlu, 2012). Bu durumda, kişinin hayatının ileriki zamanda uyumsuz şemaları aktive olduğunda, ebeveynler ile yaşanan bir durumun benzeri yaşanmış olmaktadır. Her ne kadar şemaların gelişimden okul hayatı, yaşlılarla iletişim, yaşanan sosyal çevre gibi değişkenlerin etkisi olsa da, bu şemalar ebeveynler ile kurulan iletişim sonucu oluşan şemalar kadar güçlü, dayanıklı (Soygüt ve ark., 2008) ve sabit değildir. Bir örnek vermek gerekirse, devamlı olarak ebeveynleri tarafından eleştirilen bir çocuk, eksiklik inancı geliştirebilmekte ve çocuğun bütün dünyasını bu inanca göre şekillendirmesine sebep olunabilir. Eğer bu inanç şartların değişmesinin kaçınılmaz olduğu yetişkinlik döneminde de devam ederse, kişinin psikososyal pek çok faktör açısından yaşamını etkileyebilir. Mesela bu kişi reddedilme korkusu ile yakın ilişkilerden kaçınabilmekte, bu kaçınma davranışı da onu sosyal izolasyona itebilmekte, bunun sonucu kişi psikolojik bozukluk geliştirebilmektedir (Soygüt ve ark., 2009a).

2.3.1. Ebeveynlik Stillerinin Türleri

1) Demokratik Ebeveynlik Stili

Sezer ve arkadaşı (2010)'na göre çocuğa karşı şartsız sevgi ve saygının gösterilen, çocuğun ilgi ve gereksinimlerine karşı duyarlı olunan, yaşına göre çocuğun

kendisi ile ilgili bazı kararları almasına teşvik edilen, çocuğun görüşlerine değer verilen, tutarlı, kararlı ve güven verici ebeveynlik stili demokratik ebeveynlik stildir (Gönen, 2014).

Demokratik ebeveynlik stili, çocukların kişilik gelişimi için en uygun olan tutumdur. Bu tutumu faaliyete geçiren ana babalar çocuklarını hem denetler hem de onların ihtiyaçlarının karşılanmasına olanak tanırırlar. Anne babaların davranışları, birbiriyle tutarlı, kararlı ve güven vericidir. Belli sınırlar içinde çocukların bazı davranışları yapmalarına izin verilir ve böylece onların sorumluluk duygusunun gelişmesine uygun ortam hazırlanmış olur (Özdemir ve ark.,2012).

Dönmezer (1999)'a göre demokratik tutumda denetim ve duyarlılık birbiri ile uyum içinde çalışmaktadır. Uyulması gereken şartlar çocuklar ile birlikte belirlenmekte, bu kuralların çocukların gelişim seviyelerine ve yaş özelliklerine uygun olmasına önem verilmektedir. Kurallara uymadığı zaman çocuklara bedensel ve duygusal şiddet içermeyen yaptırımlar uygulanmakta, kesin sınırlar yerine çocuğa seçme şansı verilen seçenekler sunulmaktadır. İlişkiler karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörü temeline dayanmaktadır. Ana babalar çocuklarına engelleyici davranmamakta, uygun sınırlar içinde onlara özgürlük tanımaktadırlar (Gönen, 2014).

Demokratik davranış ile çocuğun bazı sorumlulukları alması ve bunları yerine getirmesi teşvik edilmektedir. Çocuğun davranışları kontrol edilmekte ama kontrol ona güvenilemediği görünümü vermediğinden dolayı farklı yollarla yapılmaktadır. İstenmeyen bir davranış yaptığında çocuğa ceza verilmekte ama bu mühim davranışlar için olmakta ve sebebi çocuğa belirtilmektedir. Bunlar, uyumlu kısıtlamalar olmakta, zaman, yer ve ana babanın ruh durumuna göre değişmemektedir. Bu tutum ile ana babalar, çocuklarını farklı bir kişi olarak kabul edip, onlara değer vererek ve bağımsız bir kişilik geliştirmelerine olanak sağlayarak onların davranışlarını daha mantıklı bir şekilde yönlendirebilmektedirler (Tuzgöl, 1998).

2) Otoriter Ebeveynlik Stili

Sezer ve arkadaşı (2010)'na göre otoriter ebeveynlik stili ise çocuklarının gelişim seviyelerinin, kişilik özelliklerinin ve arzularının dikkate alınmadığı,

kendilerinin arzuladıkları doğrultuda davranılmasının beklendiği, çocuğun ana babanın istediği gibi davranmadığında sık sık ceza aldığı otoriter ebeveynlik stilidir (Gönen, 2014). Otoriter tutumun çocuklarda bağımsız kişilik gelişimini engellediği, bilhassa erkek çocuklarda saldırganlık seviyesini arttırdığı ve benlik saygısı seviyesinin düşürdüğü görülmektedir (Sezer, 2010).

Baskıcı ve otoriter tutum kural ve emirlerin çok sıkı uygulanmasıdır. Ana baba bu davranışla çocuklarına çok katı bir disiplin uygulamakta, çocuklarını devamlı gözetlenmektedir. Otoriter ana babalar, çocukları ile tartışmayan, anlaşmayan, onların arzularını hiçbir şekilde kabul etmeyen, katı, sert ve cezalandırıcı olan ana babalardır. Eğitimde ceza ön saftadır ve çocuğun yaşantısında birçok sınırlandırmalar getirmektedir. Çocuk, her kurala uymak zorunda bırakılmaktadır. Ana babadan birisi veya her ikisinin baskısı altında olan çocuk, sessiz, uslu, nazik, dürüst ve dikkatli olmasına karşılık, küskün, silik, çekingen, başkalarının etkisinde kolay kalabilen, aşırı hassas bir bünyeye sahip olmaktadır. Bu özellikler de ergenlik dönemindeki farklılıkla birlikte, ergeni olumsuz davranış ve iletişim gruplarına itebilmekte, değersizlik duygusu yaşayarak, kendine saygı duymamasına sebep olmakta, dolayısı ile kişilik gelişimini olumlu olduğu söylenilemez (Yavuzer, 2000).

Ergenlik döneminde, ana babanın aşırı otoriter ve baskıcı tutumu, kimlik arayışında olan ergenin bocalamasına neden olarak, kendine güvenmemesini, değer vermemesini ortaya koymaktadır. Dolayısı ile ergenin kendisine ve dolaylı olarak çevresine olan saygısı düşük olmaktadır. Ayrıca baskıcı ve otoriter olan ana baba sevgiyi sadece pekiştirici olarak kullandığından, çocukları kendi isteğine olumlu davranışlar gösterdiğinde sevgilerini gösterirler. Bu tutumlar da ergenlerin iletişim ve etkileşimlerini önemli ölçüde etkilemektedir (Tuzgöl, 1998).

Aksaray (1992) otoriter ve baskıcı tutumda anne baba kendisini toplumsal otoritenin temsilcisi olarak görmekte ve mutlak itaat beklemektedir. Kendileri otoriter kişiliğin temel özellikleri olan katılık, dogmatik düşünce tarzına yatkın olduklarından, çocukları ile özellikle ergenlik döneminde, sözel alışverişte bulunmaz, yerine getirilmeyen istek ve emirlerde hemen cezaya başvurmaktadır. Çocukları ile ilgili her türlü kararı, onları karar alabilecek güçte görmeyip, kendileri almaktadır. Humpyres (1998) otoriter ve baskıcı ortamda yetişen çocuklar, sosyal ilişkilerinde sorun ortaya

çıkılmaktadır. Ayrıca bu çocuklar sevgi ve merak duygularından da yoksun olmakta, gördükleri aşırı baskı, suçlama ve disiplin sonucu, kendi yetersiz, engellenmiş ve şaşkın hissetmektedirler. Bu tutum ile karşılaşan ve yetişen çocuklar, reddedilme ve kısıtlanmadan dolayı, kendini suçlama ve suç işleme eğilimine de girebilmekte, bu özellikler de etkisini en çok ergenlik döneminde görülmektedir (Gönen, 2014).

3) Koruyucu/İstekçi Ebeveynlik Stili

Sezer ve arkadaşı (2010) son olarak koruyucu/arzucu ebeveynlik stiline ise çocuklar ana babaları tarafından aşırı korunur ve gözetlenir. Her konuda çocuklara gerektiğinden fazla müdahale ederek, onların kendilerine yeter hale gelmeleri ve kendilerine güvenmesini öğrenmelerini engellenir. Çocukların yapabileceği pek çok şey ana baba tarafından yapıldığı için çocukların yaşayarak öğrenmelerinin önüne geçilmiş olur. Tola (2003) aşırı koruyucu tutumu benimseyen ana babalar, çocuklarına gereğinden fazla kontrol ve ilgi göstermektedirler. Bunun sonucunda da çocuklar, fazla bağımlı, güvensiz ve duygusal sorunları olan bireyler olmakta, bu bağımlılıkları tüm hayatları boyunca onları etkilemektedir (Gönen, 2014). Bu tutuma sıklıkla tek çocuğu olan ya da başka çocuk sahipsiz olan ailelerde sıklıkla rastlanmaktadır. Ana baba bu tutumları ile çocuğa kendi gücünü geliştirme fırsatı vermemekte, bu neden ile de çocukta kendini savunma becerisi gelişme göstermemektedir. Aşırı koruyucu tutum ile yetiştirilen çocuklar diğer kişilere karşı fazla bağımlılık, güvensizlik, hayal kırıklıkları ve isyankâr davranışlar göstermektedirler (Tuzgöl, 1998).

Ana babanın aşırı koruyucu tutumu, ergenlik döneminde psiko-sosyal olgunluğun gelişimini engellemekte, bağımsız bir kişi olmasını, girişimcilik ve sosyalleşme davranışlarını olumsuz etkilemektedir. Çocuğa kendi benliğini tanıma fırsatı vermemektedir, ailenin istediği yönde bağımlı bir kişi olmasına ve psiko-sosyal gelişmenin engellenmesine neden olmaktadır. Sinirlilik, huzursuzluk, dikkatsizlik gibi özellikler, fazla korunmuş olan çocuklarda belirgin olarak kendini göstermektedir. Çocuğun kişilik yapısı, ruh sağlığı ve çevresine uyum biçimi ile ana-baba tutumu arasında sıkı bir ilişkinin olması ana-baba tutumlarının etkileri ile ilgili araştırmaları gerekli bulmaktadır (Gönen, 2014).

4) İhmalkâr Ebeveynlik Stili

İhmalkâr ebeveynler çocuklarını ihtiyaçları göz ardı eder. Bedensel ve duygusal ihtiyaçlarını ayırt etmez ve ihmal eder. Bu ebeveynlik stilindeki ebeveynler, çocuklarından beklentileri düşük ve çocukları ile etkileşimi zayıftır. Sıklıkla çocuklarının sadece minimum seviyede fiziksel gereksinimlerini karşılarlar, çocuklarının hayatlarında pek yer verilmezler. Bu tür ebeveyne sahip çocuklar öz kontrolleri düşük olan, düşük özgüvene sahip ve azimleri düşük olan kişilerdir. Zaman zaman bu tür ebeveynlikler de, çocuğun ihmal edilmesinden dolayı çocuğa istismar boyutlarına ulaştığı görülmektedir (Gönen, 2014).

Lai ve arkadaşı, (2001)'na göre ebeveynlik stillerinin çocukların hareketlerini şekillenmesinde ve kişilik gelişiminde oynadığı role ilişkin çok fazla çalışma yer almaktadır. Yetkeci ebeveynler kontrolcü, çok az demokratik iletişim kuran, az ilgi gösteren ve itaati önemseyen tiplerdir. Güvenilir ebeveynler ise ilgi gösteren, demokratik iletişime önem veren, çocuğun bireysel gereksinimlerini karşılanmasında bağımsız ve kendini yönlendirmeyi destekleyen ebeveynlerdir. Güvenilir ebeveynlerin çocuklarının öz-saygı ve bağımsızlık seviyelerinin yüksek olduğu, yetkeci ebeveynlik stiline sahip ebeveynlerin ise çocuklarında intihar yönelimine fazla olduğu görülmektedir. Bu da gelecek zamana ilişkin umutların azlığını ve gelecek zaman yöneliminin düşüklüğünü ortaya koymaktadır (Kalkan ve ark., 2010).

Son zamanlarda yapılan çalışmalarda daha spesifik sonuçlar elde edilmiş, ebeveynler tarafından kabul edilmeyen veya aşırı koruyucu tutuma maruz kalmanın bir çok kişisel değişkenin yordayıcısı olduğu yönünde bulgular ortaya çıkmıştır. McClun arkadaşı (1998) ergenler ile yürüttükleri çalışmada ebeveynlerini demokratik olarak algılayan ergenlerin olumlu kendilik algısı geliştirdikleri ve olumlu sosyal-duygusal gelişim gösterdikleri ortaya çıkarken, fazla izin verici ve otoriter olarak algılayan kişilerin ise olumsuz kendiliğinde algısı geliştirdikleri ortaya çıkmıştır. Muris ve arkadaşları (2003)'nın yürüttükleri çalışmada da ebeveynlerini duygusal sıcaklık bakımından yoksun, kabul edilemez ve aşırı koruyucu algılayan ergenlerin ihmalkar, agresif ve suça yatkın oldukları analiz edilmiştir. Koydemir ve arkadaşı (2009) Türkiye'de üniversite öğrencileri ile yaptıkları bir çalışmada ise ebeveynlerinden kabul

edici davranış görme özsaygı geliştirmeyi yordarken, sıkı disiplin görme olumsuz değerlendirilme korkusunu yordamaktadır (Çolakoğlu, 2012).

Cheng ve arkadaşı (2000)'na göre özellikle kişi tarafından ana figürünün başka stillerde algılanışının kişisel gelişime etki ettiği gözlenmiştir. Buna göre anneden algılanan ebeveynlik stiline babadan algılanan ebeveynlik stiline kıyasla mutluluk, kendilik saygısı ve benlik özelliklerini yordadığına dair çalışmalar yer almaktadır. Chan ve arkadaşı (2005) üniversite öğrencileri ile yürüttükleri çalışmada kişilerin annelerini, babalarına kıyasla daha sözü geçen kişi olarak algıladıklarını ifade etmiş, bunu da ana ile daha yakın ilişkilerin kurulmasına bağlamıştır.

Şema terapi kapsamında ise algılanan ebeveynlik stilleri şu şekilde ele alınmaktadır; algılanan ebeveynlik ölçeği sorulana sunulmakta ve danışan tarafından cevaplanması sonucu ölçek değerlendirilmeye alınmaktadır. Fazla puan verilen özellikler ebeveyn ile ilgili olumsuz erken yaşantılara işaret ettiğinden, kişi terapi sürecinde bu yaşantılar bağlamında değerlendirilmektedir. Bu sayede danışanın negatif şemalarına ilişkin bilgi elde edilmektedir, terapi evresinde sorana ait bir formülasyon ve tedavi planı oluşturulmaktadır (Soygüt ve ark., 2008).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma “tarama modeli” olarak tasarlanmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2009).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın örneklemini İstanbul ili, Küçükçekmece ilçesinde engelli çocuğa sahip olan 41 Anne ve 41 baba olmak üzere toplam 82 kişi oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu (KBF)

Kişisel Bilgi Formu (KBF) araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. KBF’de katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumu, evdeki birey sayısı gibi katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. KBF Ek 1’de verilmiştir.

3.3.2. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (AHCYTO)

Orijinal adı Parental Attitude Research Instrument (PARI) olan AHCYTO, ana-babaların çocuk yetiştirme tutumlarını belirlemek amacıyla Schaefer ve Bell (1958) tarafından geliştirilmiş, LeCompte ve Özer (1978) tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır. Ana-babalara, çocuk ve gençlere uygulanabilen, 60 maddeden oluşan ve zaman sınırlaması olmayan ölçek, beş alt boyut içermektedir. Bunlar, Aşırı Annelik Boyutu, 16 maddeden oluşmakta ve annenin çocuğun hayatına fazla karışmasını içermektedir. Aşırı kontrol, müdahalecilik, çocuktan bağımlı, faal ve çalışkan olmasını istemek, annenin son derece fedakar olması ve çocuğun bunu anlaması gereğine inanma gibi konuları kapsamaktadır; Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma Boyutu, 9 maddeden oluşmakta ve çocuğa eşit haklar tanıma, fikirlerini açıkça belirtmesini destekleme, onunla arkadaşlık etmek ve birçok şeyi paylaşmak gibi hususları içermektedir; Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme Boyutu, 13 maddeden oluşmakta ve kadının kendi anne ya da başkalarına bağımlılığını desteklemek, sinirlilik, çocuklarla bir arada uzun süre kalmaktan hoşlanmamak ve yeni doğan bebeğin bakımından ürkmek gibi konuları kapsamaktadır; Karı-Koca Geçimsizliği Boyutu, 6 maddeden oluşmakta ve eşler arasındaki geçimsizliğin çocuk yetiştirmedeki rolü, kocanın düşüncesizliği, anneye yardımcı olmayışı gibi hususları içermektedir; Baskı-Disiplin Boyutu, 16 maddeden oluşmakta ve daha çok olumsuz bir çocuk yetiştirme tutumuna işaret eden, cinsel davranışı bastırma, saldırganlığı bastırma, sıkı disipline inanma, çocuğu zorlama, anne-babanın mutlak hakimiyetine inanma gibi hususları içermektedir. Boyutlardan elde edilen yüksek puanlar, yanıtlayanın o boyutta ifade edilen tutumu desteklediğini göstermektedir. Demokratik tutum ve eşitlik tanıma boyutu dışında diğer boyutlardan alınan yüksek puanlar olumsuz ebeveyn tutumuna işaret etmektedir. Psikometrik özellikleri açısından değerlendirildiğinde, ölçeğin test-tekrar test güvenirliği için, 34

kişilik bir kız öğrenci grubuna üç hafta ara ile yinelenen uygulanmasından elde edilen Spearman Korelasyon katsayıları .58 ile .88 arasında bulunmuştur. Ölçek daha sonra alt, orta ve üst olmak üzere, üç sosyo ekonomik düzeyden (SED) gelen 179 anneye uygulanmış, yapılan analiz sonucu, her alt boyutun yüksek iç tutarlılığa sahip olduğu, orta Alfa iç tutarlılık düzeyinin .64 olduğu saptanmıştır. Faktör analizi sonucunda dört faktör tanımlanmış, kalan maddelerden de 5. Faktör tanımlanmıştır. Son haliyle ölçeğin, alt boyut iç tutarlılık değerlerinin .59 (demokratik tutum ve eşitlik tanıma boyutu) ile .90 (baskı ve disiplin boyutu) arasında değiştiği saptanmıştır. Ölçeğin faktör geçerliliği için annelerin SED'leri ile 5 faktör arasındaki korelasyona bakılmıştır. Buna göre, SED ile aşırı koruyucu anne boyutu ve baskı-disiplin boyutu arasında negatif, diğer faktörlerle pozitif korelasyon bulunmuştur (Demir ve Şendil, 2008).

3.3.3 Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri

Durumluk Kaygı Ölçeği'nin yanıtlanmasında; maddelerin ifade ettiği duyuş, düşünce ya da davranışların şiddet derecesine göre 'hiç', 'biraz', 'çok' ve tamamıyla' sıklıklarından birinin seçilmesi; Sürekli Kaygı Ölçeği'nin yanıtlanmasında ise maddelerin ifade ettiği duyuş, düşünce ya da davranışların sıklık derecesine göre hemen hiç bir zaman', 'bazen', 'çok zaman' ve 'hemen her zaman' sıklıklarından birinin seçilmesi ve işaretlenmesi istenir. Ölçeklerde 'doğrudan (düz)' ve 'tersine çevrilmiş' ifadeler vardır. Olumlu duyguları dile getiren ters' ifadeler puanlanırken 1 ağırlık değerinde olanlar 4'e, 4 ağırlık değerinde olanlar ise 1'e dönüştürülür. Olumsuz duyguları dile getiren doğrudan ifadelerde 4 değerindeki yanıtlar kaygının yüksekliğini gösterir. Tersine çevrilmiş ifadelerde ise 4 değerindeki yanıtlar düşük, 1 değerindeki yanıtlar yüksek kaygıyı gösterir. Durumluk Kaygı Ölçeği'nde 10 tane (1, 2, 5, 8, 10, 11, 15, 16, 19 ve 20. maddeler), Sürekli Kaygı Ölçeği'nde ise 7 tane (21, 26, 27, 30, 33, 36 ve 39. maddeler) tersine çevrilmiş ifade vardır. Ölçeğin puanlanmasında doğrudan ifadeler için elde edilen toplam ağırlıklı puandan, ters ifadelerin toplam ağırlıklı puanı çıkartılır ve bu sayıya durumluk kaygı ölçeği için 50, sürekli kaygı ölçeği için ise 35 olan ve değişmeyen bir değer eklenir. Her iki ölçekten elde edilen toplam puan değeri 20 ile 80 arasında değişir. Büyük puan yüksek kaygı seviyesini, küçük puan ise düşük kaygı seviyesini belirtir. Kuder-Richardson 20 formülünün genelleştirilmiş bir formu olan alfa korelasyonları ile saptanan iç tutarlık ve test homojenliğini yansıtan katsayılar, durumluk kaygı ölçeği için .83 ile .92 arasında, sürekli kaygı ölçeği için .86 ile .92

arasında bulunmuştur. Araştırmamızda sınav öncesi uygulanan anketten elde edilen veriler ile hesaplanan Kuder-Richardson 20 formülünün geliştirilmiş bir formu olan alfa korelasyonları ile saptanan homojenlik katsayıları, durumluk kaygı ölçeği için .93 olarak, sürekli kaygı ölçeği için .92 olarak bulunmuştur. Sınav sonrası uygulanan anketten elde edilen veriler ile hesaplanan Kuder-Richardson 20 formülünün geliştirilmiş bir formu olan alfa korelasyonları ile saptanan homojenlik katsayıları ise durumluk kaygı ölçeği için .93 olarak, sürekli kaygı ölçeği için .88 olarak bulunmuştur. Ölçeklerin Türkçeye uyarlanmış hali için her iki ölçeğin yapı geçerliği, normal ve hasta gruplar üzerinde "iki faktörlü kaygı kuramı" çerçevesinde deneysel olarak sınanmıştır (Öner, 1977). Önemli ve stres yaratıcı olaylardan önce ve sonra durumluk kaygının önce yükselip, sonra düşmesi; sürekli kaygıda böyle bir değişimin anlamlı düzeyde olmaması, kuramdan çıkartılan hipotezleri desteklemiş; ölçeklerin yapı geçerliğinin göstergesi olarak değerlendirilmiştir (Palti, 2012).

3.4. Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 21.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotları (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır.

Değişkenlerin değeri $30 <$ olduğu için nonparametrik testlerin kullanılması uygun görülmüştür. Niceliksel verilerin karşılaştırılmasında iki grup arasındaki farkı Mann Whitney-U testi, ikiden fazla grup durumunda parametrelerin gruplar arası karşılaştırmalarında Kruskal Wallis H-Testi kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenleri arasındaki ilişkiyi Spearman korelasyon ile test edilmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırma doğrultusunda örneklem grubundan toplanan verilerin çözümlenmesiyle elde edilen sonuçların tabloları, yorumları ile birlikte sunulmuştur. Örneklem grubuna uygulanan “Kişisel Bilgi Formu” ile elde edilen veriler grubun genel özellikleri frekans ve yüzde dağılımları şeklinde tablolaştırılmıştır.

Tablo 4.1: Araştırmaya Katılan Anne ve Babaların Çeşitli Değişkenlere İlişkin Dağılımı (n=82)

		<i>F</i>	<i>%</i>
Annelerin yaşı	22 yaş ile 39 yaş arası	19	46.3
	39 yaş ve üstü	22	53.7
Babaların yaşı	22 yaş ile 39 yaş arası	18	43.9
	39 yaş ve üstü	23	56.1
Annelerin eğitim düzeyi	İlköğretim mezunu ve altı	29	70.7
	Ortaöğretim mezunu ve üstü	12	29.3
Babaların eğitim düzeyi	İlköğretim mezunu ve altı	28	68.3
	Ortaöğretim mezunu ve üstü	13	31.7
Ebeveynlerin medeni durumları	Evli ve birlikte yaşıyorlar	41	100.0
Sahip olunan çocuk sayısı	2 çocuk ve altı	28	68.3
	3 çocuk ve üstü	13	31.7
Gelir düzeyi	0-1000 TL	7	17.1
	1001-2000 TL arası	16	39.0
	2001 TL ve üstü	18	43.9
Kaçıncı çocuğun engelli olduğu	Birinci çocuğu engelli	24	58.5
	İkinci veya üçüncü çocuğu engelli	11	26.8
	Bütün çocukları engelli	6	14.6
Engelli olan çocuğun cinsiyeti	Kız	20	48.8
	Erkek	21	51.2
Engelli çocuğun özel eğitime gitme durumu	Özel eğitime gidiyor	41	100.0

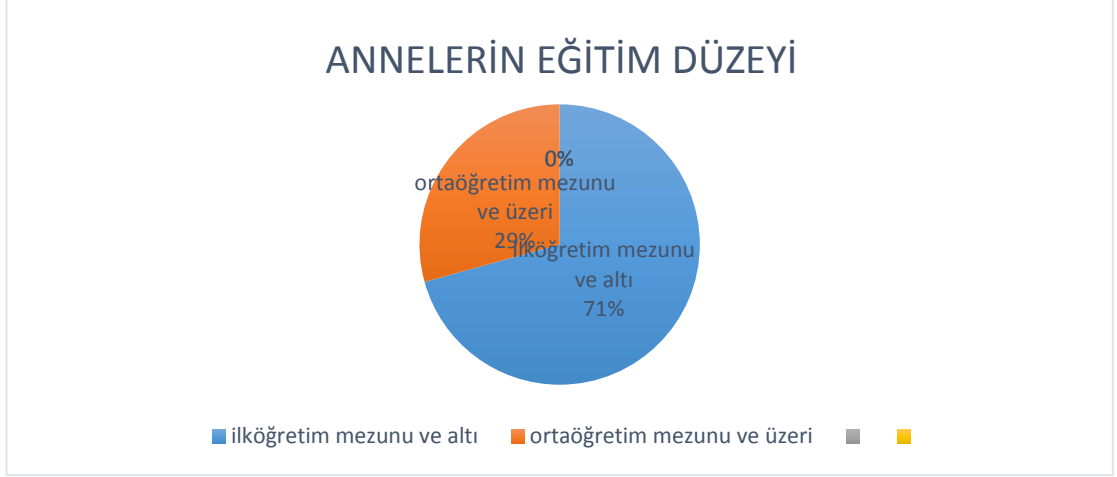
Tablo 4.1: Araştırmaya Katılan Anne ve Babaların Çeşitli Değişkenlere İlişkin Dağılımı (n=82) (Devam)

		<i>F</i>	<i>%</i>
Sosyal güvencenin olma durumu	Var	32	78.0
	Yok	9	22.0
Engelli çocuğun bakımına ebeveynin dışında üstlenen olma durumu	Var	8	19.5
	Yok	33	80.5
Engelli çocuğun tanısı	Zihinsel	25	61.0
	Bedensel	7	17.0
	Zihinsel + fiziksel	9	22.0
İlk tanıyı ne zaman aldığı	4 yıl ve altı	12	29.3
	5 yıl ve üstü	29	70.7
Rehabilitasyon merkezine ne zaman başlandığı	4 yıl ve altı	7	17.1
	5 yıl ve üstü	34	82.9

Araştırma dahilinde kişisel bilgi formunu ve anket sorularını yanıtlayan 82 bireyin 41'inin (%50.0) annelerden oluştuğu ve 41'inin (%50.0) babalardan oluştuğu görülmüştür.

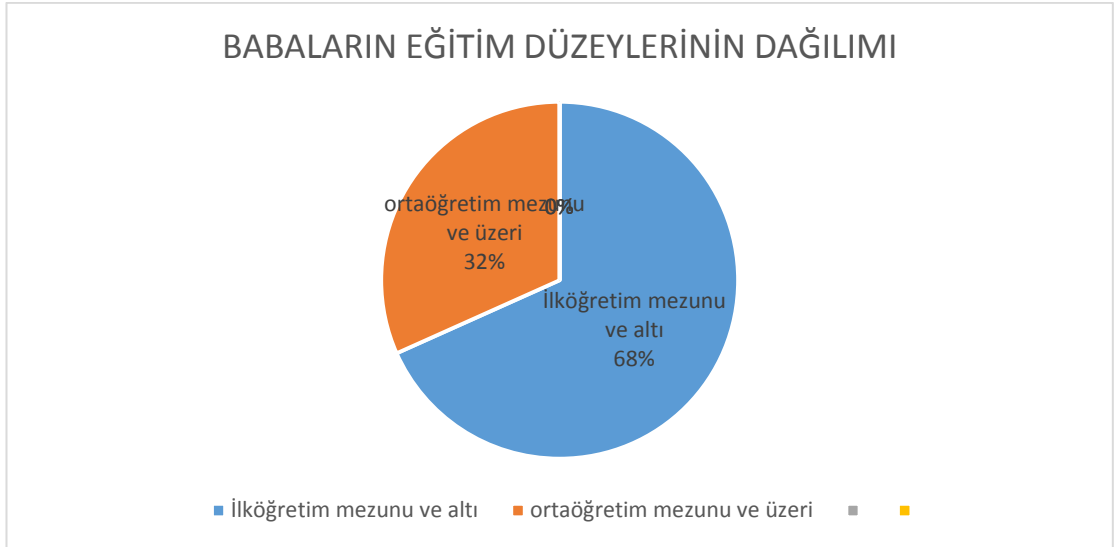
Annelerin 22'sinin (%53.7) yaşı 39 yaş ve üzeri olduğu ve 19'unun (%46.3) yaşı 22 ile 39 yaş arasında olduğu görülmüştür. Babaların 23'ünün (%56.1) yaşı 39 yaş ve üzeri olduğu ve 18'inin (%43.9) yaşı 22 ile 39 yaş arasında olduğu görülmüştür.

Annelerin 29'u (%70.7) ilköğretim mezunu ve altı olduğu ve 12'si (%29.3) ortaöğretim mezunu ve üstü olduğu görülmüştür.

Şekil 1. Annelerin Eğitim Düzeylerinin Pasta Grafiğindeki Dağılımı

Babaların 28'i (%68.3) ilköğretim mezunu ve altı olduğu ve 13'ü (%31.7) ortaöğretim mezunu ve üstü olduğu görülmüştür.

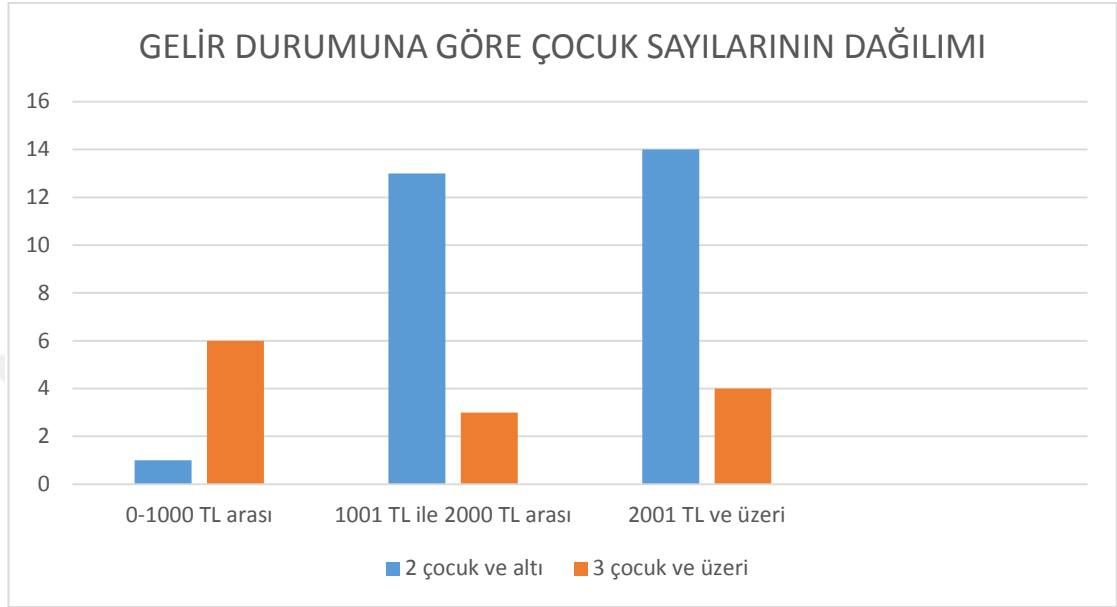

Şekil 2. Babaların Eğitim Düzeylerinin Pasta Grafiğindeki Dağılımı

Araştırmaya katılan anne ve babaların medeni durumları açısından 41 çiftinde evliliklerinin devam ettiği görülmüştür.

Ebeveynlerin 28'inin sahip olduğu çocuk sayısı (%68.3) iki çocuk ve az olduğu ve 13'ünün sahip olduğu çocuk sayısı (%31.7) üç çocuk ve fazla olduğu görülmüştür.

Ebeveynlerin 18'inin (%43.9) gelir düzeyi 2001 TL ve üstü olduğu, 16'sının (%39.0) gelir düzeyi 1001-2000 TL arasında olduğu ve 7'sinin (%17.1) gelir düzeyi 0-1000 TL arasında olduğu görülmüştür.

Şekil 3. Ebeveynlerin Gelir Düzeylerine Göre Sahip Oldukları Çocuk Sayılarının Dağılımı

Ebeveynlerin 24'ünün (%58.5) birinci çocukları engelli olduğu, 11'inin (%26.8) ikinci veya üçüncü çocuğunun engelli olduğu ve 6'sının (%14.6) sahip olduğu tüm çocuklarının engelli olduğu görülmüştür.

Ebeveynlerin 21'inin (%51.2) engelli olan çocuğu erkek olduğu ve 20'sinin (%48.8) engelli olan çocuğu kız olduğu görülmüştür.

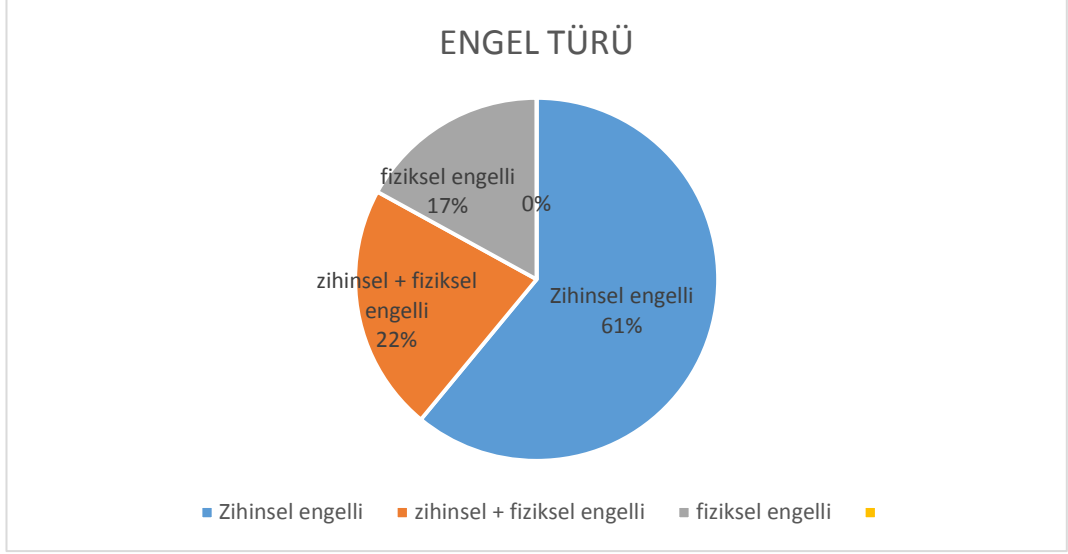
Şekil 4. Engelli Olan Çocukların Cinsiyetlerinin Pasta Grafiğindeki Dağılımı

Araştırmaya katılan tüm ebeveynlerin engelli olan çocuğu özel eğitime gitmekte olduğu görülmüştür.

Ebeveynlerin 32'sinin (%78.0) sosyal güvencesinin olduğu ve 9'unun (%22.0) sosyal güvencesinin olmadığı görülmüştür.

Ebeveynlerin 33'ünün (%80.5) engelli çocuğunun bakımına kendilerinin dışında bakımı üstlenen olmadığı ve 8'inin (%19.5) engelli çocuğunun bakımına kendilerinin dışında bakımı üstlenen kişiler olduğu görülmüştür.

Ebeveynlerin 25'inin (%61.0) engelli olan çocuğunun tanısı zihinsel olduğu, 9'unun (%22.0) engelli olan çocuğunun tanısı zihinsel + fiziksel olduğu ve 7'sinin (%17.0) engelli olan çocuğunun tanısı fiziksel olduğu görülmüştür.

Şekil 5. Engelli Olan Çocukların Aldıkları Tanı Türlerinin Pasta Grafiğindeki Dağılımı

Ebeveynlerin 29'unun (%70.7) engelli olan çocuğunun tanısı 5 yıl ve üzeri bir süre içinde konulduğu ve 12'inin (%29.3) engelli olan çocuğunun tanısı 4 yıl ve altı bir süre içinde konulduğu görülmüştür.

Ebeveynlerin 34'ünün (%82.9) engelli olan çocuğunun 5 yıl ve üzeri bir süre içinde rehabilitasyon merkezine başladığı ve 7'sinin (%17.1) engelli olan çocuğunun 4 yıl ve *altı* bir süre içinde rehabilitasyon merkezine başladığı görülmüştür.

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde birinci olarak “engelli çocuğa sahip ebeveynler ile ebeveynlerin durumluluk-sürekli kaygı ölçeklerinin puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.2: Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlere Göre Grupların Durumluluk-Sürekli Kaygı Ölçeklerinin Puanları Açısından “Bağımsız Örnek T” Testi ve “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Grup		N	S.O.	S.T.	T	P	
Durumluluk kaygı ölçeği	Anneler	41	39.92	6.14			
	Babalar	41	41.24	5.86	-0.992	.324	
	Toplam	82					
Grup		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Sürekli kaygı ölçeği	Anneler	41	46.28	1897.50			
	Babalar	41	36.72	1505.50	644.50	-1.82	.068
	Toplam	82					

Tablo 4.2’de görüldüğü gibi; bireylerin durumluluk kaygı ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının ebeveynler açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Bağımsız Örneklem-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$). Buna göre durumluluk kaygı ölçeği puanı bireylerin ebeveyn durumlarına göre farklılık yaratmamaktadır.

Bireylerin sürekli kaygı ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının ebeveynler açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney U-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$). Buna göre sürekli kaygı ölçeği puanı bireylerin ebeveyn durumlarına göre farklılık yaratmamaktadır.

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde ikinci olarak “engelli çocuğa sahip ebeveynler ile ebeveynlerin ebeveynlik stillerinin puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.3: Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlere Göre Grupların Ebeveynlik Stilllerinin Puanları Açısından “Bağımsız Örnek T” Testi ve “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Grup		N	S.O.	S.T.	T	P	
Aşırı kontrolcü annelik	Anneler	41	51.36	4.23			
	Babalar	41	47.63	6.92	2.94	.004*	
	Toplam	82					
Grup		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Demokratik tutum	Anneler	41	46.10	1890.00			
	Babalar	41	36.90	1513.00	652.00	-1.75	.079
	Toplam	82					
Grup		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Ev kadınlığı rolünü reddetme	Anneler	41	50.88	2086.00			
	Babalar	41	32.12	1317.00	456.00	-3.57	.000*
	Toplam	82					
Grup		N	S.O.	S.T.	T	P	
Karı koca geçimsizliği	Anneler	41	16.51	3.78			
	Babalar	41	12.68	3.80	4.56	.000*	
	Toplam	82					
Grup		N	S.O.	S.T.	T	P	
Sıkı disiplin	Anneler	41	43.58	7.50			
	Babalar	41	43.58	7.58	.000	1.00	
	Toplam	82					

* $p < 0.05$

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi; bireylerin ebeveynliklerine göre gruplar arasında aşırı kontrolcü annelik alt ölçeğinin puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p < 0.05$). Aşırı kontrolcü annelik alt ölçeğinin puanları açısından annelerin aleyhine anlamlı bir fark vardır [$T=2.94$; $p=.004$]. Annelerin babalara oranla aşırı kontrolcü annelik düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Bireylerin demokratik tutum alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının ebeveynler açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney U-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p > 0.05$). Buna göre demokratik tutum alt ölçeği puanı bireylerin ebeveyn durumlarına göre farklılık yaratmamaktadır.

Bireylerin ebeveynliklerine göre gruplar arasında ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeğinin puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p < 0.05$). Ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeğinin puanları açısından annelerin aleyhine anlamlı bir fark vardır [$U=456.00$, $p=.000$]. Annelerin babalara oranla ev kadınlığı rolünü red etme düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Bireylerin ebeveynliklerine göre gruplar arasında karı koca geçimsizliği alt ölçeğinin puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p < 0.05$). Karı koca geçimsizliği alt ölçeğinin puanları açısından annelerin aleyhine anlamlı bir fark vardır [$U=4.56$, $p=.000$]. Annelerin babalara oranla karı koca geçimsizliği düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Bireylerin sıkı disiplin alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının ebeveynler açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney U-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p > 0.05$). Buna göre sıkı disiplin alt ölçeği puanı bireylerin ebeveyn durumlarına göre farklılık yaratmamaktadır.

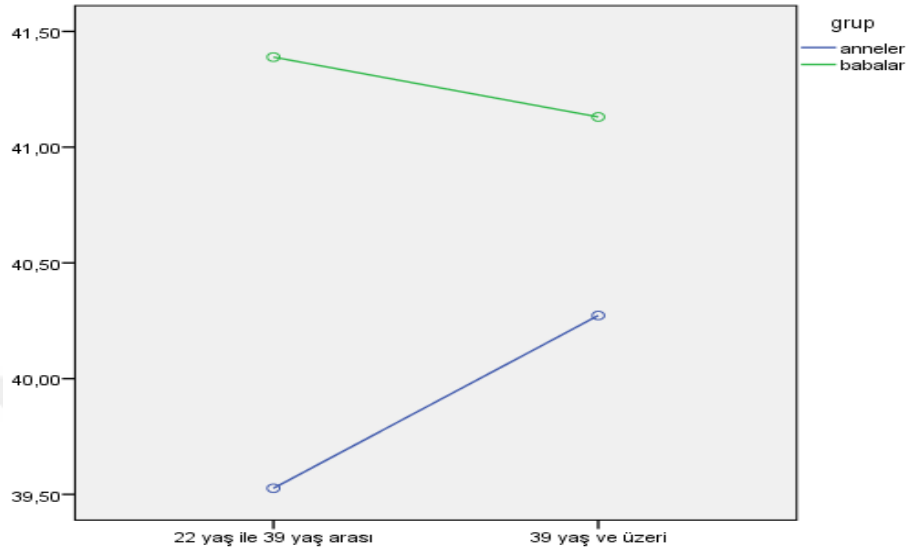
Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde üçüncü olarak “engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşı artıkça ebeveynler arasında durumluluk kaygı ölçeğinin puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.4: Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Ebeveyn Durumları ve Yaşa Göre Durumluluk Kaygı Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Yaş	1.208	1	1.208	.033	.857
Ebeveyn durumu	37.540	1	37.540	1.016	.317
Ebeveyn durumu *	5.123	1	5.123	.139	.711
yaş					
Hata	2881.987	78	36,949		
Toplam	137992.000	82			

Tablo 4.4’de görüldüğü gibi; tablonun ebeveyn durumu * yaş satırındaki değerlerden ebeveyn durumu ve yaş durumluluk kaygı üzerindeki ortak etkisinin ($p = 0,711$, $p > 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu bulgular ışığında, anne ve babaların durumluluk kaygıları yaşa bağlı olarak farklılık

göstermemektedir. Diğer bir ifade ile farklı yaş gruplarındaki anne ve babaların durumluluk kaygıları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Şekil 6. Ebeveyn Durumu ve Yaşa Göre Durumluluk Kaygı Ölçeğinin Puanlarına İlişkin Diyagram

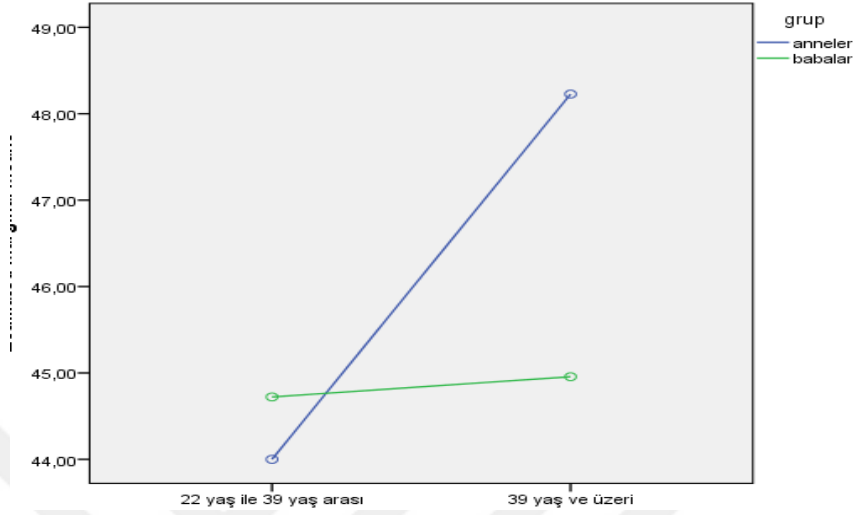
Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde dördüncü olarak “engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşı artıkça ebeveynler arasında sürekli kaygı ölçeğinin puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.5: Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Ebeveyn Durumları ve Yaşa Göre Sürekli Kaygı Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Yaş	100.982	1	100.982	3.217	.077
Ebeveyn durumu	32.949	1	32.949	1.050	.309
Ebeveyn durumu * yaş	80.884	1	80.884	2.577	.112
Hata	2448.431	78	31.390		
Toplam	172888.000	82			

Tablo 4.5’de görüldüğü gibi; tablonun ebeveyn durumu * yaş satırındaki değerlerden ebeveyn durumu ve yaş sürekli kaygı üzerindeki ortak etkisinin ($p = 0,112$, $p > 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu bulgular ışığında, anne

ve babaların sürekli kaygıları yaşa bağlı olarak farklılık göstermemektedir. Diğer bir ifade ile farklı yaş gruplarındaki anne ve babaların sürekli kaygıları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Şekil 7. Ebeveyn Durumu ve Yaşa Göre Sürekli Kaygı Ölçeğinin Puanlarına İlişkin Diyagram

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde beşinci olarak “engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşı arttıkça ebeveynler arasında ebeveyn stilleri alt ölçekleri puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.6: Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Ebeveyn Durumları ve Yaşa Göre Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinin Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Aşırı kontrolcü annelik	Yaş	60.647	1	60.647	1.708	.195
	Ebeveyn durumu	66.228	1	66.228	1.865	.176
	Ebeveyn durumu * yaş	23.899	1	23.899	.673	.415
	Hata	2769.819	78	35.510		
	Toplam	195504.000	82			
Varyansın Kaynağı		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Demokratik tutum	Yaş	13.365	1	13.365	.944	.334
	Ebeveyn durumu	35.175	1	35.175	2.484	.119
	Ebeveyn durumu * yaş	13.051	1	13.051	.922	.340
	Hata	1104.637	78	14.162		
	Toplam	52522.000	82			

Tablo 4.6: Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Ebeveyn Durumları ve Yaşa Göre Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinin Puanlarının ANOVA Sonuçları (Devam)

Varyansın Kaynağı		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Ev kadınlığı rolünü reddetme	Yaş	29.490	1	29.490	.686	.410
	Ebeveyn durumu	577.956	1	577.956	13.438	.000
	Ebeveyn durumu * yaş	102.381	1	102.381	2.380	.127
	Hata	3354.655	78	43.008		
	Toplam	94151.000	82			
Varyansın Kaynağı		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Karı koca geçimsizliği	Yaş	24.043	1	24.043	1.702	.196
	Ebeveyn durumu	276.229	1	276.229	19.552	.000
	Ebeveyn durumu * yaş	27.318	1	27.318	1.934	.168
	Hata	1102.005	78	14.128		
	Toplam	18927.000	82			
Varyansın Kaynağı		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Sıkı disiplin	Yaş	206.100	1	206.100	3.696	.058
	Ebeveyn durumu	.167	1	.167	.003	.956
	Ebeveyn durumu * yaş	.366	1	.366	.007	.936
	Hata	4349.515	78	55.763		
	Toplam	160330.000	82			

Tablo 4.6’da görüldüğü gibi; tablonun ebeveyn durumu * yaş satırındaki değerlerden ebeveyn durumu ve yaş aşırı kontrolcü annelik üzerindeki ortak etkisinin ($p = 0,415$, $p > 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu bulgular ışığında, anne ve babaların aşırı kontrolcü annelik düzeylerinin yaşa bağlı olarak farklılık göstermemektedir. Diğer bir ifade ile farklı yaş gruplarındaki anne ve babaların aşırı kontrolcü annelik düzeyleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Bireylerin ebeveyn durumu ve yaş demokratik tutum düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin ($p = 0,340$, $p > 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu bulgular ışığında, anne ve babaların demokratik tutum düzeylerinin yaşa bağlı olarak farklılık göstermemektedir. Diğer bir ifade ile farklı yaş gruplarındaki anne ve babaların demokratik tutum düzeyleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Bireylerin ebeveyn durumu ve yaş ev kadınlığı rolünü reddetme düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin ($p = 0,127$, $p > 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı

görülmektedir. Bu bulgular ışığında, anne ve babaların ev kadınlığı rolünü reddetme düzeylerinin yaşa bağlı olarak farklılık göstermemektedir. Diğer bir ifade ile farklı yaş gruplarındaki anne ve babaların ev kadınlığı rolünü reddetme düzeyleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Bireylerin ebeveyn durumu ve yaş karı koca geçimsizliği düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin ($p = 0,168$, $p > 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu bulgular ışığında, anne ve babaların karı koca geçimsizliği düzeylerinin yaşa bağlı olarak farklılık göstermemektedir. Diğer bir ifade ile farklı yaş gruplarındaki anne ve babaların karı koca geçimsizliği düzeyleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Bireylerin ebeveyn durumu ve yaş sıkı disiplin düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin ($p = 0,936$, $p > 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu bulgular ışığında, anne ve babaların sıkı disiplin düzeylerinin yaşa bağlı olarak farklılık göstermemektedir. Diğer bir ifade ile farklı yaş gruplarındaki anne ve babaların sıkı disiplin düzeyleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde altıncı olarak “annelerin yaşları ile bireylerin durumluluk kaygı ve sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.7: Annelerin Yaşları İle Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

	Yaş	N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Durumluluk kaygı ölçeği	22 yaş ile 39 yaş arası	19	21.39	406.50	201.50	-.197	.844
	39 yaş ve üstü	22	20.66	454.50			
	Toplam	41					
	Yaş	N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Sürekli kaygı ölçeği	22 yaş ile 39 yaş arası	19	16.76	318.50	128.50	-2.11	.035*
	39 yaş ve üstü	22	24.66	542.50			
	Toplam	41					

* $p < 0.05$

Tablo 4.7’de görüldüğü gibi; annelerin yaşları arasında durumluluk kaygı ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin yaşları arasında sürekli kaygı ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0.05$). Sürekli kaygı ölçeği puanları açısından 39 yaş ve üstü olan annelerin aleyhine anlamlı bir fark vardır [$U=128.50$, $p=.035$]. 39 yaş ve üstü olan annelerin diğer annelere oranla sürekli kaygı düzeylerinin daha yüksek oldukları saptanmıştır.

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde yedinci olarak “babaların yaşları ile bireylerin durumluluk kaygı ve sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.8: Babaların Yaşları İle Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

	Yaş	N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Durumluluk kaygı ölçeği	22 yaş ile 39 yaş arası	18	21.11	380.00			
	39 yaş ve üstü	23	20.91	481.00	205.00	-.053	.958
	Toplam	41					
	Yaş	N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Sürekli kaygı ölçeği	22 yaş ile 39 yaş arası	18	13.56	329.50			
	39 yaş ve üstü	23	29.46	432.50	109.50	-3.08	.027*
	Toplam	41					

* $p<0.05$

Tablo 4.8’de görüldüğü gibi; babaların yaşları arasında durumluluk kaygı ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Babaların yaşları arasında sürekli kaygı ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0.05$). Sürekli kaygı ölçeği puanları açısından 39 yaş ve üstü olan babaların aleyhine anlamlı bir fark vardır [$U=109.50$, $p=.027$]. 39 yaş ve üstü olan babaların diğer babalara oranla sürekli kaygı düzeylerinin daha yüksek oldukları saptanmıştır.

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde sekizinci olarak “annelerin yaşları ile bireylerin ebeveyn stilleri alt ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.9: Annelerin Yaşları İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

	Yaş	N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Aşırı kontrolcü annelik	22 yaş ile 39 yaş arası	19	19.95	379.00			
	39 yaş ve üstü	22	21.91	482.00	189.00	-.524	.600
	Toplam	41					
Demokratik tutum	22 yaş ile 39 yaş arası	19	20.61	391.50			
	39 yaş ve üstü	22	21.34	469.50	201.50	-.198	.843
	Toplam	41					
Ev kadınlığı rolünü reddetme	22 yaş ile 39 yaş arası	19	19.89	378.00			
	39 yaş ve üstü	22	21.95	483.00	189.00	-.550	.582
	Toplam	41					
Karı koca geçimsizliği	22 yaş ile 39 yaş arası	19	20.89	397.00			
	39 yaş ve üstü	22	21.09	464.00	207.00	-.053	.958
	Toplam	41					
Sıkı disiplin	22 yaş ile 39 yaş arası	19	18.45	350.50			
	39 yaş ve üstü	22	23.20	510.50	160.50	-1.27	.204
	Toplam	41					

Tablo 4.9’da görüldüğü gibi; annelerin yaşları arasında aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin yaşları arasında demokratik tutum alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin yaşları arasında ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin yaşları arasında karı koca geçimsizliği alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin yaşları arasında sıkı disiplin alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde dokuzuncu olarak *“babaların yaşları ile bireylerin ebeveyn stilleri alt ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?”* sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.10: Babaların Yaşları İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

	Yaş	N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Aşırı kontrolcü annelik	22 yaş ile 39 yaş arası	18	19.00	342.00			
	39 yaş ve üstü	23	22.57	519.00	171.00	-.948	.343
	Toplam	41					
Demokratik tutum	22 yaş ile 39 yaş arası	18	23.56	424.00			
	39 yaş ve üstü	23	19.00	437.00	161.00	-1.21	.225
	Toplam	41					
Ev kadınlığı rolünü reddetme	22 yaş ile 39 yaş arası	18	24.36	438.50			
	39 yaş ve üstü	23	18.37	422.50	146.50	-1.59	.111
	Toplam	41					
Karı koca geçimsizliği	22 yaş ile 39 yaş arası	18	24.64	443.50			
	39 yaş ve üstü	23	18.15	417.50	141.50	-1.72	.084
	Toplam	41					
Sıkı disiplin	22 yaş ile 39 yaş arası	18	18.06	325.00			
	39 yaş ve üstü	23	23.30	536.00	154.00	-1.39	.163
	Toplam	41					

Tablo 4.10’da görüldüğü gibi; babaların yaşları arasında aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Babaların yaşları arasında demokratik tutum alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Babaların yaşları arasında ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Babaların yaşları arasında karı koca geçimsizliği alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

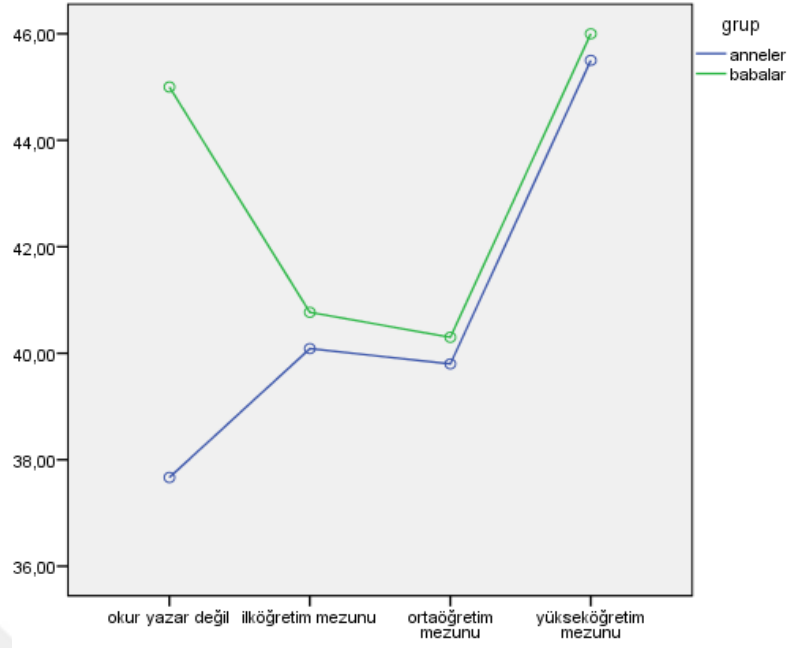
Babaların yaşları arasında sıkı disiplin alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde onuncu olarak *“engelli çocuğa sahip ebeveynlerin eğitim düzeyi artıkça ebeveynler arasında durumluluk kaygı ölçeğinin puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?”* sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.11: Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Ebeveyn Durumları ve Eğitim Düzeylerine Göre Durumluluk Kaygı Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Eğitim düzeyi	136.839	3	45.613	1.258	.295
Ebeveyn durumu	45.614	1	45.614	1.258	.266
Ebeveyn durumu * eğitim düzeyi	62.629	3	20.876	.576	.633
Hata	2683.975	74	36.270		
Toplam	137992.000	82			

Tablo 4.11’de görüldüğü gibi; tablonun ebeveyn durumu * eğitim düzeyi satırındaki değerlerden ebeveyn durumu ve eğitim düzeyi durumluluk kaygı üzerindeki ortak etkisinin ($p = 0,633$, $p > 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu bulgular ışığında, anne ve babaların durumluluk kaygıları eğitim düzeylerine bağlı olarak farklılık göstermemektedir. Diğer bir ifade ile farklı eğitim düzeyindeki grupların anne ve babaların durumluluk kaygıları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Şekil 8. Ebeveyn Durumu ve Eğitim Düzeylerine Göre Durumluluk Kaygı Ölçeğinin Puanlarına İlişkin Diyagram

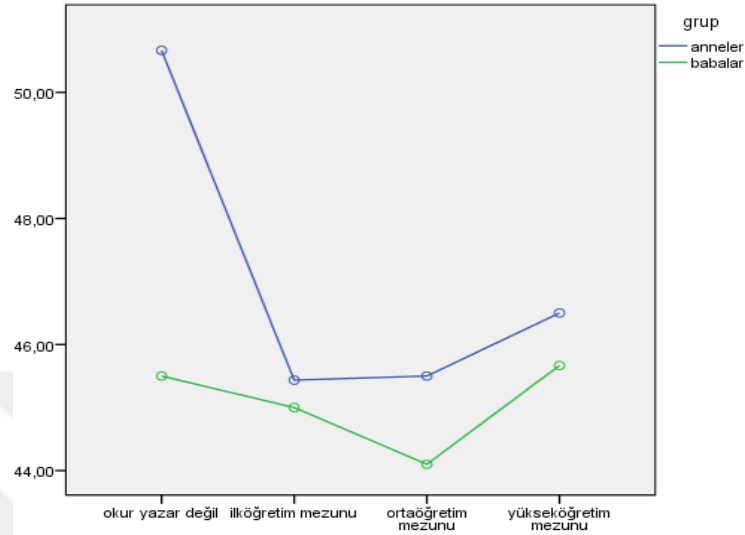
Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde on birinci olarak *“engelli çocuğa sahip ebeveynlerin eğitim düzeyi artıkça ebeveynler arasında sürekli kaygı ölçeğinin puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?”* sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.12: Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Ebeveyn Durumları ve Eğitim Düzeylerine Göre Sürekli Kaygı Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Eğitim düzeyi	54.241	3	18.080	.539	.657
Ebeveyn durumu	34.448	1	34.448	1.026	.314
Ebeveyn durumu * eğitim düzeyi	30.707	3	10.236	.305	.822
Hata	2484.052	74	33.568		
Toplam	17288.000	82			

Tablo 4.12’de görüldüğü gibi; tablonun ebeveyn durumu * eğitim düzeyi satırındaki değerlerden ebeveyn durumu ve eğitim düzeyi sürekli kaygı üzerindeki ortak etkisinin ($p = 0,822$, $p > 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu

bulgular ışığında, anne ve babaların sürekli kaygıları eğitim düzeylerine bağlı olarak farklılık göstermemektedir. Diğer bir ifade ile farklı eğitim düzeyindeki grupların anne ve babaların sürekli kaygıları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Şekil 9. Ebeveyn Durumu ve Eğitim Düzeylerine Göre Sürekli Kaygı Ölçeğinin Puanlarına İlişkin Diyagram

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde on ikinci olarak *“engelli çocuğa sahip ebeveynlerin eğitim düzeyleri arttıkça ebeveynler arasında ebeveyn stilleri alt ölçekleri puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?”* sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.13: Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Ebeveyn Durumları ve Eğitimi Düzeylerine Göre Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinin Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Aşırı kontrolcü annelik	Eğitim düzeyi	166.970	3	55.657	1.543 .210
	Ebeveyn durumu	4.402	1	4.402	.122 .728
	Ebeveyn durumu * eğitim düzeyi	21.321	3	7.107	.197 .898
	Hata	2669.031	74	36.068	
	Toplam	195504.000	82		

Tablo 4.13: Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Ebeveyn Durumları ve Eğitimi Düzeylerine Göre Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinin Puanlarının ANOVA Sonuçları (Devam)

Varyansın Kaynağı		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Demokratik tutum	Eğitim düzeyi	95.916	3	31.972	2.352	.079
	Ebeveyn durumu	21.454	1	21.454	1.579	.213
	Ebeveyn durumu * eğitim düzeyi	9.843	3	3.281	.241	.867
	Hata	1005.750	74	13.591		
	Toplam	52522.000	82			
	Varyansın Kaynağı		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F
Ev kadınlığı rolünü reddetme	Eğitim düzeyi	134.730	3	44.910	1.032	.383
	Ebeveyn durumu	274.036	1	274.036	6.300	.014
	Ebeveyn durumu * eğitim düzeyi	132.029	3	44.010	1.012	.392
	Hata	3218.833	74	43.498		
	Toplam	94151.000	82			
	Varyansın Kaynağı		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F
Karı koca geçimsizliği	Eğitim düzeyi	10.108	3	3.369	.223	.880
	Ebeveyn durumu	74.718	1	74.718	4.955	.029
	Ebeveyn durumu * eğitim düzeyi	30.768	3	10.256	.680	.567
	Hata	1115.924	74	15.080		
	Toplam	18927.000	82			
	Varyansın Kaynağı		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F
Sıkı disiplin	Eğitim düzeyi	178.330	3	59.443	1.041	.380
	Ebeveyn durumu	.002	1	.002	.000	.995
	Ebeveyn durumu * eğitim düzeyi	29.225	3	9.742	.171	.916
	Hata	4225.758	74	57.105		
	Toplam	160330.000	82			

Tablo 4.13’de görüldüğü gibi; tablonun ebeveyn durumu * eğitim düzeyi satırındaki değerlerden ebeveyn durumu ve eğitim düzeyi aşırı kontrolcü annelik üzerindeki ortak etkisinin ($p = 0,898$, $p > 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu bulgular ışığında, anne ve babaların aşırı kontrolcü annelik düzeylerinin eğitim düzeyine bağlı olarak farklılık göstermemektedir. Diğer bir ifade ile

farklı eğitim düzeyindeki anne ve babaların aşırı kontrolcü annelik düzeyleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Bireylerin ebeveyn durumu ve eğitim düzeyi demokratik tutum düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin ($p = 0,867$, $p > 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu bulgular ışığında, anne ve babaların demokratik tutum düzeylerinin eğitim düzeyine bağlı olarak farklılık göstermemektedir. Diğer bir ifade ile farklı eğitim düzeyindeki anne ve babaların demokratik tutum düzeyleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Bireylerin ebeveyn durumu ve eğitim düzeyi ev kadınlığı rolünü reddetme düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin ($p = 0,392$, $p > 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu bulgular ışığında, anne ve babaların ev kadınlığı rolünü reddetme düzeylerinin eğitim düzeylerine bağlı olarak farklılık göstermemektedir. Diğer bir ifade ile farklı eğitim düzeyindeki anne ve babaların ev kadınlığı rolünü reddetme düzeyleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Bireylerin ebeveyn durumu ve eğitim düzeyi karı koca geçimsizliği düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin ($p = 0,567$, $p > 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu bulgular ışığında, anne ve babaların karı koca geçimsizliği düzeylerinin eğitim düzeyi bağlı olarak farklılık göstermemektedir. Diğer bir ifade ile farklı eğitim düzeyindeki anne ve babaların karı koca geçimsizliği düzeyleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Bireylerin ebeveyn durumu ve eğitim düzeyi sıkı disiplin düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin ($p = 0,916$, $p > 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu bulgular ışığında, anne ve babaların sıkı disiplin düzeylerinin eğitim düzeyi bağlı olarak farklılık göstermemektedir. Diğer bir ifade ile farklı eğitim düzeyindeki anne ve babaların sıkı disiplin düzeyleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde on üçüncü olarak “annelerin eğitim düzeyleri ile bireylerin durumluluk kaygı ve sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.14: Annelerin Eğitim Düzeyleri İle Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Eğitim düzeyi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Durumluluk kaygı ölçeği	İlköğretim mezunu ve altı	29	20.62	598.00	163.00	-.316	.752
	Ortaöğretim mezunu ve üstü	12	21.92	263.00			
	Toplam	41					
Eğitim düzeyi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Sürekli kaygı ölçeği	İlköğretim mezunu ve altı	29	21.09	611.50	171.50	-.072	.943
	Ortaöğretim mezunu ve üstü	12	20.79	249.50			
	Toplam	41					

Tablo 4.14’de görüldüğü gibi; annelerin eğitim düzeyleri arasında durumluluk kaygı ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin eğitim düzeyleri arasında sürekli kaygı ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde on dördüncü olarak *“babaların eğitim düzeyleri ile bireylerin durumluluk kaygı ve sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?”* sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.15: Babaların Eğitim Düzeyleri İle Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Eğitim düzeyi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Durumluluk kaygı ölçeği	İlköğretim mezunu ve altı	28	20.39	571.00	165.00	-.478	.633
	Ortaöğretim mezunu ve üstü	13	22.31	290.00			
	Toplam	41					
Eğitim düzeyi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Sürekli kaygı ölçeği	İlköğretim mezunu ve altı	28	21.29	596.00	174.00	-.225	.822
	Ortaöğretim mezunu ve üstü	13	20.38	265.00			
	Toplam	41					

Tablo 4.15’de görüldüğü gibi; babaların eğitim düzeyleri arasında durumluluk kaygı ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Babaların eğitim düzeyleri arasında sürekli kaygı ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde on beşinci olarak “annelerin eğitim düzeyleri ile bireylerin ebeveyn stilleri alt ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.16: Annelerin Eğitim Düzeyleri İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Eğitim düzeyi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Aşırı kontrolcü annelik	İlköğretim mezunu ve altı	29	21.40	620.50	162.50	-.330	.741
	Ortaöğretim mezunu ve üstü	12	20.04	240.50			
	Toplam	41					
Eğitim düzeyi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Demokratik tutum	İlköğretim mezunu ve altı	29	22.28	646.00	137.00	-1.06	.286
	Ortaöğretim mezunu ve üstü	12	17.92	215.00			
	Toplam	41					
Eğitim düzeyi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Ev kadınlığı rolünü reddetme	İlköğretim mezunu ve altı	29	20.83	604.00	169.00	-.144	.886
	Ortaöğretim mezunu ve üstü	12	21.42	257.00			
	Toplam	41					
Eğitim düzeyi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Karı koca geçimsizliği	İlköğretim mezunu ve altı	29	21.71	629.50	153.50	-.590	.555
	Ortaöğretim mezunu ve üstü	12	19.29	231.50			
	Toplam	41					
Eğitim düzeyi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Sıkı disiplin	İlköğretim mezunu ve altı	29	22.05	639.50	143.50	-.876	.381
	Ortaöğretim mezunu ve üstü	12	18.46	221.50			
	Toplam	41					

Tablo 4.16’da görüldüğü gibi; annelerin eğitim düzeyleri arasında aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin eğitim düzeyleri arasında demokratik tutum alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin eğitim düzeyleri arasında ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin eğitim düzeyleri arasında karı koca geçimsizliği alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin eğitim düzeyleri arasında sıkı disiplin alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde on altıncı olarak *“babaların eğitim düzeyleri ile bireylerin ebeveyn stilleri alt ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?”* sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.17: Babaların Eğitim Düzeyleri İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Eğitim düzeyi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Aşırı kontrolcü annelik	İlköğretim mezunu ve altı	28	21.34	597.50	172.50	-.267	.790
	Ortaöğretim mezunu ve üstü	13	20.27	263.50			
	Toplam	41					
Eğitim düzeyi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Demokratik tutum	İlköğretim mezunu ve altı	28	21.98	615.50	154.50	-.774	.439
	Ortaöğretim mezunu ve üstü	13	18.88	245.50			
	Toplam	41					
Eğitim düzeyi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Ev kadınlığı rolünü reddetme	İlköğretim mezunu ve altı	28	19.14	536.00	130.00	-1.46	.144
	Ortaöğretim mezunu ve üstü	13	25.00	325.00			
	Toplam	41					

Tablo 4.17: Babaların Eğitim Düzeyleri İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması (Devam)

Eğitim düzeyi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Karı koca geçimsizliği	İlköğretim mezunu ve altı	28	20.98	587.50	181.50	-.014	.989
	Ortaöğretim mezunu ve üstü	13	21.04	273.50			
	Toplam	41					
Eğitim düzeyi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Sıkı disiplin	İlköğretim mezunu ve altı	28	21.11	591.00	179.00	-.084	.933
	Ortaöğretim mezunu ve üstü	13	20.77	270.00			
	Toplam	41					

Tablo 4.17’de görüldüğü gibi; babaların eğitim düzeyleri arasında aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Babaların eğitim düzeyleri arasında demokratik tutum alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Babaların eğitim düzeyleri arasında ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Babaların eğitim düzeyleri arasında karı koca geçimsizliği alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Babaların eğitim düzeyleri arasında sıkı disiplin alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde on yedinci olarak “annelerin sahip olduğu çocuk sayıları ile bireylerin durumluluk kaygı ve sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.18: Annelerin Sahip Olduğu Çocuk Sayıları İle Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Çocuk sayısı		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Durumluluk kaygı ölçeği	2 çocuk ve altı	28	18.95	530.50			
	3 çocuk ve üstü	13	25.42	330.50	124.50	-1.61	.106
	Toplam	41					
Çocuk sayısı		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Sürekli kaygı ölçeği	2 çocuk ve altı	28	22.48	629.50			
	3 çocuk ve üstü	13	17.81	231.50	140.50	-1.16	.243
	Toplam	41					

Tablo 4.18’de görüldüğü gibi; annelerin sahip olduğu çocuk sayıları arasında durumluluk kaygı ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin sahip olduğu çocuk sayıları arasında sürekli kaygı ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde on sekizinci olarak “babaların sahip olduğu çocuk sayıları ile bireylerin durumluluk kaygı ve sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.19: Babaların Sahip Olduğu Çocuk Sayıları İle Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Çocuk sayısı		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Durumluluk kaygı ölçeği	2 çocuk ve altı	28	19.96	559.00			
	3 çocuk ve üstü	13	23.23	302.00	153.00	-.814	.416
	Toplam	41					
Çocuk sayısı		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Sürekli kaygı ölçeği	2 çocuk ve altı	28	19.14	536.00			
	3 çocuk ve üstü	13	25.00	325.00	130.00	-1.46	.144
	Toplam	1					

Tablo 4.19’da görüldüğü gibi; babaların sahip olduğu çocuk sayıları arasında durumluluk kaygı ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Babaların sahip olduğu çocuk sayıları arasında sürekli kaygı ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde on dokuzuncu olarak “annelerin sahip olduğu çocuk sayıları ile bireylerin ebeveyn stilleri alt ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.20: Annelerin Sahip Olduğu Çocuk Sayıları İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

	Çocuk sayısı	N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Aşırı kontrolcü annelik	2 çocuk ve altı	28	21.61	605.00			
	3 çocuk ve üstü	13	19.69	256.00	165.00	-.478	.633
	Toplam	41					
Demokratik tutum	2 çocuk ve altı	28	18.68	523.00			
	3 çocuk ve üstü	13	26.00	338.00	117.00	-1.83	.067
	Toplam	41					
Ev kadınlığı rolünü reddetme	2 çocuk ve altı	28	17.32	597.00			
	3 çocuk ve üstü	13	29.31	264.00	173.00	-.253	.041*
	Toplam	41					
Karı koca geçimsizliği	2 çocuk ve altı	28	16.02	588.50			
	3 çocuk ve üstü	13	28.96	272.50	181.50	-.014	.037*
	Toplam	41					
Sıkı disiplin	2 çocuk ve altı	28	19.20	537.50			
	3 çocuk ve üstü	13	24.88	323.50	131.50	-1.41	.156
	Toplam	41					

* $p<0.05$

Tablo 4.20’de görüldüğü gibi; annelerin sahip olduğu çocuk sayıları arasında aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin sahip olduğu çocuk sayıları arasında demokratik tutum alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin sahip olduğu çocuk sayıları arasında ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0.05$). Ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeği puanları açısından 3 çocuğu ve üstü olan annelerin aleyhine anlamlı bir fark vardır [$U=173.00$, $p=.041$]. 3 çocuğu ve üstü olan annelerin diğer annelere oranla ev kadınlığı rolünü reddetme düzeylerinin daha yüksek oldukları saptanmıştır.

Annelerin sahip olduğu çocuk sayıları arasında karı koca geçimsizliği alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0.05$). Karı koca geçimsizliği alt ölçeği puanları açısından 3 çocuğu ve üstü olan annelerin aleyhine anlamlı bir fark vardır [$U=181.50$, $p=.037$]. 3 çocuğu ve üstü olan annelerin diğer annelere oranla karı koca geçimsizliği düzeylerinin daha yüksek oldukları saptanmıştır.

Annelerin sahip olduğu çocuk sayıları arasında sıkı disiplin alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde yirminci olarak *“babaların sahip olduğu çocuk sayıları ile bireylerin ebeveyn stilleri alt ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?”* sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.21: Babaların Sahip Olduğu Çocuk Sayıları İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

	Çocuk sayısı	N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Aşırı kontrolcü annelik	2 çocuk ve altı	28	20.38	570.50			
	3 çocuk ve üstü	13	22.35	290.50	164.50	-.492	.623
	Toplam	41					
Demokratik tutum	2 çocuk ve altı	28	19.07	534.00			
	3 çocuk ve üstü	13	25.15	327.00	128.00	-1.52	.128
	Toplam	41					

Tablo 4.21: Babaların Sahip Olduğu Çocuk Sayıları İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması (Devam)

	Çocuk sayısı	N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Ev kadınlığı rolünü reddetme	2 çocuk ve altı	28	21.34	597.50			
	3 çocuk ve üstü	13	20.27	263.50	172.50	-.267	.790
	Toplam	41					
	Çocuk sayısı	N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Karı koca geçimsizliği	2 çocuk ve altı	28	15.30	596.50			
	3 çocuk ve üstü	13	27.35	264.50	173.50	-.239	.029*
	Toplam	41					
	Çocuk sayısı	N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Sıkı disiplin	2 çocuk ve altı	28	19.89	557.00			
	3 çocuk ve üstü	13	23.38	304.00	151.00	-.870	.385
	Toplam	41					

*p<0.05

Tablo 4.21’de görüldüğü gibi; babaların sahip olduğu çocuk sayıları arasında aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Babaların sahip olduğu çocuk sayıları arasında demokratik tutum alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Babaların sahip olduğu çocuk sayıları arasında ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Babaların sahip olduğu çocuk sayıları arasında karı koca geçimsizliği alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p<0.05$). Karı koca geçimsizliği alt ölçeği puanları açısından 3 çocuğu ve üstü olan babaların aleyhine anlamlı bir fark vardır [$U=173.50$, $p=.029$]. 3 çocuğu ve üstü olan babaların diğer babalara oranla karı koca geçimsizliği düzeylerinin daha yüksek oldukları saptanmıştır.

Babaların sahip olduğu çocuk sayıları arasında sıkı disiplin alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde yirmi birinci olarak “annelerin gelir düzeyleri ile bireylerin durumluluk kaygı ve sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.22: Annelerin Gelir Düzeyleri İle Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Gelir düzeyi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Durumluluk kaygı ölçeği	2000 TL ve altı	23	21.37	491.50			
	2001 TL ve üstü	18	20.53	369.50	198.50	-.224	.823
	Toplam	41					
Gelir düzeyi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Sürekli kaygı ölçeği	2000 TL ve altı	23	19.50	448.50			
	2001 TL ve üstü	18	22.92	412.50	172.50	-.910	.363
	Toplam	41					

Tablo 4.22’de görüldüğü gibi; annelerin gelir düzeyleri arasında durumluluk kaygı ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin gelir düzeyleri arasında sürekli kaygı ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde yirmi ikinci olarak “babaların gelir düzeyleri ile bireylerin durumluluk kaygı ve sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.23: Babaların Gelir Düzeyleri İle Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Gelir düzeyi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Durumluluk kaygı ölçeği	2000 TL ve altı	23	18.15	417.50			
	2001 TL ve üstü	18	24.64	443.50	141.50	-1.72	.085
	Toplam	41					
Gelir düzeyi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Sürekli kaygı ölçeği	2000 TL ve altı	23	22.15	509.50			
	2001 TL ve üstü	18	19.53	351.50	180.50	-.699	.485
	Toplam	41					

Tablo 4.23’de görüldüğü gibi; babaların gelir düzeyleri arasında durumluluk kaygı ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Babaların gelir düzeyleri arasında sürekli kaygı ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde yirmi üçüncü olarak *“annelerin gelir düzeyleri ile bireylerin ebeveyn stilleri alt ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?”* sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.24: Annelerin Gelir Düzeyleri İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Gelir düzeyi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Aşırı kontrolcü annelik	2000 TL ve altı	23	20.54	472.50			
	2001 TL ve üstü	18	21.58	388.50	196.50	-.277	.782
	Toplam	41					
Gelir düzeyi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Demokratik tutum	2000 TL ve altı	23	21.24	488.50			
	2001 TL ve üstü	18	20.69	372.50	201.50	-.146	.884
	Toplam	41					
Gelir düzeyi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Ev kadınlığı rolünü reddetme	2000 TL ve altı	23	20.07	461.50			
	2001 TL ve üstü	18	22.19	399.50	185.50	-.566	.571
	Toplam	41					

Tablo 4.24: Annelerin Gelir Düzeyleri İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması (Devam)

Gelir düzeyi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Karı koca geçimsizliği	2000 TL ve altı	23	22.13	509.00			
	2001 TL ve üstü	18	19.56	352.00	181.00	-.686	.493
	Toplam	41					
Gelir düzeyi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Sıkı disiplin	2000 TL ve altı	23	20.15	463.50			
	2001 TL ve üstü	18	22.08	397.50	187.50	-.513	.608
	Toplam	41					

Tablo 4.24’de görüldüğü gibi; annelerin gelir düzeyleri arasında aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin gelir düzeyleri arasında demokratik tutum alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin gelir düzeyleri arasında ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin gelir düzeyleri arasında karı koca geçimsizliği alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin gelir düzeyleri arasında sıkı disiplin alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde yirmi dördüncü olarak “babaların gelir düzeyleri ile bireylerin ebeveyn stilleri alt ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.25: Babaların Gelir Düzeyleri İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Gelir düzeyi		<i>N</i>	<i>S.O.</i>	<i>S.T.</i>	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>P</i>
Aşırı kontrolcü annelik	2000 TL ve altı	23	22.70	522.00			
	2001 TL ve üstü	18	18.83	339.00	168.00	-1.02	.304
	Toplam	41					
Gelir düzeyi		<i>N</i>	<i>S.O.</i>	<i>S.T.</i>	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>P</i>
Demokratik tutum	2000 TL ve altı	23	23.17	533.00			
	2001 TL ve üstü	18	18.22	328.00	157.00	-1.32	.187
	Toplam	41					
Gelir düzeyi		<i>N</i>	<i>S.O.</i>	<i>S.T.</i>	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>P</i>
Ev kadınlığı rolünü reddetme	2000 TL ve altı	23	21.04	484.00			
	2001 TL ve üstü	18	20.94	377.00	206.00	-.026	.979
	Toplam	41					
Gelir düzeyi		<i>N</i>	<i>S.O.</i>	<i>S.T.</i>	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>P</i>
Karı koca geçimsizliği	2000 TL ve altı	23	21.00	483.00			
	2001 TL ve üstü	18	21.00	378.00	207.00	.000	1.00
	Toplam	41					
Gelir düzeyi		<i>N</i>	<i>S.O.</i>	<i>S.T.</i>	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>P</i>
Sıkı disiplin	2000 TL ve altı	23	22.04	507.00			
	2001 TL ve üstü	18	19.67	354.00	183.00	-.631	.528
	Toplam	41					

Tablo 4.25’de görüldüğü gibi; babaların gelir düzeyleri arasında aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Babaların gelir düzeyleri arasında demokratik tutum alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Babaların gelir düzeyleri arasında ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Babaların gelir düzeyleri arasında karı koca geçimsizliği alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Babaların gelir düzeyleri arasında sıkı disiplin alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı yirmi beşinci olarak “annelerin engelli olan çocuğunun kaçınıcı çocuk olduğu ile bireylerin durumluluk kaygı ve sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.26: Annelerin Engelli Olan Çocuğunun Kaçınıcı Çocuk Olduğu Göre Grupların Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinin Puanları Açısından “Kruskal Wallis H” Testi İle Karşılaştırılması

	Kaçınıcı çocuk	N	S.O.	df	X²	P	Anlamlı fark
Durumluluk kaygı	Birinci çocuk	24	19.00	2	3.83	.037*	3
	İkinci veya üçüncü çocuk	11	17.68				
	Bütün çocuklar	6	29.08				
	Toplam	41					
	Kaçınıcı çocuk	N	S.O.	df	X²	P	Anlamlı fark
Sürekli kaygı	Birinci çocuk	24	15.98	2	4.13	.038*	3
	İkinci veya üçüncü çocuk	11	16.68				
	Bütün çocuklar	6	29.00				
	Toplam	41					

P<0.05

Tablo 4.26’da görüldüğü gibi; annelerin engelli çocuklarının kaçınıcı çocuk oldukları arasında annelerin durumluluk kaygı ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır [k-w=3.83, p=.037]. Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığının hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniği olarak Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Durumluluk kaygı ölçeği puanları açısından tüm çocukları engelli olan annelerin aleyhine anlamlı bir fark vardır. Tüm çocukları engelli olan annelerin diğer annelere oranla durumluluk kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Annelerin engelli çocuklarının kaçınıcı çocuk oldukları arasında annelerin sürekli kaygı ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır [k-w=4.13,p=.038]. Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığının hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniği olarak Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Sürekli kaygı ölçeği puanları açısından tüm çocukları engelli olan annelerin aleyhine anlamlı bir fark vardır.

Tüm çocukları engelli olan annelerin diğer annelere oranla sürekli kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Bu araştırmanın genel amacı yirmi altıncı olarak “babaların engelli olan çocuğunun kaçınıcı çocuk olduğu ile bireylerin durumluluk kaygı ve sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.27: Babaların Engelli Olan Çocuğunun Kaçınıcı Çocuk Olduğu Göre Grupların Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinin Puanları Açısından “Kruskal Wallis H” Testi İle Karşılaştırılması

		Kaçınıcı çocuk	N	S.O.	df	X ²	P	Anlamlı fark
Durumluluk kaygı	Birinci çocuk		24	19.94	2	.356	.837	-
	İkinci veya üçüncü çocuk		11	19.64				
	Bütün çocuklar		6	21.75				
	Toplam		41					
		Kaçınıcı çocuk	N	S.O.	df	X ²	P	Anlamlı fark
Sürekli kaygı	Birinci çocuk		24	18.06	2	1.78	.041*	3
	İkinci veya üçüncü çocuk		11	18.59				
	Bütün çocuklar		6	27.17				
	Toplam		41					

*p<0.05

Tablo 4.27’de görüldüğü gibi; babaların durumluluk kaygı ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının engelli olan çocuğunun kaçınıcı çocuk olduğu açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır (p>0.05).

Babaların engelli çocuklarının kaçınıcı çocuk oldukları arasında babaların sürekli kaygı ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır [k-w=1.78, p=.041]. Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığının hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniği olarak Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Sürekli kaygı ölçeği puanları açısından tüm çocukları engelli olan babaların aleyhine anlamlı bir fark vardır. Tüm çocukları engelli olan babaların diğer babalara oranla sürekli kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Bu araştırmanın genel amacı yirmi yedinci olarak “annelerin engelli olan çocuğunun kaçınıcı çocuk olduğu ile bireylerin ebeveyn stilleri alt ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.28: Annelerin Engelli Olan Çocuğunun Kaçınıcı Çocuk Olduğu Göre Grupların Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından “Kruskal Wallis H” Testi İle Karşılaştırılması

Kaçınıcı çocuk		N	S.O.	df	X²	P	Anlamlı fark
Aşırı kontrolcü annelik	Birinci çocuk	24	21.90	2	2.28	.320	-
	İkinci veya üçüncü çocuk	11	22.73				
	Bütün çocuklar	6	14.25				
	Toplam	41					
Kaçınıcı çocuk		N	S.O.	df	X²	P	Anlamlı fark
Demokratik tutum	Birinci çocuk	24	20.65	2	1.97	.372	-
	İkinci veya üçüncü çocuk	11	24.45				
	Bütün çocuklar	6	16.08				
	Toplam	41					
Kaçınıcı çocuk		N	S.O.	df	X²	P	Anlamlı fark
Ev kadınlığı rolünü reddetme	Birinci çocuk	24	15.00	2	3.29	.045*	3
	İkinci veya üçüncü çocuk	11	18.77				
	Bütün çocuklar	6	29.08				
	Toplam	41					
Kaçınıcı çocuk		N	S.O.	df	X²	P	Anlamlı fark
Karı koca geçimsizliği	Birinci çocuk	24	23.48	2	2.51	.285	-
	İkinci veya üçüncü çocuk	11	17.27				
	Bütün çocuklar	6	21.92				
	Toplam	41					
Kaçınıcı çocuk		N	S.O.	df	X²	P	Anlamlı fark
Sıkı disiplin	Birinci çocuk	24	20.94	2	.078	.962	-
	İkinci veya üçüncü çocuk	11	21.68				
	Bütün çocuklar	6	20.00				
	Toplam	41					

*p<0.05

Tablo 4.28’de görüldüğü gibi; annelerin aşırı kontrolcü alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının engelli olan çocuğunun kaçınıcı çocuk olduğu açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır (p>0.05).

Annelerin demokratik tutum alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının engelli olan çocuğunun kaçınıcı çocuk olduğu açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Annelerin engelli çocuklarının kaçınıcı çocuk oldukları arasında annelerin ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır [$k-w=3.29$, $p=.045$]. Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığının hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniği olarak Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeği puanları açısından tüm çocukları engelli olan annelerin aleyhine anlamlı bir fark vardır. Tüm çocukları engelli olan annelerin diğer annelere oranla ev kadınlığı rolünü reddetme düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Annelerin karı koca geçimsizliği alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının engelli olan çocuğunun kaçınıcı çocuk olduğu açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Annelerin sıkı disiplin alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının engelli olan çocuğunun kaçınıcı çocuk olduğu açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı yirmi sekizinci olarak “babaların engelli olan çocuğunun kaçınıcı çocuk olduğu ile bireylerin ebeveyn stilleri alt ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.29: Babaların Engelli Olan Çocuğunun Kaçınıcı Çocuk Olduğu Göre Grupların Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından “Kruskal Wallis H” Testi İle Karşılaştırılması

		Kaçınıcı çocuk	<i>N</i>	<i>S.O.</i>	<i>df</i>	<i>X</i> ²	<i>P</i>	<i>Anlamlı fark</i>
Aşırı kontrolcü annelik	Birinci çocuk		24	21.56	2	1.18	.552	-
	İkinci veya üçüncü çocuk		11	22.41				
	Bütün çocuklar		6	16.17				
	Toplam		41					
		Kaçınıcı çocuk	<i>N</i>	<i>S.O.</i>	<i>df</i>	<i>X</i> ²	<i>P</i>	<i>Anlamlı fark</i>
Demokratik tutum	Birinci çocuk		24	23.13	2	2.12	.346	-
	İkinci veya üçüncü çocuk		11	19.14				
	Bütün çocuklar		6	15.92				
	Toplam		41					
		Kaçınıcı çocuk	<i>N</i>	<i>S.O.</i>	<i>df</i>	<i>X</i> ²	<i>P</i>	<i>Anlamlı fark</i>
Ev kadınlığı rolünü reddetme	Birinci çocuk		24	24.77	2	5.78	.056	-
	İkinci veya üçüncü çocuk		11	15.36				
	Bütün çocuklar		6	16.25				
	Toplam		41					
		Kaçınıcı çocuk	<i>N</i>	<i>S.O.</i>	<i>df</i>	<i>X</i> ²	<i>P</i>	<i>Anlamlı fark</i>
Karı koca geçimsizliği	Birinci çocuk		24	24.67	2	5.48	.064	-
	İkinci veya üçüncü çocuk		11	15.55				
	Bütün çocuklar		6	16.33				
	Toplam		41					
		Kaçınıcı çocuk	<i>N</i>	<i>S.O.</i>	<i>df</i>	<i>X</i> ²	<i>P</i>	<i>Anlamlı fark</i>
Sıkı disiplin	Birinci çocuk		24	20.73	2	.113	.945	-
	İkinci veya üçüncü çocuk		11	22.00				
	Bütün çocuklar		6	20.25				
	Toplam		41					

Tablo 4.29’da görüldüğü gibi; babaların aşırı kontrolcü alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının engelli olan çocuğunun kaçınıcı çocuk olduğu açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Babaların demokratik tutum alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının engelli olan çocuğunun kaçınıcı çocuk olduğu açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Babaların ev kadınlığı rolünün reddetme alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının engelli olan çocuğunun kaçınıcı çocuk olduğu açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Babaların karı koca geçimsizliği alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının engelli olan çocuğunun kaçınıcı çocuk olduğu açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Babaların sıkı disiplin alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının engelli olan çocuğunun kaçınıcı çocuk olduğu açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde yirmi dokuzuncu olarak *“annelerin engelli olan çocuklarının cinsiyetleri ile bireylerin durumluluk kaygı ve sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?”* sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.30: Annelerin Engelli Olan Çocuklarının Cinsiyetleri İle Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Cinsiyet		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Durumluluk kaygı ölçeği	Kız	20	21.28	425.50			
	Erkek	21	20.74	435.50	204.50	-.144	.886
	Toplam	41					
Cinsiyet		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Sürekli kaygı ölçeği	Kız	20	20.60	412.00			
	Erkek	21	21.38	449.00	202.00	.209	.834
	Toplam	41					

Tablo 4.30’da görüldüğü gibi; annelerin engelli olan çocuklarının cinsiyetleri arasında bireylerin durumluluk kaygı ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin engelli olan çocuklarının cinsiyetleri arasında bireylerin sürekli kaygı ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde otuzuncu olarak “babaların engelli olan çocuklarının cinsiyetleri ile bireylerin durumluluk kaygı ve sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.31: Babaların Engelli Olan Çocuklarının Cinsiyetleri İle Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

	Cinsiyet	N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Durumluluk kaygı ölçeği	Kız	20	21.73	434.50			
	Erkek	21	20.31	426.50	195.50	-.379	.705
	Toplam	41					
	Cinsiyet	N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Sürekli kaygı ölçeği	Kız	20	20.43	408.50			
	Erkek	21	21.55	452.50	198.50	-.301	.763
	Toplam	41					

Tablo 4.31’de görüldüğü gibi; babaların engelli olan çocuklarının cinsiyetleri arasında bireylerin durumluluk kaygı ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Babaların engelli olan çocuklarının cinsiyetleri arasında bireylerin sürekli kaygı ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde otuz birinci olarak “annelerin engelli olan çocuklarının cinsiyetleri ile bireylerin ebeveyn stilleri alt ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.32: Annelerin Engelli Olan Çocuklarının Cinsiyetleri İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Cinsiyet		<i>N</i>	<i>S.O.</i>	<i>S.T.</i>	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>P</i>
Aşırı kontrolcü annelik	Kız	20	20.80	416.00			
	Erkek	21	21.19	445.00	206.00	-.105	.917
	Toplam	41					
Cinsiyet		<i>N</i>	<i>S.O.</i>	<i>S.T.</i>	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>P</i>
Demokratik tutum	Kız	20	19.95	399.00			
	Erkek	21	22.00	462.00	189.00	-.552	.581
	Toplam	41					
Cinsiyet		<i>N</i>	<i>S.O.</i>	<i>S.T.</i>	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>P</i>
Ev kadınlığı rolünü reddetme	Kız	20	18.78	375.50			
	Erkek	21	23.12	485.50	165.50	-1.16	.245
	Toplam	41					
Cinsiyet		<i>N</i>	<i>S.O.</i>	<i>S.T.</i>	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>P</i>
Karı koca geçimsizliği	Kız	20	19.88	397.50			
	Erkek	21	22.07	463.50	187.50	-.589	.556
	Toplam	41					
Cinsiyet		<i>N</i>	<i>S.O.</i>	<i>S.T.</i>	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>P</i>
Sıkı disiplin	Kız	20	19.30	386.00			
	Erkek	21	22.62	475.00	176.00	-.888	.374
	Toplam	41					

Tablo 4.32’de görüldüğü gibi; annelerin engelli olan çocuklarının cinsiyetleri arasında aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin engelli olan çocuklarının cinsiyetleri arasında demokratik tutum alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin engelli olan çocuklarının cinsiyetleri arasında ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin engelli olan çocuklarının cinsiyetleri arasında karı koca geçimsizliği alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin engelli olan çocuklarının cinsiyetleri arasında sıkı disiplin alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde otuz ikinci olarak *“babaların engelli olan çocuklarının cinsiyetleri ile bireylerin ebeveyn stilleri alt ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?”* sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.33: Babaların Engelli Olan Çocuklarının Cinsiyetleri İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Cinsiyet		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Aşırı kontrolcü annelik	Kız	20	18.58	371.50			
	Erkek	21	23.31	489.50	161.50	-1.26	.205
	Toplam	41					
Cinsiyet		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Demokratik tutum	Kız	20	20.35	407.00			
	Erkek	21	21.62	454.00	197.00	-.341	.733
	Toplam	41					
Cinsiyet		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Ev kadınlığı rolünü reddetme	Kız	20	17.93	358.50			
	Erkek	21	23.93	502.50	148.50	-1.60	.108
	Toplam	41					
Cinsiyet		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Karı koca geçimsizliği	Kız	20	21.45	429.00			
	Erkek	21	20.57	432.00	201.00	-.236	.814
	Toplam	41					
Cinsiyet		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Sıkı disiplin	Kız	20	19.08	381.50			
	Erkek	21	22.83	479.50	171.50	-1.00	.315
	Toplam	41					

Tablo 4.33’de görüldüğü gibi; babaların engelli olan çocuklarının cinsiyetleri arasında aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Babaların engelli olan çocuklarının cinsiyetleri arasında demokratik tutum alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Babaların engelli olan çocuklarının cinsiyetleri arasında ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Babaların engelli olan çocuklarının cinsiyetleri arasında karı koca geçimsizliği alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Babaların engelli olan çocuklarının cinsiyetleri arasında sıkı disiplin alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde otuz üçüncü olarak “annelerin engelli olan çocukların ne vakit tanı aldıkları ile bireylerin durumluluk kaygı ve sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.34: Annelerin Engelli Olan Çocukların Ne Vakit Tanı Aldıkları İle Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tanı alma süresi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Durumluluk kaygı ölçeği	4 yıl ve altı	12	19.88	238.50	160.50	-.388	.698
	5 yıl ve üstü	29	21.47	622.50			
	Toplam	41					
Tanı alma süresi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Sürekli kaygı ölçeği	4 yıl ve altı	12	12.88	154.50	76.50	-2.80	.005*
	5 yıl ve üstü	29	24.36	706.50			
	Toplam	41					

* $p<0.05$

Tablo 4.34’de görüldüğü gibi; annelerin engelli olan çocuklarının ne vakit tanı aldıkları arasında bireylerin durumluluk kaygı ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin engelli olan çocuklarının ne vakit tanı aldıklarına göre gruplar arasında sürekli kaygı ölçeğinin puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0.05$). Sürekli kaygı ölçeğinin puanları açısından engelli çocuğunun tanısı 5 yıldan daha fazla bir süre önce konulmuş olan annelerin aleyhine anlamlı bir fark vardır [$U=76.50$, $p=.000$]. Engelli olan çocuğunun tanısı 5 yıldan daha fazla önce

konulmuş annelerin diğer annelere oranla sürekli kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde otuz dördüncü olarak “babaların engelli olan çocuklarının ne vakit tanı aldıkları ile bireylerin durumluluk kaygı ve sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.35: Babaların Engelli Olan Çocukların Ne Vakit Tanı Aldıkları İle Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tanı alma süresi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Durumluluk kaygı ölçeği	4 yıl ve altı	12	14.71	176.50	98.50	-2.67	.030*
	5 yıl ve üstü	29	23.60	684.50			
	Toplam	41					
Tanı alma süresi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Sürekli kaygı ölçeği	4 yıl ve altı	12	16.21	194.50	116.50	-1.65	.098
	5 yıl ve üstü	29	22.98	666.50			
	Toplam	41					

*p<0.05

Tablo 4.35’de görüldüğü gibi; babaların engelli olan çocuklarının ne vakit tanı aldıklarına göre gruplar arasında durumluluk kaygı ölçeğinin puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır (p<0.05). Durumluluk kaygı ölçeğinin puanları açısından engelli çocuğunun tanısı 5 yıldan daha fazla bir süre önce konulmuş olan babaların aleyhine anlamlı bir fark vardır [U=98.50, p=.000]. Engelli olan çocuğunun tanısı 5 yıldan daha fazla önce konulmuş babaların diğer babalara oranla durumluluk kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Babaların engelli olan çocuklarının ne vakit tanı aldıkları arasında bireylerin sürekli kaygı ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır (p>0.05).

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde otuz beşinci olarak “annelerin engelli olan çocuklarının ne vakit tanı aldıkları ile bireylerin ebeveyn stilleri alt ölçeklerinden

aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.36: Annelerin Engelli Olan Çocuklarının Ne Vakit Tanı Aldıkları İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tanı alma süresi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Aşırı kontrolcü annelik	4 yıl ve altı	12	19.92	239.00			
	5 yıl ve üstü	29	21.45	622.00	161.00	-.374	.709
	Toplam	41					
Tanı alma süresi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Demokratik tutum	4 yıl ve altı	12	21.04	252.50			
	5 yıl ve üstü	29	20.98	608.50	173.50	-.014	.988
	Toplam	41					
Tanı alma süresi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Ev kadınlığı rolünü reddetme	4 yıl ve altı	12	19.67	236.00			
	5 yıl ve üstü	29	21.55	625.00	158.00	-.460	.646
	Toplam	41					
Tanı alma süresi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Karı koca geçimsizliği	4 yıl ve altı	12	19.17	230.00			
	5 yıl ve üstü	29	21.76	631.00	152.00	-.633	.527
	Toplam	41					
Tanı alma süresi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Sıkı disiplin	4 yıl ve altı	12	17.67	212.00			
	5 yıl ve üstü	29	22.38	649.00	134.00	-1.14	.251
	Toplam	41					

Tablo 4.36’de görüldüğü gibi; annelerin engelli olan çocuklarının ne vakit tanı aldıkları arasında aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin engelli olan çocuklarının ne vakit tanı aldıkları arasında demokratik tutum alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin engelli olan çocuklarının ne vakit tanı aldıkları arasında ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin engelli olan çocuklarının ne vakit tanı aldıkları arasında karı koca geçimsizliği alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Annelerin engelli olan çocuklarının ne vakit tanı aldıkları arasında sıkı disiplin alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde otuz altıncı olarak “babaların engelli olan çocuklarının ne vakit tanı aldıkları ile bireylerin ebeveyn stilleri alt ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.37: Babaların Engelli Olan Çocuklarının Ne Vakit Tanı Aldıkları İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Açısından “Mann Whitney U” Testi İle Karşılaştırılması

Tanı alma süresi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Aşırı kontrolcü annelik	4 yıl ve altı	12	18.75	225.00			
	5 yıl ve üstü	29	21.93	636.00	147.00	-.776	.438
	Toplam	41					
Tanı alma süresi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Demokratik tutum	4 yıl ve altı	12	18.13	217.50			
	5 yıl ve üstü	29	22.19	643.50	139.50	-.993	.321
	Toplam	41					
Tanı alma süresi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Ev kadınlığı rolünü reddetme	4 yıl ve altı	12	26.00	312.00			
	5 yıl ve üstü	29	18.93	549.00	114.00	-1.72	.085
	Toplam	41					
Tanı alma süresi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Karı koca geçimsizliği	4 yıl ve altı	12	24.08	289.00			
	5 yıl ve üstü	29	19.72	572.00	137.00	-1.06	.287
	Toplam	41					
Tanı alma süresi		N	S.O.	S.T.	U	Z	P
Sıkı disiplin	4 yıl ve altı	12	18.00	216.00			
	5 yıl ve üstü	29	22.24	645.00	138.00	-1.03	.302
	Toplam	41					

Tablo 4.37’de görüldüğü gibi; babaların engelli olan çocuklarının ne vakit tanı aldıkları arasında aşırı kontrolcü annelik alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Babaların engelli olan çocuklarının ne vakit tanı aldıkları arasında demokratik tutum alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Babaların engelli olan çocuklarının ne vakit tanı aldıkları arasında ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Babaların engelli olan çocuklarının ne vakit tanı aldıkları arasında karı koca geçimsizliği alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Babaların engelli olan çocuklarının ne vakit tanı aldıkları arasında sıkı disiplin alt ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı otuz yedinci olarak “annelerin engelli olan çocuğunun tanısı ile bireylerin durumluluk kaygı ve sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.38: Annelerin Engelli Olan Çocuğunun Tanısına Göre Grupların Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinin Puanları Açısından “Kruskal Wallis H” Testi İle Karşılaştırılması

Tanı		N	S.O.	df	X ²	P	Anlamlı fark
Durumluluk kaygı	Zihinsel	25	19.48	2	2.18	.336	-
	Bedensel	7	27.00				
	Zihinsel + fiziksel	9	20.56				
	Toplam	41					
Tanı		N	S.O.	df	X ²	P	Anlamlı fark
Sürekli kaygı	Zihinsel	25	20.28	2	.756	.685	-
	Bedensel	7	24.57				
	Zihinsel + fiziksel	9	20.22				
	Toplam	41					

Tablo 4.38’de görüldüğü gibi; annelerin durumluluk kaygı ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının engelli olan çocuğunun tanısı açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Annelerin sürekli kaygı ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının engelli olan çocuğunun tanısı açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı otuz sekizinci olarak “babaların engelli olan çocuğunun tanısı ile bireylerin durumluluk kaygı ve sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.39: Babaların Engelli Olan Çocuğunun Tanısına Göre Grupların Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinin Puanları Açısından “Kruskal Wallis H” Testi İle Karşılaştırılması

Tanı		N	S.O.	df	X ²	P	Anlamlı fark
Durumluluk kaygı	Zihinsel	25	20.10	2	.948	.622	-
	Bedensel	7	25.00				
	Zihinsel + fiziksel	9	20.39				
	Toplam	41					
Tanı		N	S.O.	df	X ²	P	Anlamlı fark
Sürekli kaygı	Zihinsel	25	19.64	2	6.85	.032*	2
	Bedensel	7	31.43				
	Zihinsel + fiziksel	9	16.67				
	Toplam	41					

* $p<0.05$

Tablo 4.39’da görüldüğü gibi; babaların durumluluk kaygı ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının engelli olan çocuğunun tanısı açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Babaların engelli çocuklarının aldığı tanı arasında babaların sürekli kaygı ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır [k-w=6.85, p=.032]. Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığının hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniği olarak Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Sürekli kaygı ölçeği puanları açısından çocuğu bedensel engelli olan babaların aleyhine anlamlı bir fark vardır. Çocuğu bedensel engelli olan babaların diğer babalara oranla sürekli kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Bu araştırmanın genel amacı otuz dokuzuncu *olarak “annelerin engelli olan çocuğunun tanısı ile bireylerin ebeveyn stilleri alt ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?”* sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.40: Annelerin Engelli Olan Çocuğunun Tanısına Göre Grupların Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından “Kruskal Wallis H” Testi İle Karşılaştırılması

Tanı		N	S.O.	df	X ²	P	Anlamlı fark
Aşırı kontrolcü annelik	Zihinsel	25	22.26	2	2.23	.326	-
	Bedensel	7	23.21				
	Zihinsel + fiziksel	9	15.78				
	Toplam	41					
Tanı		N	S.O.	df	X ²	P	Anlamlı fark
Demokratik tutum	Zihinsel	25	21.02	2	.968	.616	-
	Bedensel	7	24.29				
	Zihinsel + fiziksel	9	18.39				
	Toplam	41					
Tanı		N	S.O.	df	X ²	P	Anlamlı fark
Ev kadınlığı rolünü reddetme	Zihinsel	25	22.62	2	2.91	.232	-
	Bedensel	7	14.00				
	Zihinsel + fiziksel	9	21.94				
	Toplam	41					
Tanı		N	S.O.	df	X ²	P	Anlamlı fark
Karı koca geçimsizliğe	Zihinsel	25	20.40	2	1.41	.494	-
	Bedensel	7	25.71				
	Zihinsel + fiziksel	9	19.00				
	Toplam	41					
Tanı		N	S.O.	df	X ²	P	Anlamlı fark
Sıkı disiplin	Zihinsel	25	21.52	2	1.03	.596	-
	Bedensel	7	23.43				
	Zihinsel + fiziksel	9	17.67				
	Toplam	41					

Tablo 4.40’da görüldüğü gibi; annelerin aşırı kontrolcü alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının engelli olan çocuğunun tanısı açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Annelerin demokratik tutum alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının engelli olan çocuğunun tanısı açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Annelerin ev kadınlığı rolünün reddetme alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının engelli olan çocuğunun tanısı açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Annelerin karı koca geçimsizliği alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının engelli olan çocuğunun tanısı açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Annelerin sıkı disiplin alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının engelli olan çocuğunun tanısı açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı kırkinci olarak “babaların engelli olan çocuğunun tanısı ile bireylerin ebeveyn stilleri alt ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.41: Babaların Engelli Olan Çocuğunun Tanısına Göre Grupların Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından “Kruskal Wallis H” Testi İle Karşılaştırılması

Tanı		N	S.O.	df	X ²	P	Anlamlı fark
Aşırı kontrolcü annelik	Zihinsel	25	23.26	2	2.65	.266	-
	Bedensel	7	19.50				
	Zihinsel + fiziksel	9	15.89				
	Toplam	41					
Tanı		N	S.O.	df	X ²	P	Anlamlı fark
Demokratik tutum	Zihinsel	25	20.26	2	6.44	.040*	2
	Bedensel	7	30.57				
	Zihinsel + fiziksel	9	15.61				
	Toplam	41					
Tanı		N	S.O.	df	X ²	P	Anlamlı fark
Ev kadınlığı rolünü reddetme	Zihinsel	25	20.16	2	.439	.803	-
	Bedensel	7	23.50				
	Zihinsel + fiziksel	9	21.39				
	Toplam	41					
Tanı		N	S.O.	df	X ²	P	Anlamlı fark
Karı koca geçimsizliğe	Zihinsel	25	18.56	2	2.78	.248	-
	Bedensel	7	25.93				
	Zihinsel + fiziksel	9	23.94				
	Toplam	41					
Tanı		N	S.O.	df	X ²	P	Anlamlı fark
Sıkı disiplin	Zihinsel	25	23.68	2	3.54	.170	-
	Bedensel	7	14.86				
	Zihinsel + fiziksel	9	18.33				
	Toplam	41					

*p<0.05

Tablo 4.41’de görüldüğü gibi; babaların aşırı kontrolcü alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının engelli olan çocuğunun tanısı açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır (p>0.05).

Babaların engelli çocuklarının aldığı tanı arasında babaların demokratik tutum ölçeği puanı açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır [k-w=6.44, p=.040]. Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığının hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniği olarak Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Demokratik tutum ölçeği puanları açısından çocuğu bedensel engelli olan babaların lehine anlamlı bir fark vardır. Çocuğu

bedensel engelli olan babaların diğer babalara oranla demokratik tutum düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Babaların ev kadınlığı rolünün reddetme alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının engelli olan çocuğunun tanısı açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Babaların karı koca geçimsizliği alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının engelli olan çocuğunun tanısı açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Babaların sıkı disiplin alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamalarının engelli olan çocuğunun tanısı açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H-Testi sonuçlarına göre; grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde kırk birinci olarak “annelerin durumluluk kaygı ve sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanlar ile annelerin ebeveyn stilleri alt ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.42: Annelerin Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar İle Annelerin Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Alt Ölçeklerinin Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Durumluluk kaygı	Sürekli kaygı
Aşırı kontrolcü annelik	r	-.188	-.153
	p	.238	.340
Demokratik tutum	r	-.209	-.239
	p	.189	.150
Ev kadınlığı rolünü reddetme	r	-.500	.074
	p	.001*	.647
Karı koca geçimsizliği	r	-.202	.063
	p	.205	.695
Sıkı disiplin	r	.117	.170
	p	.467	.289

* $p < 0.05$

Tablo 4.42’de görüldüğü gibi; annelerin durumluluk kaygı ile sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanlar ile annelerin aşırı kontrolcü annelik alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Annelerin durumluluk kaygı ile sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanlar ile annelerin demokratik tutum alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Annelerin durumluluk kaygı ölçeğinden aldıkları puanlar ile annelerin ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0.05$). Annelerin durumluluk kaygı ölçeğinden aldıkları puanlar ile annelerin ev kadınlığı rolünün reddetme alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak düşük seviyede negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0.05$). Annelerin ev kadınlığı rolünün reddetme ölçeğinden aldıkları puan arttıkça annelerin durumluluk kaygı ölçeğinden aldıkları puan da düşmektedir.

Annelerin sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanlar ile annelerin ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Annelerin durumluluk kaygı ile sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanlar ile annelerin karı koca geçimsizliği alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0.05$).

Annelerin durumluluk kaygı ile sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanlar ile annelerin sıkı disiplin alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0.05$).

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde kırk ikinci olarak *“babaların durumluluk kaygı ve sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanlar ile babaların ebeveyn stilleri alt ölçeklerinden aldıkları puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?”* sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.43: Babaların Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar İle Ebeveyn Stilleri Alt Ölçeklerinden Alt Ölçeklerinin Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Durumluluk kaygı	Sürekli kaygı
Aşırı kontrolcü annelik	r	.029	-.082
	p	.858	.612
Demokratik tutum	r	.180	.091
	p	.261	.570
Ev kadınlığı rolünü reddetme	r	-.390	.017
	p	.012*	.914
Karı koca geçimsizliği	r	-.087	.283
	p	.588	.073
Sıkı disiplin	r	.048	-.008
	p	.767	.960

* $p<0.05$

Tablo 4.43’de görüldüğü gibi; babaların durumluluk kaygı ile sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanlar ile babaların aşırı kontrolcü annelik alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0.05$).

Babaların durumluluk kaygı ile sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanlar ile babaların demokratik tutum alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0.05$).

Babaların durumluluk kaygı ölçeğinden aldıkları puanlar ile annelerin ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Babaların durumluluk kaygı ölçeğinden aldıkları puanlar ile annelerin ev kadınlığı rolünün reddetme alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak düşük seviyede negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0.05$). Babaların ev kadınlığı rolünün reddetme ölçeğinden aldıkları puan arttıkça babaların durumluk kaygı ölçeğinden aldıkları puan da düşmektedir.

Babaların sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanlar ile babaların ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0.05$).

Babaların durumluk kaygı ile sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanlar ile babaların karı koca geçimsizliği alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0.05$).

Babaların durumluk kaygı ile sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanlar ile babaların sıkı disiplin alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0.05$).

5. TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırmanın temel amacı; engelli çocuğa sahip anne ve babaların durumluluk ve sürekli kaygılarının engelli çocuğa sahip olmaktan ne yönde etkilendiğini, bu kaygı durumunun anne babaların ebeveynlik stilleri ile arasında bir ilişkinin olup olmadığını araştırılması, anne ve babaların bu değişkenler açısından karşılaştırılması ve ayrıca bu değişkenlerin araştırmaya katılan bireylerin sosyo-demografik özellikleri açısından incelenmesidir. Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın temel hedefine ulaşmak üzere yanıtı aranan araştırma sorularına uygun olarak yapılan analizlerden elde edilen bulgular, ilgili yazın çerçevesinde tartışılmaktadır.

Engellilik gerek aile içinde gerek çevrede hem aile üyelerini hem de engelli çocuğun kendisini yaşamsal anlamda etkileyebilmektedir. Yapılan çalışmalar özellikle engelli çocuğa sahip anne babaların çocuklarının hem şimdiki yaşamları hem de ilerleyen dönemlerdeki hayatlarıyla ilgili kaygılı olabildikleri ve bu kaygı durumunun da hem anne baba ilişkisini hem de anne babanın çocuklarıyla olan ilişkilerini etkileyebilmektedir. Bizim araştırmamızda da ebeveynlerin ve ailelerinin bu durumdan etkilenme düzeyi araştırılmış ve daha önceden yapılmış olan çalışmalara hem benzer hem de farklı sonuçların ortaya çıktığı görülmüştür.

Araştırmamızda engelli çocuğu olan anne babaların ebeveynlik stilleri açısından karşılaştırılması yapılmış ve annelerin babalara oranla aşırı kontrolcü annelik düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. PARI ölçeği alt boyutlarına göre annelerin babalara oranla karı koca geçimsizliği düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Annelerin babalara oranla ev kadınlığı rolünü reddetme düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Çalışmamızda engelli çocuğu olan annelerin babalara göre aşırı kontrolçülük düzeylerinin daha yüksek olmasında çocukla ilgili bakım sorumluluğunun büyük oranda anneye bağlı olabildiğinin etkili olduğu düşünülebilir. Literatür incelendiğinde bizim araştırmamıza hem paralel hem de aksi yönde olan bulgulara rastlanmaktadır.

Bizim çalışmamızda annelerin babalara oranla karı koca geçimsizliği düzeyinin daha fazla olduğu sonucu çıkmıştır. Annelerin engelli çocukla daha fazla ilgilenmesinin, bu çocukların bakım sorumluluğunun daha çok annelerin üzerinde olmasının bu sonuç

üzerinde etkili olduğu düşünülebilir. Toplumsal olarak çocuk bakımının daha çok annenin üzerinde olmasının ve bu bakımı yapılan çocuğun engelli oluşunun anneyi daha fazla hassaslaştırdığı, bu durumda annenin evlilik ilişkisini olumsuz etkilemiş olabileceği düşünülebilir. Bu olumsuz etkilenişte annenin karı koca geçimsizliği puanlarının daha yüksek çıkmasına neden olmuş olabilir. Bu sonuç Dereli (2012)' nin engelli çocuğa sahip anne babaların ebeveyn tutumlarını incelediği çalışma bulgularıyla tutarlıdır.

Araştırmamızda PARI ölçeğinin alt boyutlarına göre engelli çocuğu olan annelerin babalara oranla ev kadınlığı rolünü reddetme düzeyi daha yüksek çıkmıştır. Bu sonuç Yalçın (2011)' in genç yetişkin anne ve babaların çocuk yetiştirme tutumlarının incelediği araştırması ile tutarlıdır. PARI kapsamında ev kadınlığını reddetme boyutu; annenin çocuk yetiştirmenin sınırları yıpratıcı, güç ve tecrübe gerektiren bir iş olduğuna inanmasını, bununla beraber tüm zamanını çocuklarıyla geçirmesinin özgürlüklerine kısıtlılık getireceği düşüncesiyle, çocuk yetiştirme sorumluluğunun sadece kendi omuzları üstünde olmasını kabul etmemesini içermektedir. Toplumsal hayatta kadının rolünün değişikliğe uğraması, dolayısıyla salt ev kadınlığı rolünden farklı olarak kadının, sosyal ve ekonomik yaşam içinde daha çok yer bulması, üretime katkı sunması ve karar mekanizmalarında olması ile eğitim seviyesinin artması çocuk yetiştirme konusunda daha bilinçli bir tavır izleyen bir rol üstlenmesi sonuçlarını da getirmektedir. Bu bağlamda analiz neticeleri kapsamında ev kadınlığı rolünü reddeden annelerin çocuklarına annelik yapma düşüncesini değil, çocuk yetiştirmenin kendilerinin tek görev ve sorumluluğu olarak algılanarak tüm sorumluluğun kendi üzerlerinde olması anlayışına karşı oldukları ifade edilebilir. Nitekim çalışma kapsamına alınan anneler de ev kadınlığı rolünü reddetme düzeyinin daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Araştırmamızda engelli çocuğu olan ebeveynleri yaşları ile durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiş ve araştırmaya katılan anne babaların yaşlarına oranla kaygı durumları karşılaştırılmıştır. Buna göre 39 yaş ve üzeri olan babaların diğer babalara oranla sürekli kaygı düzeylerinin daha yüksek oldukları saptanmıştır. 39 yaş ve üzeri olan annelerin diğer annelere oranla sürekli kaygı düzeylerinin daha yüksek oldukları saptanmıştır. Keskin ve arkadaşı (2010), zihinsel

engelli çocuğu olan anne-babaların kaygı, anne-baba tutumları ve başa çıkma stratejileri açısından değerlendirdiği çalışmasında, anne-babanın yaşı değişkeninin, ebeveynlerin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri üzerinde etkisi olmadığını belirtmiştir. Araştırmamızda anne ve babaların yaşları arttıķa kaygı durumlarının yükselmesi engelli çocuğun bakımıyla ilgili endişelere bağlanabilir. Ebeveyn yaşı büyüdükçe çocuğa bakımının nasıl yapılacağı ile ilgili kaygı duyabilir. Kendi yaşı ilerledikçe bu bakımı gerekleştirmeyeceğini dolayısıyla da engelli çocuğun kendi başına yaşayabileceği ile ilişkili endişe taşıyabilir.

Araştırmamızda bedensel engelli çocuğu olan babaların kaygı düzeylerinin diğer babalardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bedensel engelli çocuğu olan babaların aynı zamanda demokratik tutum düzeylerinin de daha yüksek olduğu saptanmıştır. Literatüre bakıldığında engelin türüne göre babaların kaygı düzeyi ve ebeveynlik stillerini ortaya koyan çok fazla rastlanmamıştır. Bu sonuçlar fiziksel bir engel durumu olan çocuğun baba üzerinde daha fazla etkili olabildiğini göstermektedir. Bu durum babanın çocuğunun fiziksel aktivitelere katılamamasından ve gerektiği zaman fiziksel ihtiyaçlarını karşılayamayacağı ile ilgili endişe ve korkularla ilişkili olabilir.

Çalışmamızda ocuk sayısının aile ilişkileri ve ebeveynlerin kaygı durumuyla olan ilişkisi araştırılmıştır. Çalışma bulgularına göre 3 ve ya daha fazla çocuğu olan annelerin diğer annelere oranla ev kadınlığı rolünü reddetme düzeylerinin daha yüksek oldukları saptanmıştır. 3 ve ya daha fazla çocuğu olan annelerin diğer annelere oranla karı koca geçimsizliği düzeylerinin daha yüksek oldukları saptanmıştır. 3 ve ya daha fazla çocuğu olan babaların diğer babalara oranla karı koca geçimsizliği düzeylerinin daha yüksek oldukları saptanmıştır. Evdeki birey sayısının hem annelerin hem de babaların aile ilişkileri üzerinde yordayıcı olduğu sonucu görölmektedir. ocuk sayısının fazla olmasının hem annenin hem de babanın karı koca geçimsizliği puanlarını etkilediği anlaşılmaktadır. Bu durum engelli çocuğa sahip ebeveynlerin engelli çocuğun yaşamıyla ilgilenirken başka çocuklarının da var olması ve bu çocuklarla da ilgilenilmesi zorunluluğunun anne babanın aile ilişkilerini olumsuz etkileyebileceğini göstermektedir. Alacahan (2010), aile birliğini oluşturan faktörler ve işlevleri konulu çalışmasında birey sayısının artışına bağlı olarak başta Davranış Kontrolü ve İletişim

işlevleri olmak üzere tüm işlevlerde aksama olduğu da belirtilmiştir. Bu bulgular, araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Çalışmamızda anne babaların kaç çocuğunun engelli oluşu ile anne babaların PARI ölçeği puanları ve kaygı puanları arasında anlamlı bir ilişkinin varlığı incelenmiştir. Tüm çocukları engelli olan anne babalar diğerleriyle karşılaştırılmıştır. Araştırma verilerine göre tüm çocukları engelli olan ebeveynlerin hem aile işlevlerinin hem de kaygı durumunun bu durumdan olumsuz etkilendiği sonucu ortaya çıkmıştır. Tüm çocukları engelli olan annelerin diğer annelere oranla durumluk kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Tüm çocukları engelli olan annelerin diğer annelere oranla sürekli kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Tüm çocukları engelli olan babaların diğer babalara oranla sürekli kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Tüm çocukları engelli olan annelerin diğer annelere oranla ev kadınlığı rolünü reddetme düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuçların tüm çocukları engelli olan anne babaların daha fazla emek harcaması gerektiğiyle ilişkili olduğu düşünülebilir. Aynı zamanda tüm çocukları engelli olan ailelerin duygusal anlamda daha fazla etkilenebileceği bu yüzden hem aile işlevlerinin daha bozuk olması hem de kaygı düzeylerinin daha yüksek olması beklenen bir sonuç olmaktadır. Engelli çocukla beraber sağlıklı çocuğu da olan anne babaların sağlıklı çocuktan duygusal destek alarak engelli çocuğun bakımı ve aile ilişkileri konusunda daha tahammülkar davranabildiği düşünülebilir. Fakat bu destekten yoksun olan tüm çocukları engelli olan ebeveynler bu değişkenler açısından daha fazla olumsuz etkilenebilirler.

Engelli tanısının konulduğu süre ile ebeveynlerdeki kaygı düzeyi arasındaki ilişki incelenmiş ve engelli olan çocuğunun tanısı 5 yıldan daha fazla önce konulmuş annelerin diğer annelere oranla sürekli kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca engelli olan çocuğunun tanısı 5 yıldan daha fazla önce konulmuş babaların diğer babalara oranla durumluk kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Araştırma verileri tanı süresi daha eski olan çocukların anne ve babalarının kaygı durumlarının daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Tanısı daha önce konulmuş çocukların ebeveynlerinin şok-inkâr sürecini atlatıp bu duruma daha fazla uyum sağlamış olması beklenirken sonuç, araştırma öncesinde beklenen sonuçtan farklı

çıkıştır. Bu sonucun oluşmasında engelli çocukla daha çok vakit geçiren ebeveynlerin çocuklarının durumunda daha çok etkilenebilmiş olmalarının ve tanı süresi arttıkça anne babalarının engelli çocuklarının gelecekleriyle ilgili daha çok kaygı taşıyabilmelerinin etkili olduğu düşünülebilir. Tütüncüoğlu (2012) de bizim çalışmamıza benzer bir sonuç bulmuştur.

Annelerin ev kadınlığı rolünün reddetme ölçeğinden aldıkları puan arttıkça annelerin durumluk kaygı ölçeğinden aldıkları puan da düşmektedir. Babaların ev kadınlığı rolünün reddetme ölçeğinden aldıkları puan arttıkça babaların durumluk kaygı ölçeğinden aldıkları puan da düşmektedir. Bu sonuçlara göre ev ve çocuk ile ilgili sorumluluk almak isteyip istememenin ebeveynlerin kaygı düzeyleri üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Ebeveynler çocuk yetiştirme rolünü üstlenmek istemediklerinde bu durum ile ilgili daha az kaygı taşıyabilmektedirler. Çocuğun bakımı ile ev içi ilişki ve işler konusunda sorumluluk alan ebeveynler bu rolü başarıyla gerçekleştirme arzularından dolayı kaygılı davranabilirlerken bu konuda sorumluluk almayı reddeden ebeveynler daha az kaygılı davranabilirler.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇLAR

1.Bireylerin ebeveynliklerine göre gruplar arasında aşırı kontrolcü annelik alt ölçeğinin puanları açısından anlamlı fark bulunmaktadır. Annelerin babalara oranla aşırı kontrolcü annelik düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

2.Bireylerin ebeveynliklerine göre gruplar arasında ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeğinin puanları açısından anlamlı fark bulunmaktadır. Annelerin babalara oranla ev kadınlığı rolünü reddetme düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

3.Bireylerin ebeveynliklerine göre gruplar arasında karı koca geçimsizliği alt ölçeğinin puanları açısından anlamlı fark bulunmaktadır. Annelerin babalara oranla karı koca geçimsizliği düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

4.Annelerin yaşları arasında sürekli kaygı ölçeği puanı açısından anlamlı fark bulunmaktadır. 39 yaş ve üzeri olan annelerin diğer annelere oranla sürekli kaygı düzeylerinin daha yüksek oldukları saptanmıştır.

5.Babaların yaşları arasında sürekli kaygı ölçeği puanı açısından anlamlı fark bulunmaktadır. 39 yaş ve üzeri olan babaların diğer babalara oranla sürekli kaygı düzeylerinin daha yüksek oldukları saptanmıştır.

6.Annelerin sahip olduğu çocuk sayıları arasında ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeği puanı açısından anlamlı fark bulunmaktadır. 3 çocuğu ve üzeri olan annelerin diğer annelere oranla ev kadınlığı rolünü reddetme düzeylerinin daha yüksek oldukları saptanmıştır.

7.Annelerin sahip olduğu çocuk sayıları arasında karı koca geçimsizliği alt ölçeği puanı açısından anlamlı fark bulunmaktadır. 3 çocuğu ve üzeri olan annelerin diğer annelere oranla karı koca geçimsizliği düzeylerinin daha yüksek oldukları saptanmıştır.

8.Babaların sahip olduğu çocuk sayıları arasında karı koca geçimsizliği alt leği puanı açısından anlamlı fark bulunmaktadır. 3 çocuğu ve üzeri olan babaların diğer babalara oranla karı koca geçimsizliği düzeylerinin daha yüksek oldukları saptanmıştır.

9.Annelerin engelli çocuklarının kaçıncı ocuk oldukları arasında annelerin durumluk kaygı leği puanı açısından anlamlı fark bulunmaktadır. Tüm çocukları engelli olan annelerin diğer annelere oranla durumluk kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

10.Annelerin engelli çocuklarının kaçıncı ocuk oldukları arasında annelerin sürekli kaygı leği puanı açısından anlamlı fark bulunmaktadır. Tüm çocukları engelli olan annelerin diğer annelere oranla sürekli kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

11.Babaların engelli çocuklarının kaçıncı ocuk oldukları arasında babaların sürekli kaygı leği puanı açısından anlamlı fark bulunmaktadır. Tüm çocukları engelli olan babaların diğer babalara oranla sürekli kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

12.Annelerin engelli çocuklarının kaçıncı ocuk oldukları arasında annelerin ev kadınlığı rolünü reddetme alt leği puanı açısından anlamlı fark bulunmaktadır. Tüm çocukları engelli olan annelerin diğer annelere oranla ev kadınlığı rolünü reddetme düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

13.Annelerin engelli olan çocuklarının ne vakit tanı aldıklarına göre gruplar arasında sürekli kaygı leğinin puanları açısından anlamlı fark bulunmaktadır. Engelli olan çocuğunun tanısı 5 yıldan daha fazla önce konulmuş annelerin diğer annelere oranla sürekli kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

14.Babaların engelli olan çocuklarının ne vakit tanı aldıklarına göre gruplar arasında durumluk kaygı leğinin puanları açısından anlamlı fark bulunmaktadır. Engelli olan çocuğunun tanısı 5 yıldan daha fazla önce konulmuş babaların diğer babalara oranla durumluk kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

15.Babaların engelli çocuklarının aldığı tanı arasında babaların sürekli kaygı ölçeği puanı açısından anlamlı fark bulunmaktadır. Çocuğu bedensel engelli olan babaların diğer babalara oranla sürekli kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

16.Babaların engelli çocuklarının aldığı tanı arasında babaların demokratik tutum ölçeği puanı açısından anlamlı fark bulunmaktadır. Çocuğu bedensel engelli olan babaların diğer babalara oranla demokratik tutum düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

17.Annelerin durumluk kaygı ölçeğinden aldıkları puanlar ile annelerin ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Annelerin ev kadınlığı rolünün reddetme ölçeğinden aldıkları puan arttıkça annelerin durumluk kaygı ölçeğinden aldıkları puan da düşmektedir.

18.Babaların durumluk kaygı ölçeğinden aldıkları puanlar ile annelerin ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Babaların ev kadınlığı rolünün reddetme ölçeğinden aldıkları puan arttıkça babaların durumluk kaygı ölçeğinden aldıkları puan da düşmektedir.

ÖNERİLER

Hem kendi araştırmamızda hem de bu süreç içerisinde araştırılan kaynaklardan ve edinilen gözlemlerden yola çıkarak bu alanın gelişimine katkı için şu öneriler yapılabilir:

1.Engelli çocuk sahibi olmak toplum içerisinde oldukça yüksek görülebilen bir durum olmaktadır. Dünya sağlık örgütünün yaptığı bir çalışmaya göre dünya genelinde engelli oranı %15.06 gibi yüksek bir orandır. Bu durumda engelli çocuklar ve onların bakımını yapan ebeveynlere yönelik iyileştirici, tanımlayıcı, önleyici ve uyum sağlayıcı çalışmalar ciddi önem taşımaktadır. Bu anlamda bu alanda çalışacak olan araştırmacılara tanımlamayı, iyileştirmeyi, önlemeyi ve uyum sağlamayı arttırma adına daha farklı ve fazla değişkenlerle bu alanda çalışmaları önerilebilir.

2.Çevreden ve akrabalardan gelen tepkiler aile üzerinde etkili olabilir. Bu yüzden ebeveynlerin bu şekilde çevreden gelen söylemlerden ziyade uzman kişilerin öneri ve

söylemlerine daha çok önemsemesi ve bu önerilerin uygulanması hem çocuk için hem de aile için daha sağlıklı bir sürecin sürdürülmesine katkı sunabilir. Engelli çocuklar ve aileleri için destek ve danışmanlık yapabilecek kuruluşlar artırılıp daha fazla nitelik kazandırılması sağlanabilir. Eğitim ve bilgilendirme seminerleri düzenlenip ebeveynlerin bunlara katılımı sağlanabilir.

3.Bunlarla birlikte engelli çocuğu olan anne babaların duygularını paylaşıp rahatlayabilecekleri, kaygı seviyelerini düşürebilecek vb. faktörler için grup terapisi gibi faaliyetlerin yaygınlaştırılması hem aile hem de çocuk için geliştirici ve uyumu arttırıcı olabilir.

4.Engelli çocuğu olan ailelerin büyük problemlerinden olan maddi konular ve diğer problemlerine çözüm getirebilecek gereken yasal düzenlemeler yapılabilir. Özel eğitimle beraber, kaynaştırma eğitimi de engelli çocuklar ve aileleri için faydalı olabilmektedir. Bundan dolayı kaynaştırma eğitime önem verilip okullarda bu çocukları geliştirici ve ailelerinde uyumu arttırıcı uygulamalar çoğaltılabilir. Eğitimciler bu anlamda engelli çocuklara ve ailelerine dönük daha etkili çalışmalara yapabilirler.

7. KAYNAKÇA

- 1) Ahmetoğlu, E. (2004). Zihinsel Engelli Çocukların Kardeş İlişkilerinin Anne ve Kardeş Algılarına Göre Değerlendirilmesi. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- 2) Aksoy, AB., Kılıç, Ş. Ve Kahraman, ÖG. (2009). Asya Kùltürlerinde Ebeveynlik Stilleri Ve Uygulamaları. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 18, Sayı 2, 2009, Sayfa 14-25.
- 3) Aktaş, E. (2010). Fiziksel Engelli Çocuk Ve Ailesinin Evde Bakım Gereksinimine Işık Tutucu Araştırmaların Sistematik İncelemesi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- 4) Arıkan, Ç. Sosyal model çerçevesinde özùrlülüđe yaklaşım. Ufkun Ötesi Bilim Dergisi. 2002;2:11-25.
- 5) Arıkan, Ç. Türkiye’de Görme Özùrlü Kadınlar: Sorunlar, Beklentiler, Çözüm Önerileri. Ankara, Kùrler Federasyonu Yayını no:3, 2001.
- 6) Arman, N. (2009). Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Anne Ve Babaların Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri İle Tùkenmişlik Ve Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- 7) Ataman, A. (2003). Özel Eğitime Giriş Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- 8) Aytaç, M. (2011). Zihinsel Engelli Öğrencilere Eğitim Veren Öğretmenlerin Sosyal Destek Algılarının İş Tatmin Düzeyleri İle İlişkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- 9) Behrman R. E., Kliegman R. M.(2003).Nelson essentials of pediatrics, Tuzcu S., Tuzcu M., Nobel Tıp Kitap Evi, s.50-52
- 10) Ceyhan, E. ve A.G. Namlu. (2002). Bilgisayar Kaygısı. Üniversite öğrencileri üzerinde bir çalışma. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

- 11) Civil, Ş. (2008). İstanbul İli Anadolu Yakası Kadıköy İlçesinde Bulunan Resmi Ve Özel İlköğretim 8.Sınıf Öğrencilerine Uygulanacak Olan OKS Sınavının Öğrenciler Üzerinde Oluşturduğu Sınav Kaygısının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- 12) Coşkun, Y. Ve Akkaş, G. (2009). Engelli Çocuğu Olan Annelerin Sürekli Kaygı Düzeyleri İle Sosyal Destek Algıları Arasındaki İlişki Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) Cilt 10, Sayı 1, (2009).
- 13) Cüceloğlu, D. (1991). İçimizdeki çocuk. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- 14) Çakmak, GH. (2007). Sınav Kaygısı Ümraniye İlçesi Farklı Tür Liselerde Okuyan Lise Son Sınıfı Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- 15) Çayır, F. (2014). Fiziksel Engelli Çocuğa Sahip Annelerde Muskuloskeletal Ağrıya Neden Olan Faktörlerin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- 16) Çolakoğlu, ET. (2012). Genç Yetişkinlerde Kendilik Algısı, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, Algılanan Ebeveynlik Stilleri Ve Kişilerarası İlişkiler. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- 17) Çömez, T. (2014). Fiziksel Engelli Ergenlerde Akran İlişkilerinin Yaşam Doyumu Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- 18) Darling, N., ve Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An Integrative Model. Psychological Bulletin, 113, 487-496.
- 19) Dereli, F. Ve Okur, S. Engelli Çocuğa Sahip Olan Ailelerin Depresyon Durumunun Belirlenmesi, Yeni Tıp Dergisi, 2008; 25 ss.164-168.
- 20) Duman, GK. (2008). İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Durumluk Sürekli Kaygı Düzeyleri İle Sınav Kaygısı Düzeyleri Ve Ana – Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- 21) Duran, S. (2014). Zihinsel Engelli Bireylerin Ebeveynlerine Verilen Psikoeğitimin Öznel İyi Oluş Ve Öz Duyarlığa Etkisinin Değerlendirilmesi. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- 22) Duygun, T. ve Sezgin, N. (2003). Zihinsel Engelli ve Sağlıklı Çocuk Annelerinde Stres Belirtileri, Stresle Başa Çıkma Tarzları ve Algılanan Sosyal Desteğin Tükenmişlik Düzeyine Olan Etkisi. Türk Psikoloji Dergisi, 18(52), 37-52.
- 23) Erkan, G. Özürlülerle Sosyal Hizmet Uygulamaları. Cumhuriyet Üniversitesi. Tıp Fakültesi Dergisi. 2003;25:4.
- 24) Geçtan, E. (2006). Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar. (18. Basım). İstanbul: Metis Yayınları.
- 25) Gönen, G. (2014). Algılanan Anne Baba Tutumunun Üniversite Öğrencilerinin Bilişsel Çarpıtmaları Ve Kişilik Yapıları İle İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- 26) Güngör, E. (2008). Özel Eğitime Muhtaç Çocukların Anne Ve Babalarının Psikolojik İlişki İhtiyaçları İle Durumluk Ve Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkiler. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- 27) İlhan, L. (2009). Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Anne Babaların Çocuklarının Özel Eğitimleri Sürecinde Beden Eğitimi Ve Spor Etkinliklerine Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi, Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, 2009 ss. 38-48.
- 28) Kahrıman, İ. ve Bayat, M. (2013). Özürlü Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşadıkları Güçlükler ve Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri, Özveri Dergisi, Ağustos 2008 <http://www.ozida.gov.tr/default20.aspx?menu=ozveri&sayfa=ov9/ov9mak3> (04/03/2013).
- 29) Kalkan, M. & Epli Koç, H. (2010). Romantik ilişkilerde gelecek zaman yönelimine ebeveynlik stillerinin etkisi: Geçici ilişkilere karşılık uzun dönemli bağlanım. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi. Cilt:7 Sayı:2 Yıl:2010.
- 30) Kara, Ç. (2013). Zihinsel ve Fiziksel Engelli Çocukların Rehabilitasyonunun Yönetimi ve Ailelerin Rolü. Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- 31) Karaman, N. (2008). Cerrahi Girişim Uygulanan Adölesanlar İle Anne/babalarının Anksiyete Düzeyleri Arasındaki İlişki Ve Anksiyete Nedenlerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- 32) Kaya, F. (2014). Zihinsel Engelli Çocuklara Sahip Ailelerde Problem Çözme Ve Dini Başaçıkma. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Isparta.
- 33) Kaya, M. ve Varol, K. (2004). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin durumluk-sürekli kaygı düzeyleri ve kaygı nedenleri (Samsun örneği). OMÜ ilahiyat Fakültesi Dergisi, 17:31-63.
- 34) Keskin, G. ve ark. (2010). Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Anne-Babaların Kaygı, Anne-Baba Tutumları Ve Başa Çıkma Stratejileri Açısından Değerlendirilmesi, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 11(1), ss. 30-37.
- 35) Kılıç, S. (2009). Fiziksel Engelli Çocuğun Evde Bakım Gereksiniminin Aileye Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- 36) Kılınç, E. (2012). Genel lise 9. Sınıf Öğrencilerinin, Bazı Değişkenlere Ve Sürekli Kaygı Durumlarına Göre Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- 37) Kızılkaya, S. ve Gündüz, O. (Ed). (2012). Özürlüler Yerel Hizmet Rehberi İSÖM Modeli. İBB Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı Özürlüler Müdürlüğü, İstanbul.
- 38) Koca, C. (2010). Engelsiz Şehir Planlaması Bilgilendirme Raporu. Dünya Engelliler Vakfı. İstanbul.
- 39) Koç, İ.Y. (2014). KPSS'ye Hazırlanan Öğretmen Adaylarının Öğrenme Stilleri İle Sınav Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- 40) Köksal, G. (2011). Zihinsel Engelli Çocukları Olan Ebeveynlerin Yaşamlarında Algıladıkları Stresi Yordayan Faktörlerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- 41) Oğultürk, N. (2010). Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin, Aile İşlevlerini Etkileyen Etmenler: Çankaya Belediyesinden Hizmet Alan Aileler Üzerine Bir Değerlendirme. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı, Ankara.

- 42) Özdemir, O. ve ark., (2012). Kişilik Gelişimi. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar - Current Approaches in Psychiatry 2012; 4(4):566-589.
- 43) Özer, K. (2002). Kaygı. İstanbul, Sistem Yayınevi.
- 44) Özerkan, Kemal N. (2004). Spor Psikolojisine Giriş, İstanbul : Nobel Yayın Dağıtım.
- 45) Özsoy, A., Özkahraman, S. ve Çallı, Ş.F. (2006). Zihinsel Engelli Çocuk Sahibi Ailelerin Yaşadıkları Güçlüklerin İncelenmesi, Aile ve Toplum Eğitim Kültür Araştırma, Yıl: 8 • Cilt: 3 • Sayı 9 Ocak-Şubat-Mart 2006 ss. 69-77.
- 46) Özsoy, Y., Özyürek, M., Eripek S. (1998). Özel Eğitime Giriş (9. Baskı). Ankara: Karatepe Yayınları.
- 47) Özşenol F, Işıkhah V, Ünay B, Aydın Hİ, Akın R, Gökçay E. (2003). Engelli çocuğa sahip ailelerin aile işlevlerinin değerlendirilmesi. Gülhane Tıp Dergisi 45(2):156-164.
- 48) Öztürk, O. ve Uluşahin, A. (2011). Ruh Sağlığı ve Bozuklukları, 11. Baskı, Ankara.
- 49) Özyurt, Ö. (2011). Hafif Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Annelerin Algıladıkları Aile İşleyişi Ve Aile Yaşam Kalitesinin Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- 50) Palti, C. (2012). Üniversiteye Hazırlanan Lise Son Sınıf Öğrencilerinde Yükseköğretime Geçiş Sınavı Öncesi Ve Sonrasında Benlik Saygısı, Sınav Kaygısı Ve Durumluk – Sürekli Kaygı Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- 51) Saban, F. (2010). Zihinsel Engelli Kardeşe Sahip Olan Ve Olmayan Çocukların Benlik Saygısı Ve Kaygı Durumlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- 52) Sakızlıoğlu, BE. (2003). Üniversite Seçme Sınavına Hazırlanan Öğrencilerin Yaşadıkları Sınav Kaygısı İle Aile İşlevleri Arasındaki İlişkiler. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- 53) Sarıkaya, S. (2011). Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Ebeveynlerin Stresle Başa Çıkma Düzeylerinin Ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- 54) Sazak, N. ve Ece, A.S. (2004). Bolu Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Öğrencilerinin ÖSS ve Özel Yetenek Sınavlarına Yönelik Kaygıları. 1924-2004 Müzik Muallim

Mektebinden Günümüze Müzik Öğretmeni Yetiştirme Sempozyumu Bildirisi SDÜ, 7-10 Nisan 2004, Isparta.

- 55) Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları Ve Bazı Faktörlerle İlişkisi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi. Haziran 2010. Cilt: VII, Sayı: I, 1-19.
- 56) Slevin, E., Taggart, L., McConkey, R., Cousins, W., Truesdale-Kennedy, M. Ve Dowling, L. (2011). A rapid Review of Literature Relating to Support for People With Intellectual Disabilities and Their Family Carers When The Person Has: Behaviours 68 That Challenge and/or Mental Health Problems; or They Are Advancing In Age. Belfast, Northern Ireland: University of Ulster.
- 57) Soygüt, G. & Çakır, Z. (2009a). Ebeveynlik Biçimleri ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkilerde Kişilerarası Şemaların Aracı Rolü: Şema Odaklı Bir Bakış. Türk Psikiyatri Dergisi, 20(2), 144 – 152.
- 58) Soygüt, G., Karaosmanoğlu, A. & Çakır, Z. (2009b). Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Değerlendirilmesi: Young Şema Ölçeği Kısa Form-3'ün Psikometrik Özelliklerine İlişkin Bir İnceleme. Türk Psikiyatri Dergisi. 20(1), 75-84.
- 59) Soygüt, G., Karaosmanoğlu, A. ve Çakır, Z. (2008). Ebeveynlik Biçimlerinin Değerlendirilmesi: Young Ebeveynlik Ölçeği'nin Psikometrik Özelliklerine İlişkin Bir İnceleme. Türk Psikoloji Yazıları, 11(22), 17 – 30.
- 60) Tufan İ, ve Arun Ö. (2006). Türkiye Özürlüler Araştırması 2002. Ankara.
- 61) Turhan, H. (2007). Tip 2 Diabetes Mellituslu Hastalarda Tedavi Şekline Ve Hastalık Süresine Göre Depresyon Ve Anksiyete. Uzmanlık Tezi. Taksim Eğitim Ve Araştırma Hastanesi, Aile Hekimliği. İstanbul.
- 62) Tuzgöl, M. (1998). Ana-baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- 63) Tütüncüoğlu, C. (2012). Diyabetli Çocuğu Olan Ve Olmayan Annelerin Aile İşlevleri Ve Durumluk - Sürekli Kaygı Düzeyleri Açısından Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- 64) Uğuz, Ş. vd., (2004). Zihinsel ve/veya Bedensel Engelli Çocukların Annelerinin Anksiyete, Depresyon ve Stres Düzeylerinin Belirlenmesi, Klinik Psikiyatri 2004;7 ss. 42-47.

- 65) Winter, J. A: Toplumsal Bir Sorun Çözümleyici Olarak Özürlü Hakları Hareketinin Gelişimi. Öz-Veri. 2004;1:2.
- 66) Yavuzer, H. (1993). Çocuk Psikolojisi. İstanbul : Remzi Kitabevi.
- 67) Yavuzer, H. (2000). Çocuk Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- 68) Yavuzer, H. (2000). Eğitim ve Gelişim Özellikleri ile Okul Çağı Çocuğu. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- 69) Yıldırım, N., Ertürk, B & Yılmaz, İ. (2004). Mental retardasyon ve fiziki uygunluk, ÖZ-VERİ Dergisi, 1 (1).
- 70) Yörükoğlu, A. (1998). Çocuk Ruh Sağlığı (22. Baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.

EKLER

Ek 1: Kişisel Bilgi Formu

Ek 2: Aile Hayatı Ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği

Ek 3: Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sayın Katılımcı;

Üsküdar Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programında yürüttüğüm tez çalışmam için araştırma yapmaktayım.

Araştırma konum; Engelli çocuğa sahip anne ve babaların durumluluk ve sürekli kaygı düzeyi ile ebeveynlik stilleri arasındaki ilişki . Aşağıda bulunan ölçekler araştırma konum hakkında şimdiye kadar yapılmış araştırmalara katkıda bulunmak amacı ile oluşturulmuştur.

Aşağıda dolduracağınız formların yönergesini dikkatlice okuyunuz. Formlarda soy ad sekmesi bulunmamaktadır. Verileriniz genel örnekleme temsil edip, sizi deşifre eden herhangi bir durum içermemektedir.

Katılımınız için teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmacı: Psk. Başak Tanrıverdi

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Havva Nükhet İşiten

1. İsminiz:
2. Yaşınız:
 - 21 ve altı
 - 21-39 arası
 - 39 ve üstü
3. Öğrenim durumunuz
 - Okur yazar değil
 - İlköğretim
 - Ortaöğretim
 - Yükseköğretim
4. Medeni durumunuz:
 - Evli ve birlikte yaşıyor
 - Evli ama ayrı yaşıyor
 - Boşanmış
5. Yaşayan kaç çocuğunuz vardır?
 - 1
 - 2
 - 3
 - 4 ve üstü

6. Ailenizin aylık gelir düzeyi:
- 0-1000 t1
- 1000-2000 t1
- 2000 ve üstü
7. Ailenizde bir ve ya birden fazla engelli çocuk var mı? Var ise kaçınıcı çocuk/lar engelli?
- Evet -----
- Hayır
8. Engelli çocuğunuzun cinsiyeti nedir?
- Kız
- Erkek
9. Çocuğunuz özel eğitim kurumuna gidiyor mu?
- Evet
- Hayır
10. Sosyal güvenceniz var mı?
- Evet
- Hayır
11. Sizin dışınızda engelli çocuğunuzun bakımını üstlenen biri var mı?
- Evet
- Hayır
12. Çocuğunuz hangi engelli grubundadır? Aldığı tanıyı belirtiniz.
- Zihinsel
- Bedensel
- Zihinsel + Fiziksel

Tanısı:.....

13. Çocuğunuza ilk tanı hangi dönemde konuldu?
- 1 yıl ve daha az
- 1-2 yıl
- 3-4 yıl
- 5 yıl ve üstü
14. Rehabilitasyon merkezine başlama süreniz nedir?
- 1 yıldan daha az
- 1-2 yıl
- 3-4 yıl
- 5 yıl ve üstü

Ek 2. Aile Hayatı Ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği

Aile Hayatı Ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği

Aşağıda verilen ifadeleri okuyup, şu şekilde değerlendiriniz:

4	3	2	1
Çok Uygun	Oldukça Uygun	Biraz Uygun	Hiç Uygun
Buluyorum	Buluyorum	Buluyorum	Bulmuyorum

Görüşünüzü bu sayılardan birini daire içine alarak bildiriniz. Bu ifadelerde doğru veya yanlış yoktur, sadece kendi görüşünüzü işaretlemeniz gerekiyor. Araştırma için, bütün sorunların cevaplandırılması çok önemli bir noktadır. Onun için, bazı ifadeler birbirine benzer dahi olsa, gene de cevaplandırmanızı rica ederiz.

1. Çocuk, yorucu veya zor işlerden korunmalıdır.
2. Anne ve babalar çocuklarını dertlerini anlatmaya teşvik ederler. Fakat bazen çocukların dertlerinin hiç açılmaması gerektiğini anlayamazlar.
3. Çocuk boşa geçen dakikaların bir daha hiç geri gelmeyeceğini ne kadar çabuk öğrenirse, kendisi için o kadar iyi olur.
4. Bir anne çocuğunun düş kırıklığına uğramaması için elinden geleni yapmalıdır.
5. Çocuk ne kadar erken yürümeyi öğrenirse, o kadar iyi terbiye edilebilir.
6. Çocuk yetiştirmek sinir bozucu, yıpratıcı bir iştir.
7. Çocuğun hayatta öğrenmesi gereken çok şey vardır. Zamanını boşa geçirmesi affedilemez.
8. Babalar, biraz daha şefkatli olsalar, anneler çocuklarını daha iyi yönetebilirler.
9. Çocuk yetiştirmenin kötü taraflarından biri de, anne ya da babanın istediğini yapabilmesi için yeterince özgür olmamasıdır.
10. Sıkı kurallarla yetiştirilen çocuklardan en iyi yetişkinler çıkar.
11. Bir anne çocuğunun mutluluğu için kendi mutluluğunu feda etmesini bilmelidir.

12. Daima koşuşturan, hareketli bir çocuk büyük bir olasılıkla mutlu bir insan olacaktır.
13. Büyükler çocukların şakalarına güler, onlara eğlendirici öyküler anlatırsa, evdeki düzen daha iyi, daha ahenkli olur.
14. Çocuğun en gizli düşüncelerini kesinlikle bilmek, bir annenin görevidir.
15. Anne-babalar çocuklarına, sorgusuz sualsiz kendilerine sadık kalmalarını öğretmelidirler.
16. Bütün genç anneler, bebek bakımında beceriksiz olduklarından korkarlar.
17. Hangi anne olursa olsun eğer bütün gününü çocuklarla geçirmek zorunda kalırsa sonunda çocuklar sinirine dokunur.
18. Anne ve babalar her zaman çocuklarının kendilerine uymasını beklememeli, biraz da kendileri çocuklarına uymalıdır.
19. Eğer anneler dileklerinin kabul edileceğini bilselerdi, babalarının daha anlayışlı olmalarını isterlerdi.
20. Bir çocuğa, ne olursa olsun, dövüşmekten açınması gerektiği öğretilmelidir.
21. Çocuklar bencil olduklarında, hep bir şeyler istediklerinde, annenin tepesinin atması çok normaldir.
22. Eğer çocuklar ailedeki kuralları uygun bulmuyorsa, bunu anne-babalarına söylemeleri hoş karşılanmalıdır.
23. Anneler çoğu zaman çocuklarına bir dakika daha dayanamayacakları duygusuna kapılırlar.
24. Çocuğu sıkı terbiye ederseniz sonra size teşekkür eder.
25. Küçük bir çocuk, cinsiyet konusundan sakınmalıdır.
26. Bir annenin, çocuğunun hayatı hakkında her şeyi bilmesi hakkıdır. Çocuğu onun önemli parçasıdır.
27. Uyanık bir anne-baba, çocuğun tüm düşüncelerini öğrenmeye çalışmalıdır.
28. Çocuklar, anne-babalarının kendileri için neler feda ettiklerini düşünmelidirler.
29. Eğer çocukların dertlerini söylemelerine izin verirlerse büsbütün şikayetçi olurlar.

30. Sıkı terbiye, sağlam ve iyi karakter geliştirir.
31. Genç bir kadın, henüz geken yapmak istediğini pek çok Şey olduğu için, anne oluca kendisini tutuklanmış duygusuna kaptırır.
32. Anneler, çocukları için hemen hemen bütün eğlencelerini feda ederler.
33. Babalar, daha az bencil olsalar, kendilerine düşen görevi yaparlardı.
34. İyi bir anne çocuğunu ufak tefek güçlüklerden korumalıdır.
35. Bir ocuğa anne ve babasını herkesten üstün görmesi öğretilmelidir.
36. ocuk hiçbir zaman ailesinden sır saklamamalıdır.
37. Çocuklardan sık sık ödün vermelerini, anne-babaya uymalarını istemek doğru değildir.
38. Çoğu anneler bebeklerine bakarken onu inciteceklerinden korkarlar.
39. Bir ocuğa baŐı derde girdiğinde, döğüşmek yerine büyüklere baŐvurması öğretilmelidir.
40. Anne-baba arasındaki bazı konular küçük bir tartışma ile çözümlenemez.
41. Ev bakımında ve idaresinde en kötü Őeylerden biri de, kişinin kendini evinde tutuklanmış gibi hissetmesidir.
42. Hiçbir kadından yeni doğmuş bir bebeğe tek başına bakması beklenmemelidir.
43. Oğlan ve kız çocukları soyunurken birbirini görmemelidir.
44. Çocukların sorunlarına eğilirseniz sizi oyalamak için çeşitli masallar uydururlar.
45. Eğer anne-babalar çocukları ile ŐakalaŐıp beraber eğlenirlerse, çocuklar onların öğütlerini dinlemeye daha istekli olurlar.
46. Anneleri kendileri yüzünden zorluk çektiği için çocuklar, onlara karşı daha anlayışlı olmalıdırlar.
47. Bir ocuk eninde sonunda anne-babasından daha akıllı olmayacağını öğrenirler.
48. Eğer bir anne çocuklarını iyi yetiştiremiyorsa belki de bu, babanın kendine düşen görevi iyi yapmamasından ileri geliyordur.

49. Genç bir anne için ilk bebeğin bakımı sırasında yalnız kalmaktan daha kötü bir şey olamaz.
50. Bir çocuğun diğer bir çocuğa vurması hiçbir şekilde hoşgörüle karşılanamaz..
51. Anne-babalar çocuklarına hayatta ilerleyebilmeleri için hep bir şeyler yapmaları ve boşa zaman geçirmeleri gerektiğini öğretmelidirler.
52. Akıllı bir kadın, yeni bir bebeğin doğumundan önce ve sonra yalnız kalmamak için elinden geleni yapar.
53. Evde olup bitenleri sadece anne bildiği için ev hayatını onun planlaması gerekir.
54. Kendi haklarına sahip olabilmesi için, bazen bir kadının kocasını terslemesi gerekir.
55. Bütün zamanını çocuklarıyla geçirmek, bir kadına kanadı kopmuş kuş duygusu verir.
56. Eğer anne kollarını sıvar, bütün yükü sırtına alırsa tüm aile rahat eder.
- 57- Anne-babalar çocuklarını kendi kendilerine oluşturdukları güveni sarsabilecekleri bütün güç işlerden sakınmalıdırlar.
- 58- Çocuklar, aslında, sıkı disiplin içinde mutlu olurlar.
- 59- Çocuklarının arkadaşlıkları ve sosyal hayatlarıyla yakından ilgilenen anne-babalar onların iyi yetişmelerini sağlarlar.
- 60- Anne ve babaya sadakat her şeyden önce gelir.

Ek 3. Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri

STAI FORM TX – I

İsim:.....

Cinsiyet:.....

Yaş:..... Meslek:.....

Tarih:...../...../.....

YÖNERGE: Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da o anda nasıl hissettiğinizi ifadelerin sağ tarafındaki parantezlerden uygun olanını işaretlemek suretiyle belirtin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarfetmeksizin **anında** nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

		HİÇ	BİRAZ	ÇOK	TAMAMIYLA
1.	Şu anda sakinim	(1)	(2)	(3)	(4)
2.	Kendimi emniyette hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
3	Su anda sinirlerim gergin	(1)	(2)	(3)	(4)
4	Pişmanlık duygusu içindeyim	(1)	(2)	(3)	(4)
5.	Şu anda huzur içindeyim	(1)	(2)	(3)	(4)
6	Şu anda hiç keyfim yok	(1)	(2)	(3)	(4)
7	Başıma geleceklerden endişe ediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
8.	Kendimi dinlenmiş hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
9	Şu anda kaygılıyım	(1)	(2)	(3)	(4)

10.	Kendimi rahat hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
11.	Kendime güvenim var	(1)	(2)	(3)	(4)
12.	Şu anda asabım bozuk	(1)	(2)	(3)	(4)
13.	Çok sinirliyim	(1)	(2)	(3)	(4)
14.	Sinirlerimin çok gergin olduğunu hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
15.	Kendimi rahatlamış hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
16.	Şu anda halimden memnunum	(1)	(2)	(3)	(4)
17.	Şu anda endişeliyim	(1)	(2)	(3)	(4)
18.	Heyecandan kendimi şaşkına dönmüş hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
19.	Şu anda sevinçliyim	(1)	(2)	(3)	(4)
20.	Şu anda keyfim yerinde.	(1)	(2)	(3)	(4)

STAI FORM TX – 2

İsim:..... Cinsiyet:.....

Yaş:..... Meslek:..... Tarih:...../...../.....

YÖNERGE:Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da o anda nasıl hissettiğinizi ifadelerin sağ tarafındaki parantezlerden uygun olanını işaretlemek suretiyle belirtin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarfetmeksizin **anında** nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

		Hemen hemen hiçbir zaman	Bazen	Çok zaman	Hemen her zaman
f21.	Genellikle keyfim yerindedir	(1)	(2)	(3)	(4)
22	Genellikle çabuk yorulurum	(1)	(2)	(3)	(4)
23	Genellikle kolay ağlarım	(1)	(2)	(3)	(4)
24	Başkaları kadar mutlu olmak isterim	(1)	(2)	(3)	(4)
25	Çabuk karar veremediğim için fırsatları kaçıırım	(1)	(2)	(3)	(4)
26.	Kendimi dinlenmiş hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
27.	Genellikle sakin, kendine hakim ve soğukkanlıyım	(1)	(2)	(3)	(4)
28	Güçlüklerin yenemeyeceğim kadar biriktiğini hissederim	(1)	(2)	(3)	(4)

29	Önemsiz şeyler hakkında endişelenirim	(1)	(2)	(3)	(4)
30.	Genellikle mutluyum	(1)	(2)	(3)	(4)
31	Her şeyi ciddiye alır ve endişelenirim	(1)	(2)	(3)	(4)
32	Genellikle kendime güvenim yoktur	(1)	(2)	(3)	(4)
33.	Genellikle kendimi emniyette hissedirim	(1)	(2)	(3)	(4)
34	Sıkıntılı ve güç durumlarla karşılaşmaktan kaçınırım	(1)	(2)	(3)	(4)
35	Genellikle kendimi hüzünlü hissedirim	(1)	(2)	(3)	(4)
36.	Genellikle hayatımdan memnunum	(1)	(2)	(3)	(4)
37	Olur olmaz düşünceler beni rahatsız eder	(1)	(2)	(3)	(4)
38	Hayal kırıklıklarını öylesine ciddiye alırım ki hiç unutamam	(1)	(2)	(3)	(4)
39.	Aklı başında ve kararlı bir insanım	(1)	(2)	(3)	(4)
40	Son zamanlarda kafama takılan konular beni tedirgin ediyor	(1)	(2)	(3)	(4)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı Soyadı: Başak Tanrıverdi

Doğum Tarihi: 15/07/1989

E mail: basaktanriverdi@hotmail.com.tr

Adres: Esenyurt/İST

Eğitim Durumu:

Lisans: Yeditepe Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü

Lise: Yıldızlar Koleji

Yabancı Dil:

İngilizce (İleri)

Almanca(Başlangıç)

Eğitimler, Kongreler, Workshoplar:

- Aile Danışmanlığı ve Çift Terapisi, Yeniden Sağlık Derneği, 250 saat- (Dr. Şükrü Alkan)
- Oyun Terapisi Eğitimi, Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği, (Dr. Şükrü Alkan)
- CETAD, Cinsel Eğitim Workshop
- Panik Bozukluk Workshop, (Panik Atak ve Anksiyete Dostları Derneği)
- Okul öncesi dönem çocuklarında müzik ve ritm algısı, Zor velilerde başa çıkmada iletişim yöntemleri, Okul öncesi dönem çocuklarında problem çözme becerileri, (Önce Okul Öncesi)
- Çocuklarda Bilişsel Davranışçı Terapi Eğitimi (Dr. Nevin Dölek)
- Vamık Volkan Psikanaliz Günleri Narsisistik ve Borderline Kişilik Bozukluklarında Nesne İlişkileri (Psikoterapi Enstitüsü)

Uyguladığı Testler:

- WISC-R
- Loissa Duss
- Metropolitan Okul Olgunluğu
- Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE)
- Peabody Resim Kelime Tarama Testi
- Good- Enough Resim Çizme
- Bender- Gestalt Görsel Motor Algı Testi
- Beier Cümle Tamamlama ve Duygu Durum Testleri